

tv-15 naš TOVARIS

Št. 19
15. maja 1986
Leto XXIV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

V organe ZZB NOV Slovenije in Jugoslavije so bili izvoljeni:

Za predsedstvo RO ZZB NOV Slovenije

Predsednik slovenske borčevske organizacije bo še v naslednjem mandatu **Božidar Gorjan**, za podpredsednika so izvolili **Draga Flisa-Strelo** in za sekretarja **Jožeta Božiča**. Člani predsedstva so: Mario Abram, Viktor Avbelj-Rudi, Jože Berce, Ciril Cvetko, Boris Florjančič, Rudolf Hribnik-Svarun, Branko Jerkič, Zmaga Kavčič, Sveto Kobal, Jolanda Kos, Stane Markič, dr. Vinko Mozetič, Cveto Novak, Stane Nunčič, Bogdan Osolnik, Zlato Pavlica, Leopold Pernuš, Lado Pohar, Stane Potočar-Lazar, Stane Repar, Mira Svetina-Vlasta, Plinio Tomasini, Alojz Ule, Janez Vipotnik, Pavla Zadobovšek in Zvone Kržišnik.

Delegati v Zveznem odboru ZZB NOV Jugoslavije so:

Branko Babič, Ivan Franko, dr. France Hočevar, Lado Kocijan, Majda Novak-Urška, Jože Ožbolt, Bojan Polak-Stjenka, Ela Ulrih-Atena, Tone Ulrih-Kristl in Stane Vrhovec.

Za delegatko v nadzornem odboru ZOZZB NOVJ je bila izvoljena Vida Kulovec, hkrati pa so izvolili tudi 23 delegatov za 10. kongres ZZB NOVJ. To so: Emil Dolčič, Franc Dolenc, Polde Maček, Stane Repar, Alfonz Avbelj, Lidija Šentjerc, Ivan Somrak, Ivan Franko, Rudi Hrovatič, Pavel Makuc, Jože Pahor, Lado Trojer, Alojz Žokalj, Karel Forte, Slavko Valentič, Milan Lacko, Tone Ulrih, Joško Lojen, Nestl Žgank, Slavko Jenko, Rado Pišot, Fabio Valentič in Alojz Slemnik.

Sedma programsko-volilna skupščina ZZB NOV Slovenije

Od gospodarstva do kulture

Da so borci v svoji borčevski organizaciji resnično del široke fronte socialistične zveze delovnih ljudi in ne le organizacija nekakšnih vojnih veteranov, je dokazala razprava na sedmi programsko-volilni skupščini ZZB NOV Slovenije minuli četrtek v Ljubljani. Borci so, čeravno ugotavljajo, da sega njihova povprečna starostna doba že v bližino sedemdesetih let, resno in z vso odgovornostjo spregovorili o celi vrsti družbenih vprašanj: od gospodarstva do kulture. Seveda pa so morali kot organizacija nekdanjih bojevnikov in vojaških invalidov spregovoriti tudi o nekaterih specifičnih problemih, ki so značilni za člane ZZB NOV, čeprav v sedanjem trenutku v marsičem veljajo kar za večji del upokojenske generacije nasploh. Tu gre predvsem za nekatera vprašanja s področja socialne varnosti, ki jo v dobri meri uravnava borčevska zakonodaja, pa tudi za vprašanja s področja zdravstvenega varstva.

Osnovni ton, ki so ga dali razpravljavci sedmi borčevski programsko-volilni skupščini, je na eni strani skrb za nadaljnjo pot našega razvoja, na drugi strani pa opomin na poglede in »nove poglede« na dogodke iz naše polpretekle zgodovine, še zlasti na narodnoosvobodilni boj. Pri slednjem so se posamezniki zaustavili večkrat, zlasti takrat, ko je tekla beseda o prenašanju izročil NOB in revolucije na mladi rod; ocenjevali so načine, s kakršnimi prenašamo na mlade naše takolimenovane tradicije. Ob tem so borci ugotavljali, da se nekje na poti šolanja mladih izgublja rdeča nit domovinske vzgoje, patriotizma, vprašanj, ki sodijo v poglavje etike in morale, ter še vrste vrednot, ki so se izoblikovale v času narodnoosvobodilnega boja med slovenskim narodom, danes pa jim posvečamo vse premalo vzgojnega prostora in svežih vzgojnih prijemov, kar še posebej velja za mladino v usmerjenem izobraževanju.

Ni napredka brez mladega poleta. Mladi rod pa je, smo slišali v razpravi, povsem upravičeno obrnjen predvsem k zgočim problemom sedanjosti in prihodnosti, za kar mu vse preradi očitamo površno zanimanje za junaško preteklost očetov in dedov. Vendar niso problemi in naloge, ki se kopičijo pred mladimi, vsaj tako kaže, nič manjši, kot so bili tisti, ki jih je morala premagovati vojna generacija. Pomembno pri tem je le, da s pravi pristopom najdemo pot do mladih in jim ne dopustimo nekritičnega in neargumentiranega obrežanja ob pozitivne dosežke našega samoupravnega socialističnega razvoja.

»Naša kritičnost,« je dejal v svojem uvodnem govoru predsednik ZZB NOV Slovenije **Božidar Gorjan**, »naj ne pomeni, da smo prezrli uspehe, dosežene v navedenem času. Zaustavili smo številne slabe procese v našem gospodarstvu. Tako je, na primer, odločno povečana odgovornost glede investicij, povečana je zavest o potrebi po bolj racionalnem gospodarjenju. Žal nam ostaja izredno zaskrbljujoč problem inflacije. Čeprav je videti, da poznamo zdravilo, nimamo moči, da ga uporabimo. Nekaj časa nazaj smo tudi za ta pojav dolžili svet okoli nas, zato je dobro, da se sedaj zavedamo, da moramo razloge zanj iskati predvsem pri nas samih. Sicer pa smo se v preteklih letih izognili vrsti izrednih težav: preprečili smo grožnjo po razpadu našega preskrbovalnega sistema z osnovnimi življenjskimi proizvodi, preprečili smo zapiranje meja zaradi znanih gospodarskih razlogov, nismo resno ogrozili preskrbljenosti našega gospodarstva z reprodukcijskim materialom, redno odplačujemo obresti za posojila, ob določenem zaupanju mednarodnih finančnih krogov smo reprogramirali dolgeve. Zadržali smo našo neodvisnost in visoko stopnjo mednarodne dejavnosti kot neuvrščena država. Zaustavili smo padeč osebnih dohodkov in zdaj povečujemo njihovo realno vrednost, redno usklajujemo pokojnine, s čimer vsaj blažimo njihovo zaostajanje. Pravčasno smo v državi sprejeli vse razvojne dokumente; tudi razvoj odnosov med republikami in pokrajinama kljub izrednim težavam ni bil zaustavljen; povečujeta se naša gospodarska povezanost in medsebojna soodvisnost...«

Slovenski borčevski »kongres« je izzvenel nekako vmes: ne pesimistično in tudi ne optimistično: ne v fraziranju in tudi ne s pretiranim besedovanjem o tem, kaj vse bi se dalo narediti. Naloge so znane, tako glavne kot vzporedne, zato so borci predvsem opozarjali na njihovo izpolnjevanje ter na dosledno uporabo poti in načinov sporazumevanja, za kakršne smo se že zdavnaj opredelili.

Bojana Žokalj-Jesih

Prvič – Partizanski pohod po poteh spominov

Bilo jih je šesto

Nedelja, 11. maja v zgodnjih jutranjih urah. S sedmih startnih mest se je podalo na 35 kilometrov dolgo pot okrog Ljubljane kakih šesto udeležencev prvega Partizanskega pohoda po poteh spominov in tovarštva. Kljub močni pripeki so udeleženci pohoda vztrajno ubirali pot po sledi žice, ki je med vojno oklepala Ljubljano, danes pa je po njej speljana sprehajalna aleja – rekreacijski obroč okrog Ljubljane. To majsko nedeljo je bila znova živi obroč pohodnikov, ki se niso ustrašili večurne hoje ali celo lahkega teka v počastitev spomina na čase narodnoosvobodilnega boja.

Čeprav pohod ni imel tekmovalnega značaja, so udeleženci zagrizeno preskušali svoje sposobnosti v vzdržljivosti in vztrajnosti. Vsak, ki je uspešno prehodil vso dolgo pot in prejel

žige na kontrolnih točkah, je ob zaključku prejel značko in spominsko plaketo, njegovo ime pa

bo objavljeno v jubilejni knjižici pohoda Po poteh partizanske Ljubljane.

Jože Čurin

Borčevski protest zoper spomenik fašistom v Gorici

(po Tanjugu) Predsedstvo Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije je z ogorčenjem sprejelo novico, da so 10. maja letos v Gorici v sosednji Italiji odkrili spominsko obeležje skupini izginulih pripadnikov italijanske fašistične vojske, ki so izvrševali zločine in katerih posamezniki so bili po končani drugi svetovni vojni deportirani v Jugoslavijo, je rečeno v sporočilu predsedstva. Ta manifestacija, organizirana na obmejnem območju, škodi resničnemu dobrososedskemu sodelovanju Jugoslavije in Italije in žali čustva jugoslovanskih in italijanskih antifašističnih borcev, ki so se skupaj borili proti fašizmu. Izvajanje takšnih akcij, kakršna je bila ta v Gorici, da bi oživljali in ohranjali trajen spomin na nekdanje pripadnike italijanske fašistične vojske, ki so sejali smrt v Jugoslaviji in Italiji, je nasprotno načelom dobrososedskega sodelovanja, duhu osimskih sporazumov pa tudi duhu zadnje konference KEVS v Helsinkih. Preseneča dejstvo, da je bilo odkritje spominskega obeležja izvedeno kljub protestom demokratičnih sil v Italiji. Med drugim so protestirali tudi nacionalno združenje partizanov Italije in pripadniki slovenske narodnostne manjšine.

Predsedstvo Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije v imenu vseh borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije obsoja to akcijo. To je, pravi, akcija tistih sil v Italiji, ki niso iz druge svetovne vojne odnesle nobene izkušnje in ki težijo k rehabilitaciji pripadnikov fašistične vojske; predsedstvo ZZB NOV izraža solidarnost z demokratičnimi silami Italije in obsojanju postavitve tega spominskega obeležja v Gorici.

Govorimo bolj o problemih kot o delu in uspehih, zato smo tudi bolj zazrti v to, kar bi morali še postoriti in prispevati k hitrejšemu izboljšanju stanja v Sloveniji in Jugoslaviji.

Naša kritičnost naj ne pomeni, da smo prezrli uspehe, dosežene v zadnjem času. Zaustavili smo številne slabe procese v našem gospodarstvu. Tako je, na

primer, odločno povečana odgovornost glede investicij, povečana je zavest o potrebi po bolj racionalnem gospodarjenju. Žal nam ostaja izredno zaskrbljujoč problem inflacije. Čeprav je videti, da poznamo zdravilo, nimamo moči, da bi ga uporabili. Nekaj časa nazaj smo tudi za ta pojav dolžili svet okoli nas, zato je dobro, da se sedaj zavedamo, da moramo razloge zanj iskati predvsem pri nas samih.

Mobilizacija samoupravno organizirane družbe

Uvodne besede Boga Gorjana na programsko-volilni skupščini ZZB NOV Slovenije

Naše naloge na področju razvijanja družbenopolitičnih odnosov

Razlog za resno zaskrbljenost v naši organizaciji v teh zadnjih letih je bil povezan s pojavom ne dovolj učinkovite sposobnosti prilagajanja večjim spremembam in zahtevam časa. Komaj smo se jasno opredelili za Stabilizacijski program, že je bila naša javnost pod velikim pritiskom variantnih programov, ocen ter predlogov, kako čim hitreje priti iz kriznega stanja. Tako smo postali država z dobrim stabilizacijskim programom, vendar žal vse bolj neenotna glede načina njegovega uresničevanja. Smo država, kjer tudi slabo delo vse bolj pridobiva državljanske pravice, država z veliko odločnih besed, vendar vse bolj nemočna, da jih uresniči.

Zato smo bili zadovoljni z dokumentom o Kritični analizi delovanja političnega sistema socialističnega samoupravljanja, ki brez dvoma predstavlja pošten poskus, da v sedanjih razmerah pridobimo na učinkovitosti, ob ustvarljivi odmeri med negotovim zaupanjem v delovnega človeka-upravljalca in še sprejemljivo in nujno posredovalno vlogo države.

Vsa borčevska združenja so zato temu dokumentu posvetila veliko pozornost. Naše pripombe so bile dane v naslednjih smereh:

V predlogih za potrebne spremembe delovanja sistema še nismo dovolj dorečeni glede izvrševanja doseženih sporazumov, dogovorov in zakonskih predpisov. Menimo, da v takó raznoliki družbi, kot je naša, moramo izgraditi učinkovit način dogovarjanja in nato nadzora nad izvrševanjem dogovorov. Ustavni postopki glede dogovarjanja morajo biti spoštovani, tako, da pridejo samoupravni osebki pri dogovorih v celoti do izraza. Vlogo države pa moramo odločno povečati v njenih izvršilnih in nadzornih funkcijah pri izvrševanju sprejetih dogovorov.

Družbenopolitične organizacije morajo sprejemati tako dogovore, ki bodo omogočali njihovo večjo učinkovitost in večjo odgovornost. Potrebno je uveljaviti načelo, po katerem mora večja odgovornost nosilcev družbenih funkcij terjati tudi hitre in jasne posledice za storjene napake.

Doseči moramo, da bomo predloge za spremembe, ki so napisani v Kritični analizi, s katerimi preprečujemo slabo delo in povečujemo našo sposobnost uresničevanja

sprejete politike, vpeljali v življenje takoj, vsaka družbenopolitična skupnost za sebe, predvsem pa bi morali pohiteti z njimi v federaciji. Zato smo zaskrbljeni nad predlogi, da s spremembami počakamo na XIII. kongres ZKJ. Očitno je, da tisti, ki prihajajo s takimi zahtevami, vidijo rešitev za večjo učinkovitost naše družbe predvsem v povečani vlogi centralizirane in birokratske vodene države na škodo samoupravnega sporazumevanja.

Z največjo zaskrbljenostjo ugotavljamo, da smo se v zadnjih letih še bolj oddaljili od politike krepitve in razvijanja pravic neposrednega proizvajalca da razpolaga z ustvarjenim dohodkom. Razlog za take procese ne vidimo samo v gospodarski krizi in v težavah posameznih sredin v Jugoslaviji, da se izkopljejo iz bremen prevelikih dolgov in nesmotrnih vlaganj. Take težave so samo ohrabile tiste sile pri nas, ki so bile sicer zraven pri določanju smeri našega razvoja, ki pa vidijo rešitev v birokratskem centralističnem planskem sistemu, v obliki državnega socializma. Neračunljivo uveljavljanje take politike je v tem, da se pojavlja v času, ko smo povsod po svetu pričeli iskanja novih ustvarjalnih pobud pri človeku, znanja in visoke strokovnosti in ne v krepitvi birokratske države.

Prelomiti s politiko podpiranja povprečja

Ob tem, da smo v naših razvojnih dokumentih in v stabilizacijskem programu natančno sprejeli usmeritev na izvozno najbolj zahtevne in razvite sredine, danes naš izvoz že kaže, da je spodbudna izvozna usmerjenost le še na zaenkrat manj zahtevnih trgih. Ravno tako že leta zaman opozarjamo, da ima izvozna industrija izrabljena in zastarela osnovna sredstva. Z novimi predpisi nismo olajšali položaj tega dela gospodarstva.

Kdo bo odgovoren za že jasno razvidne nove, težke posledice zaradi uveljavljanja takih predpisov? Njihovi avtorji in zagovorniki se selijo na nove odgovorne položaje. Povsem jasen pa je odgovor samo na vprašanje o tem, kdo bo nosil posledice takih odločitev: ponovno delavci in upokojenci, katerim bo zmanjšana življenjska raven in pa mladina, ki nima dovolj možnosti, da bi se z novim znanjem vključila v zahtevnejše delovne postopke. Ob takem sočanju z novimi možnimi težavami smo udeleženci NOB zaskrbljeni ne toliko zaradi težav in novih odrekaj, pač pa zaradi smotrov, nejasnih ciljev in ponovno nedorečene odgovornosti posameznikov na

vodilnih položajih, kar ostaja kot stalna bolezen v našem sistemu. Navkljub jasnim razvojnim načrtom in političnim sklepom ugotavljamo nadaljevanje uveljavljanja prakse netržne delitve v Jugoslaviji, socializacije dolgov in neplačanih obveznosti, povečanega prelivanja sredstev tistim, ki so sposobni dajati družbi vse manj. Tako stanje samo še utrjuje povprečnost in slabše delo v nekaterih kolektivih in sredinah, ki za nadaljnje življenje nujno potrebujejo močno državo, ki na sebe prevzema vse več nalog za prelivanje in delitev sredstev, ne pa za hitrejšo ustvarjanje dohodka.

Predlagamo zato, da se naši delegati, kot so to storili že na X. kongresu ZKS, odločno opredelijo tudi na kongresu Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije in na XIII. kongresu ZKJ za ponovno ovrednotenje ideje socialističnega samoupravljanja, zaupanja v lastne moči, ustvarjalnosti delavolnega človeka, pa tudi odprtega za hiter razvoj v svetu.

Samo z uveljavljanjem take usmeritve bomo udeleženci NOB, organizirani kot družbenopolitična organizacija in kot delegati v delegatskem sistemu, lahko pomagali premagovati tudi nove težave pri našem razvoju, do katerih bo nujno moralo priti takrat, ko bomo odločneje prenehali s politiko podpiranja povprečja, ko se bomo jasno opredelili samo za tako delo, ki prinaša koristi vsej jugoslovanski skupnosti, ko bomo odvajali večja sredstva za modernizacijo predvsem izvozne proizvodnje, ko bomo odločneje podpirali lastno znanje, strokovnost in moderno tehnologijo.

Skrb za okolje

Tudi v Sloveniji in Jugoslaviji so nakopičeni številni problemi, od pritiskov na obdelovalno zemljo do neresenega ravnanja z odpadki, zlasti še nevarnimi; potrebni so hitri ukrepi za gospodarnейše ravnanje z energijo in surovinami, hitreje moramo očistiti naše reke in preprečiti onesnaževanje zraka. Posebno zaskrbljujoče je še umiranje gozdov. Bogastvo slovenske zemlje in našega gospodarstva pa so prav gozdovi, reke in polja. Torej so to izrazito gospodarska in razvojna vprašanja, ki jih ne smemo zanemariti.

Tudi te probleme moramo reševati samo s poštenim odnosom do ljudi, s tisto zavestjo in moralno, s katero so šli delavci, kmetje in inteligenca v skupen boj za naš nacionalni obstoj in za boljšo družbeno ureditev. Danes nas poleg ostalega bremeni

tudi onesnaženo okolje kot posledica zaostajanja za sodobnimi dosežki znanosti, tehnologije in zaostajanja v razvoju samoupravljanja, v katerem delavski razred rešuje svoj položaj in razvoj. Smo pred novo visoko stopnico tehnološkega in ekološkega napredka, za katere prestop moramo združiti vse ustvarjalne moči, našo napredno misel in znanost. Zato ponovno opozarjamo, da ne bomo dovoljevali take gospodarske politike, ki ne bo

Predsednik Bogo Gorjan – vnovič izvoljen

upoštevala v ustavi jasno opredeljenega načela, da smo vsi gospodarji in varuhi našega družbenega in narodnega gospodarstva. Čeprav je bil naš boj za obstoj in svobodo težak, smo se vedno bojevali za slehernega človeka, tako med vojno kot danes, za živče in prihodnje generacije. Zato je, ko govorimo o sporočilih, ki jih prenašamo iz NOB v današnji čas, eno od njih tudi naša zavzetost za čisto okolje.

Izročila NOB in naša zavzetost za domovinsko vzgojo

V okviru nalog SZDL Slovenije in v naših organizacijah smo se veliko trudili za podružbljanje političnih in drugih vrednot NOB in revolucije. Predvsem tistih, ki so nam potrebne v današnjem času in pri načrtovanju naše prihodnosti. Skupno z drugimi frontno organiziranimi silami, strokovnimi, vzgojno-izobraževalnimi ustanovami in organizacijami smo se zavzemali za sprejemljive in privlačne oblike za mlajše rodove, pa tudi za kulturno-umetniške kroge.

Glede na to, da je pri udeležencih NOB še veliko volje in sposobnosti, da smo naši javnosti in tudi strokovnim krogom na voljo pri razčiščevanju in dodatni osvetlitvi posameznih dogodkov iz preteklosti, smo skrbeli za povečanje možnosti organiziranega zbiranja dokumentov, osebnih spominov in pričevanj. Pomemben del tega je bil objavljen. Tako smo

povečali že itak bogato dokumentacijo, ki je na razpolago zainteresiranim zgodovinarjem in tistim javnim delavcem, ki so pripravljeni spregovoriti, pošteno pisati ali umetniško obdelovati ta čas na podlagi zgodovinsko proučenega in zbranega materiala. Udeleženci NOB se tako trudimo še naprej, da zaradi nas in zaradi potreb novih rodov zapustimo čimveč napisanih pričevanj in dokumentov v izogib kakršnikoli zlonamernosti ali politično motiviranim potvarjanjem naše zgodovine.

Kultura z njenimi bogatimi izraznimi oblikami je bila sestavni del našega osvobodilnega gibanja. Zato smo tudi v preteklih letih podpirali pobude, da je bila misel o svobodi, miru in sožitju podlaga tudi v umetniških stvaritvah, tako v glasbi, umetniški sliki, v našem revialnem tisku ter v časopisih. Razstave in prireditve so to vsebino so bile dobro obiskane in so vzbudile zanimanje v javnosti.

Vso to dejavnost želimo sproti povezovati predv-

zorožitve v svetu na sploh, še posebej v tem delu Evrope, kamor segajo naši neposredni stiki. Udeleževali smo se in spodbujali številne množične manifestacije naše privrženosti miru in sožitju. Še posebej smo na našem srečanju v Vidmu, v novembru preteklega leta pozvali vse narode Jugoslavije, Italije, Avstrije in Madžarske, da združijo svoje sile v zahtevah po brezjedrskem prostoru v Srednji Evropi. Na ta način bi se vključili v enake zahteve na Balkanu, v Sredozemlju in pa v Evropi vzdolž razmejnice med državami NATO in Varšavskega zavezništva. Tako dejavnost bomo nadaljevali skupno z vsemi frontno organiziranimi silami v SZDL in z vsemi miroljubnimi silami v sosedstvu. Na ta način se vključujemo v širše demokratično gibanje za trajen mir in sožitje v Evropi in v svetu.

Prijateljsko vzdušje med državami v tem specifičnem prostoru je ustvarjeno na zavezništvu vseh demokratičnih in svobodoljubnih sil v borbi proti nacifašizmu v Italiji, Heimatdienstu na Avstrijskem Koroškem in vse bolj glasnim bivšim in novim nacistom v Avstriji. Njihova dejavnost je odkrito napadena proti nacionalnim pravicam Slovencev v teh državah, proti udeležencem protifašistične borbe ter v zadnjem času tudi proti jugoslovanski armadi kot eni izmed zavezniških armad. Proglasitev fojbe pri Bazovici kot spomenika nacionalnega pomena, postavljanje spomenikov padlim ali v zadnjih dnevih vojne justiciranim pripadnikom nacifašističnih sil, ki so se na naših zahodnih in severnih mejah ostro borile proti jugoslovanski in zavezniškimi armadam še dolgo po uradni kapitulaciji in nato še s sabotažami in morilskimi napadi (na že osvobojenem ozemlju) povečali že tako številne žrtve med slovenskim in italijanskim prebivalstvom; vsa ta dejavnost je neposredno uperjena proti sodelovanju med državami v tem prostoru. Politične manifestacije ob takih priložnostih z udeležbo predstavnikov lokalnih oblasti in demokratskih strank, si lahko predstavljamo samo kot zaskrbljujočo strpnost do tistih nacionalističnih sil v našem sosedstvu, ki pozivajo na maščevalnost za poraz nacifašizma v pretekli vojni, ki se upirajo uresničitvi oziroma sporazuma in pa Avstrijske državne pogodbe. Tako dejavnost moramo tolmačiti samo tako, da so nekatere sile v zamejstvu sprejele Reaganovo politiko poklonitve padlim SS-ovcem s sporočilom po ideološki delitvi sveta in s tem vračanju k elementom politike hladne vojne.

Udeleženci NOB zato zaskrbljeno opozarjamo na očitne pojave uveljavljanja take politike na naših mejah. Odločno in pravočasno opozarjamo na veliko odgovornost vseh demokratičnih sil v Avstriji in Italiji, še posebno v zamejstvu, na posledice, ki jih imajo take demonstracije, neposredno uperjene proti sožitju obmejnega prebivalstva in razvoju prijateljskih odnosov med sosednjimi državami.

Ljubljana, 8. maja 1986

Bogo Gorjan

S sedme programsko-volilne skupščine ZZB NOV Slovenije

Razprava za boljši in človekoljubnejši socializem

»Bili bi neodgovorni do naših revolucionarnih potencialov, če ne bi težili k ustvarjalnemu nezadovoljstvu, le razvijanju novih ustvarjalnih in razvojnih možnosti,« je dejal predsednik CK ZK Slovenije Milan Kučan, ko je izražal svoje prepričanje, da bodo tudi udeleženci kongresa ZZB NOVJ podprli krepitev samoupravnih socialističnih prizadevanj v prid ustvarjanju še bolj humanega in uspešnejšega socializma.

Potem ko so delegati sprejeli poročilo o delu ZZB NOV Slovenije v obdobju med šesto in sedmo programsko-volilno skupščino ter prisluhnili pozdravnim govorom gostov, je sledila razprava, v kateri so sodelovali: **Sveto Kobal, Bogdan Osolnik, Stane Kotnik, Dušan Gorkić, Lado Pohar, Janko Heberle, Jože Gačnik, Plinio Tomasin, Pavle Žavcar-Matjaž, Ivan Somrak, Ferdo Šepetavc, Jože Pahor, Lado Kocijan, Ela Ulrih-Atena, Anton Zupančič, Alojz Škufca, Katarina Bem, Milan Ivanuša in Marjan Oblak.** Nekaj delegatov je oddalo pisne razprave.

Najprej je skupščino v imenu zveznega borčevskega predsedstva pozdravil njegov sekretar Petko Plazačič, nato pa v imenu Zveze koroških partizanov še Janez Wutte-Luc, ki je med drugim dejal, da imajo pozitivne stvari navadno veliko očetov, medtem ko negativne kaj radi pripisujemo borce. Vse od vojne sem, je ocenil, so nekdanji partizani na avstrijskem Koroškem v družbi zapostavljeni, tak odnos pa se prenaša celo na njihove sinove. Nekaj besed je namenil razvoju in programu dela Zveze koroških partizanov, ki prav letos praznuje štiridesetletnico obstoja. Poudaril je sodelovanje in tesne vezi med koroškimi partizani onstran jugoslovanske avstrijske državne meje ter ZZB NOV Slovenije in izrazil upanje, da se bodo ti odnosi razvijali še naprej tako plodno.

Sveto Kobal, ki je nato povzel besedo v razpravi, je osredotočil svoje razmišljanje k ekonomsko-gospodarskim vprašanjem in pri tem temeljito razčlenil naš sedanji »trenutek«. Njegov prispevek k razpravi objavljamo v celoti:

»Naša organizacija, organizacija ZZB, je politična organizacija, to pa pomeni, da se mora ukvarjati z vsemi tistimi vprašanji, ki neposredno ali posredno opredeljujejo politično situacijo. Gospodarska kriza je odprla številna vprašanja, ki so v bistvu politična vprašanja, zato so gospodarska situacija in vprašanja gospodarskega razvoja v bistvu politični problem. Logično je, da se naša organizacija mora preko svojih delegatov in v vseh sredinah boriti tudi s temi vprašanji, sicer ne bi prispevala k odpravi vzrokov za sedanje stanje. O vprašanjih gospodarskega položaja, izhodov iz sedanjega stanja in smeri razvoja družbeno-ekonomskih odnosov je bilo veliko govora že na Kongresu Zveze komunistov Slovenije in drugih delovnih srečanjih delovnih ljudi, zato je težko reči kaj novega. Vendar bodo še naprej potekale razprave na jugoslovanskem nivoju, tako v naši organizaciji, kot na Kongresu ZKJ, zato bi vas vendarle opozoril na določen vidik naše situacije, ki po mojem mnenju ni zadosti osvetljen.

Udeležence NOV najbolj vznemirja naša naraščajoča stopnja inflacije. V tem vidi-jo sintetičen odraz vseh naših težav, pa tudi nemoči in naše neučinkovitosti. Strah jih je pred razkorakom med sprejetimi načelnimi stališči in realno prakso, pred naraščanjem administriranja in administrativnega načina gledanja na položaj delavca

in njegovih motivov za boljše delo, pred neprestanim praktičnim podpiranjem slabših organizacij in uveljavljanjem uravnilovke, pred dejstvom, da se razraščajo plodna tla za vsakovrstne demagogije in podobno.

Očitno je, da bomo z inflacijo živeli na daljši rok. Gre pa za to, ali bo ona padala ali naraščala, to pa je v veliki meri odvisno od ekonomskih odnosov s tujino, zlasti pa od gibanja finančno-kapitalnih odnosov, ki so danes eden od temeljev inflacijske spirale.

Nobenega dvoma ni, da je Jugoslavija prezahtovna glede na njene uspehe tako v izvozu, kot v splošni akumulativnosti gospodarstva. Prezahtovnost se kaže v tem, da je prisiljena najemati nove kredite, oziroma reprogramirati stare, ker nima niti zadostnega deviznega priliva niti akumulacije, da bi dolg vrnila brez usodnih posledic za tekoče funkcioniranje proizvodnje in porabe. Razumljivo je, da se pogosto pojavljajo ideje, da bi naša država morala zmanjšati svoj dolg in včasih se dobi vtis, da je to možno tudi na kratek rok.

Sveto Kobal je nato nanižal nekaj podatkov, ki jih vsebuje dokumentacija k dolgoročnemu planu Jugoslavije do leta 2000 in po zaključnih računih za leto 1985.

»Dolg Jugoslavije (srednjeročni, dolgoročni in kratkoročni) znaša okrog 20 milijard dolarjev, seveda brez obresti. Če ne bi najeli nobenega novega kredita, potem bi skupaj znesek obresti do odplačila kreditov po sprejetih pogojih in sedanjih obrestnih merah znašal okrog 15 milijard dolarjev. V letu 1985 je znašala letna obremenitev našega deviznega priliva s servisiranjem dolga s stopnjo 44%. Anuite-te so namreč znašale v letu 1985 5.057 milijonov dolarjev, po reprogramiranju obveze pa 3.157 milijonov dolarjev. Stopnja obremenitve deviznega priliva z odplačili pa ne daje celotne realne slike te davne probleme. Ta kriterij je namreč kriterij, ki so ga sprejeli upniki, ki pa seveda vodijo računa le o tem, ali bo dolžnik sposoben vračati dolg v konvertibilnih valutah, ne zanima pa jih dosti, kje bo vzel akumulacijo, ki je potrebna za vračilo, oziroma kakšne posledice ima taka obremenitev za notranje odnose. Predvsem to pa je važno pri oceni stopnje zadolženosti in njen vpliv na inflacijska gibanja.

Če iz zgoraj navedenega zornega kota analiziramo položaj Jugoslavije in njeno stopnjo zadolženosti, potem masa letne dinarske obremenitve po zunanjih dolgovih v

primerjavi s posameznimi gospodarskimi agregati daje naslednjo sliko (računano s povprečnim tečajem dolarja v letu 1985):

– brez reprogramiranja obvez po zunanjih kreditih v letu 1985 bi te obveze bremenile:

● neto akumulacijo gospodarstva s 142,6 procenti – torej za 42% več kot znaša celotna neto akumulacija (od tega glavnica 91,1, obresti pa 51,5);

● ali amortizacijo gospodarstva s 131,2 procenti (od tega glavnica 83,8, obresti pa 47,4%);

● ali neto celotna sredstva za reprodukcijo s 66,7 procenti (od tega glavnica 42,6 in obresti 24,1%);

● ali sredstva za osebne dohodke gospodarstva neto

veniji 5,2, pa tudi pada), torej globoko izpod obrestne mere za zunanje kredite.

Zaradi tega je Jugoslavija prisiljena sprejemati refinanciranje in reprogramiranje svojih dolgov in pri tem še vedno uporabljati inflacijske vire za zagotavljanje dinarskega kritja. Seveda pa tudi devizni priliv Jugoslavije je objektivno ne omogoča vračanje kreditov brez reprogramiranja.

Iz navedene dokumentacije dalje sledi:

– do leta 2000 bi obseg dolga praktično ostal na istem nivoju. Za vzdrževanje takega nivoja dolga pa bi v tem času plačali 30 milijard dolarjev obresti;

– od leta 1986 do leta 2000 bi vrnila kumulativno (seštevek vračil glavnice) 60 milijard dolarjev, istočasno pa najeli 59 milijard dolarjev novih kreditov. Stanje dolga ob koncu leta 2000 bi bilo torej praktično enako.

Olajšanje naše zadolžitve v tujini in njeno relativno zmanjšanje je odvisno torej le od dveh okoliščin:

– od mednarodne situacije, zlasti spremembe mednarodne gospodarske ureditve,

tve ter motiviranje OZD za večje vključevanje v mednarodno menjavo.

Sicer bo premajhen izvoz in devizni priliv stalno vzdrževal krizno stanje in dajal administraciji mandat za širitev administrativnih posegov, ki položaj bolj zapletajo, kakor ga rešujejo. Upajmo, da vendarle nihče ni zainteresiran za vzdrževanje takega stanja.

«pravilna usmeritev porabe novih zunanjih kreditov. Le-te nikakor več ne bi smeli porabljati za pokrivanje raznih izgub in primanjkljajev, temveč predvsem za modernizacijo proizvodnje in dosledno le za tiste organizacije, ki so že v preteklosti pokazale sposobnost, da nekaj ustvarijo in akumulirajo. Odločno se je treba upreti temu, da bi se ponovno zadolževale že dosedaj prezahtovne OZD ali da bi kredite koristili za investicije, ki niso najnujnejše in ki le na dolge roke morda lahko dajejo kakšne rezultate.

Ne gre več samo za fizično rast proizvodnje, temveč predvsem za dohodkovno zanimivo proizvodnjo, za akumulativno proizvodnjo,

Na borčevskem kongresu

s 54,5 procenti (od tega glavnica 34,6, obresti pa 19,7%),

– z reprogramiranjem obvez po zunanjih kreditih pa so le-te še vedno bremenile:

● neto akumulacijo gospodarstva s 89 procenti (od tega glavnica 37,5, obresti pa 51,5%);

● ali amortizacijo gospodarstva s 81,9 procenti (od tega glavnica 34,5, obresti pa 47,4%);

● ali neto sredstva za reprodukcijo z 41,7 procenti (od tega glavnica 17,6, obresti pa 24,1%);

● ali sredstva za osebne dohodke gospodarstva neto s 34,2 procenti (od tega glavnica 14,5, obresti pa 19,7%).

Pri tem seveda ni pomembno, kdo je obveze dejansko plačal in ali je bila pri tem uporabljena primarna emisija.

Iz navedenih podatkov je razvidno, da je Jugoslavija prezahtovna, ne samo glede na devizni priliv, temveč glede na svoje gospodarske uspehe, ki se izražajo v splošni stopnji učinkovitosti in akumulativnosti. Ta znaša komaj 2,7 procentov (v Slo-

zmanjšanja obrestnih mer, padca cen nafte ali drugih olajšav. Naša država se upravičeno zavzema za pravičnejšo mednarodno gospodarsko ureditev in ukrepe, ki naj bi olajšali položaj dolžnikov, to so zlasti nerazvite države sveta.

Vendar pa bi bilo po mojem mnenju napačno, če bi v naši strategiji zadolževanja v tujini računali s temi spremembami kot izhodom iz našega položaja, saj ni mogoče staviti le na to karto. Če bo do sprememb prišlo, bodo itak dobrodošle. Računati pa je treba tudi s tem, da zaostrena mednarodna situacija in naša nujna posledna neuvrščena politika ne bosta ravno olajšali pogovora s kreditorji; lahko bi celo pričakovali nove oblike pritiskov tudi na področju finančnih odnosov s tujino, ob naših povečanih prizadevanjih za izvoz in ob naporih za povečano akumulativnost gospodarstva, kar bi relativno zmanjšalo obremenitev.

Zato je prvi pogoj za izboljšanje stanja povečani izvoz in razvijanje izvozne usmeri-

ki nas edina lahko izvede iz sivine nizke učinkovitosti.

Vsa ta problematika je neposredno vezana na boj proti inflaciji. Danes se dober del vračila kreditov zagotavlja z emisijo denarja, torej ne iz dohodka, ki naj bi bil rezultat proizvodnje, potrjene na tržišču. Pritiski v tej smeri pa so vedno večji in vedno večji del dolga postaja neposredno državni dolg, ki se prenaša na Narodno banko Jugoslavije. Če se tej, na videz najlažji, a čisto inflacijski poti, ne bomo odločno uprli, lahko računamo, da bo akumulativnost družbenih sredstev še naprej upadala, inflacijska spirala pa šla svojo pot.

Dokumenti, sprejeti na Kongresu ZK in stališča, ki so predložena današnji skupščini, označujejo pravo smer za naše bodoče aktivnosti, zato mislim, da jih lahko sprejmemo kot svoj program in se za njihovo uresničitev zavzemamo z enako zagnanostjo in vero v sposobnost in moč delovnega človeka – samoupravljalca, ki nas je vodila do zmage med NOB in revolucijo.

Med vidnejšimi razpravami je bil nastop **Bogdana Osolnika**, ki je opozoril na letošnje mednarodno leto miru. »Tudi mi, borci«, je dejal, »smo odločni privrženci prizadevanj za ustvarjanje mednarodnih con miru, vendar pa velja povsod poudarjati, da smo borci zoper proizvodnjo in uporabo jedrskega orožja na svetu sploh.« To misel je Osolnik podkrepil z dogajanjem v zadnjih dneh in dodal, da smo se šele ob črnilski nesreči zavedli, da so se nam podobne reči dogajale že tudi prej... Za oris resnosti položaja je Osolnik uporabil predvidevanja strokovnjakov, ki pravijo, da bi že sprostitve ene samega odstotka jedrskega vojaškega potenciala na svetu sprožila atomsko zimo (s temperaturami pod – 35 stopinjami Celzija), saj bi atomski prah zagnil Sonce... Zato se borci zavzemajo za razorožitev in za to, da bi se velikanska sredstva, ki jih države sedaj uporabljajo v oborožitvene namene, preusmerili v razvoj. V vzgajanju za duh in delo za mir pa bo potrebno več neposrednega dela z občani, posebno z mladimi, da bodo v našem družbenopolitičnem organiziranju čutili in našli dovolj prostora za izražanje mirovnih pobud.

Med razpravljalci (o temah socialnega in zdravstvenega varstva, zgodovinskega, tradicij ter delovanja borčevskih organizacij bomo spregovorili še v naslednjih tednih) se je na svoj način dotaknil družbeno-ekonomskega položaja **Alojza Škufca**, ki je iz svoje borčevske baze prenesel razmišljanje o moralni plati našega družbeno-ekonomskega dogajanja. Poštenje, odgovornost, humanost in kar je še drugih takšnih vrednot, so gojili med seboj udeleženci narodnoosvobodilnega boja v najhujših vojni dneh, medtem ko danes tega v družbi močno primanjkuje. »Ni dovolj,« je dejal, »da znamo nekaj napraviti, ampak moramo to tudi hoteti!« Če ne bomo delali bolje,« je nadaljeval, »bomo pred generacijami, ki prihajajo, težko branili prednosti samoupravnega socializma.«

O teh vprašanjih je govoril tudi gost borčevske skupščine, predsednik CK ZKS **Milan Kučan**, ko je spomnil na odgovornost, ki jo je v zvezi z izpolnjevanjem nalog sprejel zadnji slovenski partijski kongres. Opozoril je, da se tudi med borci pojavljajo glasovi ljudi, ki v nezadovoljstvu s sedanjim družbeno-ekonomskim trenutkom obračajo hrbet svojemu nekdanjemu boju, ga pozabljajo in celo govorijo, da je bil zaman. Poudaril je, da alternativa nezadovoljstvu niso zatekanja le malomeščanski filozofiji in miselnosti, pri čemer ni oportunističen nič drugega kot pot v krizo in stagnacijo.

Čeprav so številni razpravljali govorili o različnih segmentih borčevske aktivnosti, je iz njihovih misli razbrati trdno odločenost, da bodo še naprej dejavni v družbenih prizadevanjih za uresničenje mnogih načrtov, bodisi tistih, ki so si jih za delo v organizaciji ZZB NOV Slovenije zastavili borci sami, bodisi širših, v okviru socialistične zveze in vseh njenih sestavnih družbenih delov.

Pripravila Bojana Žokalj

Črno-bela »resnica« o Černobilu

Kar se je zgodilo, se je zgodilo. Tehnika, ki si jo je človeški um izmislil in po kakršni hlasti, je človeku še enkrat pokazala zobe. Nesreče, ki nas spet in spet postavljajo na trdna tla, so, kot je videti, neizogibne.

Černobilski izbruh jedrskih razcepov, ki so se razlezli prek kontinenta in ogrozili njegovo dihanje, ni bil ne prvi in ne zadnji.

Nič več si ne smemo nadevati plašnic na oči in se slepiti z mislijo, da smo ukrotili sile energije in narave.

In prav za to gre: za to, da bi se ob dogodkih, kot je bil černobilski, in ob njihovih daljnosežnih posledicah ne sprenevali, kot smo se pogosto v teh minulih štirinajstih, dvajsetih dneh.

Vrhunec sprenevanja je seveda »seval« iz sovjetskih obvestil in razlag o nesreči. Bilo je eno samo grozljivo zamolčevanje, ki je v najbolj dramatičnih trenutkih mejilo na farso. Posledica takega ravnanja je neskončno poigravanje s človeškimi življenji, naj gre za prebivalce v neposredno ogroženi okolici ukrajinske tovarne atomskih bomb, kjer so stotisoči prejeli zagotovo usodne doze radioaktivnosti, ne da bi bili ustrezno opozorjeni in zavarovani, ali za milijonske množice ljudi v več tisoč kilometrov raztresenih pasovih tja do Skandinavije, Alp, Sredozemlja, Urala...

Toda doza sprenevanja in zamolčevanja se ni končala na sovjetskih mejah. V svojem povezovanju z interesi je sevala na vse strani, tudi k nam. Tudi tu pri nas smo bili njene žrtve, tako ali drugače.

Jodu, ceziju, stronciju in drugim razkrojevalcem živega tkiva, nakopičenem v nevidnem oblaku, se sicer ni mogoče postaviti po robu, kajti okuženi zrak dihamo in se mu ni mogoče umakniti. Mogoče pa se je kar najbolj optimalno varovati, če si na nevarnost adekvatno opozorjen.

Pravih, adekvatnih, predvsem zanesljivih obvestil in opozoril o tem, kaj se je z radioaktivno okuženostjo našega nebesnega svoda in prek nje z nami dejansko zgodilo, v teh dramatičnih dneh kljub vsemu nismo dobivali. Ne zamerimo sicer ekspertom, ki so se – tako kot mi vsi – znašli pred mnogimi neznankami in se spričo okoliščin niso mogli čez noč dokopati do trdnih

ugotovitev o dimenzijah tega, kar nas je doletelo. Marsikaj v zvezi z radioaktivnim valom še ni in ne more biti preučeno.

Ni pa šlo za to. V marsikdaj povsem kontradiktornih, nejasnih, zapoznelih, čudno zmedenih in celo sprenevalih obvestilih, kakršnih smo bili deležni, so tičali mnogi špekulantski računi, pomešani s prestižnimi boji, politikantskimi apetiti, balkansko domišljavostjo in podobnimi ozadji, iz kakršnih so se porajala različna manipulantska ravnanja z našo zavestjo ter povzročila, med drugim, tudi obilo škode, v tej ali oni smeri.

Izpod černobilskega »dežnika« so se vsipala na nas mnoga črna in z druge strani mnoga – docela kontradiktorna – bela obvestila, in oboja povzročala škodo, bodisi v materialnem bodisi (kar je še huje) v moralnem oziru. Nekatera so omenjala atomsko eksplozijo, ki je stotisoče okužila z rakom, pa je zato vsa reč zadobila v zloslutnih govoricah apokaliptična obeležja. Uradni viri s temi težkimi napovedmi sicer niso nastopili, imeli pa smo jih spričo vsega, kar se je zgrinjalo nad nas, na sumu, da nam skušajo pravo razsežnost katastrofe utajiti.

Z druge strani so se oglašali tolažniki, ki so nam dopovedovali, češ da ni razlogov za strah in za kakršnokoli plat zvona. Malo smo jim verjeli, malo tudi ne, vsekakor pa smo bili ob vsem tem dodobra zmedeni, ne vedoč, za kaj pravzaprav v resnici gre.

In prav to je tisto najbolj nedopustno, kar v nas vzbuja temeljni ugovor. Ugovarjamo zoper manipulacije z našo vednostjo, vestjo in zavestjo. Ne dovolimo, da bi kdorkoli, naj bo politik ali ekspert ali glasnik javnega medija, prikojeval, spreverčal, zamolčeval, po svoje doziral dejstva in se po tej poti poigraval z nami. Zahtevamo – vselej in povsod – jasno in nedvoumno informacijo o vsem, kar zadeva naše življenje. Noben objektivni interes ne sme zasenčiti popolne razgrnitve resnice.

Znova in v nič manj izdatni meri kot nekoč moramo ponoviti: nismo številke, smo ljudje!

Majska izkušnja z jedrskimi razcepki, ki lebdijo nad našo življenjsko sedanostjo in prihodnostjo, je bila glede tega nov velik sunek v živo tkivo zavesti.

Viktor Konjar

Izročena najvišja priznanja

Ob 9. maju, dnevu osvoboditve našega glavnega mesta je bilo v veliki sejni dvorani Magistrata slavnostno zborovanje, na katerem so posameznikom in organizacijam izročili najvišja letošnja priznanja Ljubljane. Zlate plakete Ilegalca so letos prejeli štirje posamezniki, tri družine in ena delovna organizacija, nagrade mesta Ljubljane pa je skupščina podelila dvema organizacijama in trem posameznikom. Poleg tega so bila na zborovanju podeljena tudi letošnja srebrna priznanja Osvobodilne fronte.

Zlate plakete Ilegalca so prejele družine Gulič (katere člani so bili – s svojo knjigovoznico – dragoceni sodelavci Centralne tehnike KPS), Rozman (napredna železniška družina iz Most) in Koman (oče Ivan, mati Alojzija, sinovi Stane, Janko in Silvo) ter posamezniki: Alojz Dolničar (med vojno borec Dolomitskega odreda), Anton Kovič-Sine (med vojno inštruktor Varnostno-obveščevalne službe Osvobodilne

fronte za mislinjsko okrožje) Cveto Novak (medvojni ilegalni politični delavec v rajonu Smlednik) in Zoran Polič (nekdanji član vrhovnega plenuma OF, vodja aktivistov OF ter načelnik sodnega oddelka pri glavnem štabu).

Jože Čurin

Notranjski odred spet v svojem starem izhodišču – v Loški dolini

Mogočni, kristalno beli Snežnik, vsa s soncem obsijana dolina, v njej pa nad vse slovesno vzušje, izjemna prisrčnost, občuteno zapete pesmi in izgovorjene recitacije, pozdravi pionirjev. Vsem razumljive, izbrane besede govornikov, prisrčni stiski rok in solze ganotja ter sreče v očeh tako nekdanjih odredovcev kakor njihovih nekdanjih nepogrešljivih sodelavcev – sedanjih gostiteljev... Tako je bila zaokrožena podoba nedavnega slavlja v Loški dolini.

Občinsko poslavilo v počastitev 45. letnice ustanovitve Osvobodilne fronte Slovenije je kolektiv Kovinoplastike Lož sklenil še posebej počastiti s tem, da prav na ta dan skupnosti borcev NOV Notranjskega odreda svečano izroči listino o domicilu v tej delovni organizaciji.

Menda je to prvi primer ali pa vsaj eden redkih v Sloveniji, da je dobila partizanska enota domicil v delovni organizaciji. »Da bi se vedelo tudi v prihodnje, da smo tudi mi zrasli iz odreda in da je odred zrasel iz nas – da je bil in ostane naš in z nami«, je že v utemeljitvi predloga zapisal poštvalni aktiv ZZZB NOV v Kovinoplastiki, taiste besede pa je v svojem pozdravu izrekel tudi direktor te

Podeljevanje domicila

organizacije. »Odločitev delovnega kolektiva ni naključna. Je tako rezultat skupnih bojev, porazov in zmag v narodnoosvobodilnem boju kakor tudi skupno izražene misli in akcije v miru.«

Svoboda, mir pa delo in kruh za vse ni bila parola, ampak trdno zastavljen cilj tako vseh 5000 borcev, ki so šli skozi Notranjske odrede, kakor tudi vseh poštenih delovnih ljudi Notranjske, ki so te odrede ustvarili in jih vseskozi podpirali. Rezultat teh skupnih naporov je tudi Kovinoplastika, ki ni bogata samo po svoji opremi in iz-

delkih, ampak in predvsem po svojih ustvarjalnih, pridnih delavskih ljudeh. Dogodek sta s svojim obiskom in pozdravnimi besedami počastila tudi novoizvoljena predsednika skupščine občine Cerkljica in izvršnega sveta SOB Cerkljica ter predsednica predsedstva občinske konference SZDL Cerkljica. Veseli smo bili tudi zastopnika krajevne organizacije SUB NOR iz Prezida. Odredovcev je bilo okrog 60, med njimi naši stari partizanski tovariši iz sestava komand odreda, iz vodstva KPS, OF in SKOJ, ki so – vsi – rahlo prebarvanih las,

kakor je hudomušno pristavil eden od njih – prišli od blizu in daleč. Vsem poznani Božo Ivanovič, ki nam je iz bolniške postelje poslal pozdravno brzojavko, pa je s tem še enkrat potrdil, da sloves ljudskega komisarja odreda, ki ga ima med Notranjci, zares zasluži.

To, da ima sedaj Notranjski odred domicilne pravice tudi in še posebej v delovni organizaciji Kovinoplastika Lož, potrjuje pravilnost naših dosedanjih skupnih prizadevanj. Za naprej pa, kot je dejal na slavlju predsednik skupnosti borcev NOV Notranjskega odreda, ta gesta delovnega kolektiva samo obvezuje. Zato smo že ta dan proslavili tudi delavno, s sejo odbora skupnosti, na kateri so bili tudi člani nadzorne komisije in predsedniki pododborov. Osnovni sklep te seje nam nalaga vsestransko dejavnost v obeh domicilnih občinah, namreč Cerkljici in Postojni, pa seveda, tako kot doslej, sodelovanje z delovno organizacijo Kovinoplastika Lož.

Iskrena hvala v imenu skupnosti borcev NOV Notranjskega odreda vsem, ki so karkoli storili za to, da je proslava in podelitev domicila uspela.

Ladica Štrifof

Protestni zbor na ljubljanskem Šušarskem mostu proti rabi jedrske sile v kakršnekoli namene

Rad se igram v travi

Sprva jih ni bilo videti veliko, ne ljudi, ne napisov. Pri nas je pač tako, da se nobena stvar ne začne ob napovedani uri. Po vztrajnem polurnem čakanju ko je na Šušarski most prihajalo vse več posameznikov, med njimi

smo bili v bližini, zagledali na njegovem hrbtu, na kartonu z otroško pisavo izpisane besede: »Rad se igram v travi.« Starejši ženski so spolzele solze po licih, ostali pa so pogledovali na karton in si pomenljivo kimali.

tudi staršev z otroki, se je staro mestno jedro začelo polniti z ljudmi. Prihajali so z dežniki, tudi s plinskimi maskami in s transparenti. Vmes so na lesenem odru nastopale glasbene skupine.

Ob robu Plečnikove ograje, ob Ljubljani, je stala starejša ženska in opazovala ves ta vrvež. K njej se je pridretnal droben deček, ki je hotel skozi množico pokukati, kaj je na oni strani mostu. Obrnil se je in tedaj smo vsi, ki

Mladinci so spisali protestno noto in ostro ožigosali počasno sovjetsko obveščanje, ki je bilo vrhu vsega še nepopolno; kot gobe po dežju so se v množici dvigale table s protestnimi napisi...

In učinek? Zdi se, da ni bil kdove kolikšen. Ko bi ne bilo tistega drobnega dečka, ki je povedal z nekaj besedami pravzaprav vse, kar nas je v teh dneh plašilo z grozljivimi slutnjami o prihodnosti.

B. Ž. J.

Partizanski pohod po poteh spominov in tovarištva

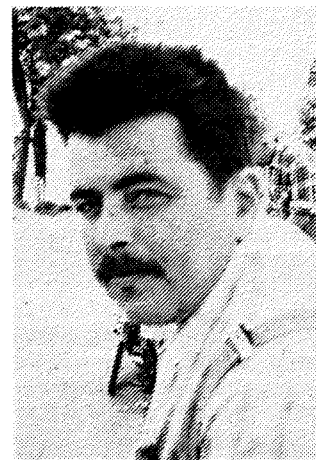
Med pohodniki

Startali so pri osnovni šoli Valentina Vodnika v Šiški, kjer so po šestih urah takole sklenili vtise.

Janez Valenčič: »Zelo rad hodim na razne pohode, ta

no končali to preizkušnjo. Moram pohvaliti vse, ki so sodelovali pri organizaciji tega pohoda, ker je bil zares enkraten. Hvala tudi za spominske plakete, ki mi bo drag spomin. Prihodnje leto pa spet nasvidenje.«

Janko Repenšek: »Tudi jaz nimam pripomb, želel pa

pa mi bo še dolgo ostal v spominu. Menim, da je bil pohod izjemno dobro organiziran. Prihodnje leto se najbrž spet vidimo na štartu.«

Dora Oblak: »Iz Isole smo prišli trije in vsi smo uspeš-

bi, da bi ta pohod opogumil še druge, zlasti mladino. Žulj na nogi, ki sem ga staknil na poti, bom že obdelal doma. Zaenkrat: na svidenje do naslednjega pohoda.«

Poleg mladine, tabornikov, nekdanjih borcev NOV, so se pohoda udeležili tudi vidni družbenopolitični delavci. Ob kontrolnih postajah je bilo očitno, da tudi oni korajžno premagujejo dolgo pot, ki je bila ob kramljanju zelo prijetna.

Ta pot – si želimo – naj bi bila v prihodnje zares Pot spominov in tovarištva in ne dirkalna steza mnogih brezvestnih voznikov in motoristov, ki jih žal, tudi tokrat v času pohoda ni manjkalo.

Jože Čurin

Obletnica afganistanske revolucije

V Kabulu so z vojaško parado proslavili osmo obletnico afganistanske revolucije, slovesnosti pa se iz neznanih razlogov ni udeležil partijski in državni voditelj Babrak Karmal. Sovjetsko vodstvo je v pozdravni brzojavki afganistanskemu vodstvu in ljudstvu poudarilo, da so minula leta potrdila pravilno usmeritev afganistanskega vodstva, ki da se bojuje proti silam imperializma in nena-povedani vojni tretjih držav proti afganistanskemu ljudstvu.

Aprilska revolucija leta 1978 je vrgla režim predsednika Dauda, partijski aktivisti pa so v svoje vrste predčasno vključili številne visoke oficirje, prav ti pa so 27. aprila pred osmimi leti udar tudi izvedli. Novo vodstvo Muhameda Tarakija, zatem pa Hafizulaha Amina je čisto z nasilnimi metodami poskusilo preobraziti visokogorsko azijsko državo, kar je posredno ali neposredno spodbudilo notranja trenja, ki so najprej stala glavo Tarakija, kot izdajalca revolucije, zatem pa Amina, kot agenta ameriške obveščevalne službe CIA. Po, tudi umetno napihnjenem trenju, je 27. decembra 1979 sledila sovjetska zasedba Afganistana, ki traja še danes.

Do krize v afganistanski družbi pred sovjetsko zasedbo je prišlo iz različnih vzrokov. Zaradi boljšega razumevanja sedanjega stanja navedimo samo najpoglavitejše. Do sprememb v tej azijski državi je prišlo v času, ko se je dežela pogreznila v kaos plemenske gverile, ki ga vlada v Kabulu kljub izdatni pomoči iz Sovjetske zveze ni bila sposobna obvladati. Ni namreč šlo samo za krizo, nastalo med polfevdalno islamsko strukturo, ki je vzdrževala ravnotežje oblasti na podeželju in med osrednjo vlado, ki je poskusila uvesti progresivne reforme in zato centralizirati oblast. Ob tem pa je zadela na odpor tradicionalnih struktur, ponizanih v svojem islamskem pojmovanju države.

Vir prejšnjih kriz je bil še neke drugje. Ljudsko demokratsko partijo, ki je bila pod režimom predsednika

Dauda prepovedana, sta postavljali dve progresivni struji – obe marksistično usmerjeni Khalq (ljudstvo) in Parcham (zastava). Že nekaj mesecev po revoluciji pa je vodilna garnitura iz struje Khalq fizično in politično izločila vse pripadnike Parcham, kajti voditelji te struje so se znašli bodisi v zaporih, bodisi so našli zatočišče v vzhodnoevropskih državah. Z likvidacijo Parchama se je Khalq znašel v osami in na to izolacijo je odgovoril z represijo, ki je zajela širše in različne sloje prebivalstva.

nice najvišjega sovjetskega vodstva, je afganistanski režim Babraka Karmala pri tem ubral nadvse »pravilno« usmeritev. Zakaj se proslave v Kabulu ni udeležil sam Karmal, bo najverjetneje znano čez čas, kajti pred dobrimi tremi tedni je odpotoval v Moskvo na neformalen obisk, neuradno pa se je izvedelo, da je obisku botrovalo poslabšano zdravstveno stanje. Pred dnevi se je iz Sovjetske zveze vrnil afganistanski premier Keštmand, ki je s sovjetskimi premijerjem Rižkovim podpisal več spo-

država, prav tako sovjetska sosedica – Mongolija. Skratka status vazalske države z omejeno suverenostjo, ki bi jo nadzoroval veliki brat. Prihod sovjetskih čet je gotovo podžgal odporiški duh večine fanatično islamskih in vsemu tujemu nasprotujočih mudžahedinov. Le-ti pogosto ponavljajo, da Afganistan nikoli v zgodovini vsaj za dolgo ni bil podrejen nobeni tuji sili.

Politično leporečje, ki se spodobi za praznik in obletnico revolucije, ne more skriti dejstva, da se vojna v

V obdobju pred sovjetsko zasedbo so vse krizne izbruhe pripisovali »vmešavanju od zunaj«, omenjali pa so zlasti Iran, Pakistan, Kitajsko in CIA. Režim je ostajal vse bolj osamljen in vse bolj odvisen od sovjetske pomoči in sovjetskih svetovalcev. Po Aminovem uboju je sledil poziv za pomoč Sovjetski zvezi, kar se je 27. decembra 1979 tudi zgodilo. Trenja v načelno sicer enotni Ljudskodemokratski partiji pa so se ohranila do danes.

Sovjetska zveza zasedbo Afganistana še danes označuje kot dejanje socialistične internacionalizacije in zaokrožanja bratske skupnosti. Kot je moč razbrati iz posla-

razumov o gospodarskem sodelovanju med državama za obdobje od 1986 do 1990. leta.

Afganistan je za Sovjetsko zvezo, kot kažejo dogodki minulih let, preveč dragocena država, da bi se iz nje umaknili. Zdi se, da nima več možnosti, da bi dobil približno tak status kot ga ima na primer Finska, skratka status, o katerem iluzionisti v odporniškem gibanju sanjajo kot o cilju pogajanj z Moskvo. Kot je pred časom v Illustrated Weekly of India zapisal sovjetski specialist za Afganistan, lahko uporniki samo upajo, da bo njihova država doživela podoben status kot ga ima neka druga

Afganistanu nadaljuje z nezmanjšano silovitostjo, da so žrtve na obeh straneh velike in da nobena stran doslej ni dosegla odločilne vojaške, politične ali diplomatske prednosti. V slepi ulici so tudi ženevska pogajanja o Afganistanu, kajti še vedno ni soglasja o bistvenem: o umiku sovjetskih čet, ki danes krepko presegajo število 120 tisoč. Spodbudne besede iz Moskve o pravilni naravnosti Karmalovega režima pa prav tako ne morejo skriti dejstva, ki nakazujejo, da je Afganistan vpet v cinično politično igro med Vzhodom in Zahodom in da je prav od te igre odvisna njegova nadaljnja usoda.

Iz življenja Slovencev v zamejstvu

V Italiji niso razpoloženi za globalni zakon

Obeti, da bo zakon o globalni zaščiti Slovencev v Italiji kaj kmalu sprejet, so vnovič sila skromni. Vse bolj je očitno, da ni potrebne politične volje in da so zahteve slovenskega prebivalstva in njegovih organizacij čedalje bolj bob ob steno. Na dlani je, menijo v »Slovenski kulturno-gospodarski zvezi«, da bo treba spet odločno zavhati rokave in pričeti z nepopustljivo akcijo seveda predvsem skozi tako imenovano Enotno slovensko delegacijo, ki pri vprašanju globalnega zakona zastopa vse Slovence v Italiji.

Res je, da so bile pomembnejše prvomajske proslave v tržaški in goriški pokrajini tako rekoč dvojezične in da so namenili izrecno pozornost tudi vprašanju globalnega zakona. O njem so zlasti poudarjali, da bi ga morali sprejeti čimprej, da gre za obveznost, ki jo morajo uresničiti tako predstavniški organi kot vlada, in da bo moral zakon veljati za vse kraje, v katerih živijo Slovenci v sosednji deželi. Res je, da so tudi poudarjali, da je problem globalnega zakona eno poglavitnih naravnost družbenih vprašanj v deželi Furlaniji-Juljski krajini, toda vse to še ne zadostuje.

V vladni koaliciji ni enotnega odnosa do vprašanja globalnega zakona. Najbolj proti so zadnje čase republikanci, ki so na zadnji seji pokrajinskega sveta v Trstu prek svojega osrednjega predstavnika sporočili, da so obstoječe norme dovolj za Slovence in da bi zakon domnevno »iznakazil kulturno identiteto zamejstva«. Zaman so sklicevanja slovenskih organizacij na stališča in teze tvorca republikanske Italije Mazzinija, ki si je sredi prejšnjega stoletja resnično prizadeval za »združeno Italijo«, toda hkrati je le-ta opozarjal, da bodo morale manjšinske skupnosti uživati enakopravne pravice ne samo v »novi Italiji«, pač pa tudi v »pomlajeni Evropi«.

V Trstu je zdaj glavna skrb posameznih strank, da prevzamejo čimveč glasov tako imenovane Liste za Trst, ki je v razsulu. Pri globalnem zakonu je zavladalo mrtvilo. Deloma ga je povzročilo tudi tako imenovano »preverjanje« med strankami vladne koalicije, ki so se v Rimu sicer uspele dogovoriti o nekaterih pomembnih vprašanjih sodelovanja v prihodnje, niso pa niti od daleč obravnavale na primer problema globalnega zakona. Slovenci v Italiji te dni spet poudarjajo, da je vladni predsednik Craxi že lani spomladni zagotavljal, da bo vlada v najkrajšem času pripravila osnutek zakona, da pa od tega ni bilo nič. Minister za regije, Vizzini, je sicer pripravil nekaj predlog, ki pa so ga Slovenci v Italiji brž zavrnili (predlog

je med drugim zapostavljal Slovence v videmski pokrajini», odklonili pa so ga tudi v vladi, kajpak iz drugega zornega kota, češ, da daje Slovincem dozdevno preveč pravic.

Takoj po prvem maju pa so prišle iz Rima vesti, da bo problem manjšin v kratkem vnovič na tapeti na sestanku šefov parlamentarnih skupin. Slovenci v Italiji jemljejo to novico z velikimi dvomi. V senatu je žal skorajda zamrl postopek, ki so ga pričeli pred kakimi 15 meseci v zvezi s predlogom za globalni zakon in vse kaže, da ga bodo bližnje počitnice povsem pokopale. Skratka, menijo v slovenskih organizacijah v Italiji, navsezadnje pa tudi v naprednih strankah in organizacijah, zakon je obdala premetena politika zavlačevanja, ki seveda razjeda tudi najbolj strpne napore, da bi ga sprejeli.

Medtem pa so spet na vrsti početja, ki konec koncev niso naperjena samo proti Slovincem, temveč tudi proti vsej demokratični javnosti ter proti sodelovanju na meji. V Gorici bodo namreč v tem mesecu odkrili spomenik »deportirancev«, se pravi tistim, ki so jih po osvoboditvi mesta prve dni maja 1945 leta domnevno odpeljali v Jugoslavijo. Slovenci in napredna javnost so enotnega mnenja, da gre za izrazito desničarsko početje, ki zasluzi grajo tudi zategadelj, ker z njim potvarjajo zgodovinsko resnico. Na seznamu »deportirancev« so nemara številni pripadniki takratnih fašističnih in nacističnih enot, ki so padli že med vojno v spopadih s partizanskimi enotami, v seznam pa so bržčas vključili celo imena nekaterih prebivalcev, ki so se bojevali v garibaldinskih formacijah in so žrtvovali svoja življenja za svobodo in napredek.

Dogajajo pa se tudi stvari, ki zadevajo neposredno Slovence v zamejstvu in njihove organizacije. Tako se je na primer zvedelo, da je osebje Stalnega slovenskega gledališča v Trstu, dejansko najpomembnejše kulturno-umetniške ustanove Slovencev v Italiji, s prvim majem ostalo brez osebnega dohodka. Ustrezne italijanske ustanove, med njimi na primer ministrstvo za turizem in prireditve, žal neredno in nezadostno financirajo te institucije. Posledice so na dlani. Slovensko gledališče je že moralo skrajšati program, zdaj pa so njegovi člani še materialno prizadeti. Res je sicer, da so nekatere podobne ustanove tudi ponekod po Italiji tako rekoč v finančni krizi, razumljivo pa je, da imajo takšne neprijetnosti, če zadenejo manjšinsko skupnost in organizacije, še posebno negativen prizvok.

Miro Kocjan

Naš svet v teh dneh ● Naš svet v teh dneh ● Naš svet v teh dneh ● Naš svet v teh dneh ● Naš svet v teh

Bruselj: Zunanji ministri držav članic Evropske gospodarske skupnosti so se v začetku tedna poskušali dogovoriti o enotnem nadzoru radioaktivnosti svežih kmetijskih izdelkov, pa tudi glede prepovedi uvoza nekaterih živil iz držav Vzhodne Evrope in Jugoslavije. Nekateri države iz EGS so že uvedle enostranske prepovedi uvoza in nadzor uvoza mesa govedi in prašičev. Prepoved uvoza naj bi veljala do konca maja.

Bonn: Zahodnonemški zunanji minister Genscher je izrazil upanje, da se bodo zahodnoevropski zavezniki strinjali z zahodnonemško-ameriškim sporazumom o izdelavi kemijskega orožja. Zavezniki v paktu NATO naj bi soglasje izrazili na ministrskem sestanku pakta NATO, ki bo konec meseca v Bruslju. Genscher je še dodal, da sta se na vrhu najrazvitejših v Tokiu Reagan in Kohl dogovorila o izdelavi novega kemijskega orožja.

Washington: Po pisanju ameriške revije Times se bo ameriški predsednik Reagan najverjetneje odločil za kršitev sporazuma SALT II. Ameriški predsednik je namreč med drugim izjavil, da bo število ameriških bombnikov B-52, prilagojenih za prenos manevrirnih raket, do konca leta večje kot 1320, kar sledi iz določil sporazuma SALT II. ZDA so sporazum s Sovjetsko zvezo podpisale leta 1979, vendar ga niso ratificirale.

Rim: Večina Italijanov meni, da je nujno potrebno zagotoviti boljšo zaščito pred morebitnimi katastrofami v jedrskih centralah, prav tako pa nasprotujejo zidavi novih jedrskih central na italijanskih tleh. Italija ima štiri jedrske centrale, štiri pa še načrtujejo, kar 79,2% vprašanih pa, kot navaja La Republica, nasprotuje gradnji novih tovrstnih central.

Dar es Saalam: Tanzanijski premier Varioba opozarja pred možnostjo novih obsežnih spopadov v Južni Afriki, če ne bodo prevladali miroljubni predlogi za odpravo sedanjega stanja. V minulih dvanajstih mesecih je v protirasističnih nemirih padlo več kot 1500 oseb, samo v preteklem mesecu pa 143.

New Delhi: V indijski vladi je znova prišlo do novih večjih sprememb vladnega kabineta. Dosedanji trgovinski minister Šankar je postal novi zunanji minister, kmetijski minister Buta Singh pa je postal minister za notranje zadeve. Premier Radživ Gandhi je zadržal obrambni resor, vse pa kaže, da v vladi še niso odpravili idejnih trenj in spopadov med »starejšimi« in »mlajšimi« politiki.

Seul: Predsednik najmočnejše južnokorejske opozicijske stranke Mun Vu je odpotoval v ZDA, da bi omajal Reaganovo administracijo pri nadaljnji podpori Čun Do Hvanovega režima.

Naš svet v teh dneh ● Naš svet v teh dneh ● Naš svet v teh dneh ● Naš svet v teh dneh ● Naš svet v teh

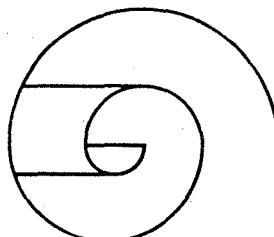
SOZD Slovenijapapir
DO

Papirnica Količevo,

n. sol. o.

Količevo, Papirniška 1
poštni predal 104

61230 Domžale
Železniška postaja Jarše, industrijski tir
Telefon: (061) 721-011, 721-209, 721-409
Telegram Papirnica Domžale
Telex 31215 YU Karton

KLI okna
LOGATEC

Letalska industrija je pomemben steber naše obrambe

Najbolj varno se leti na domačih krilih

V spomin na 21. maj leta 1941, ko sta z letališča v Banja Luki odletela na osvobodeno ozemlje v Podkarpatorju Franjo Kluz in Rudi Čajavec s strelcem Milutinom Jazbecem, praznuje svoj praznik naše vojno letalstvo in protiletalska obramba. Čeprav sta prva pilota Titovega letalstva kmalu junaško padla, z njuno smrtjo ni umrla tudi ideja o partizanskem letalstvu. Jeseni leta 1943 sta bila ustanovljena oddelki za letalstvo pri Vrhovnem štabu NOV in POJ ter prva letalska baza. Marca leta 1944 so zavezniki le pristali, da začno partizani ustanavljati svoje letalske enote in šolati svoje pilote. Prva partizanska letalska eskadrilja je poletela v domače nebo 16. avgusta, druga pa 13. oktobra leta 1944.

Osvoboditev naše domovine je vojno letalstvo dočakalo z oblikovano sestavo. Tako je imelo lovske, jurišne, izvidniške in transportne enote in enote za zveze. V njih je bilo petinštirideset vrst sovjetskih in britanskih letal ter trofejnih letal, ki smo jih zaplenili nemškim in italijanskim okupatorjem.

Kmalu pa smo spoznali, da smo preveč odvisni od tujine in odločili smo se za

in blokadi vzhodnoevropskih držav so tam začeli izdelovati letala. Na podlagi ohranjenih načrtov odličnega predvojnega lovskega letala IK-3 so naši strokovnjaki pripravili posodobljeno verzijo. Letalo so uspešno preizkusili že v prvi polovici leta 1949, 10. maja 1950 pa je tovariš Tito slovesno izročil našemu vojnemu letalstvu prvih trideset letal, ki so imela oznako S-49A.

Mostarju graditi novo tovarno letal Soko.

Začeli iz nič

Kot rezultat usmeritve vse naše družbe, da vse strateško pomembne industrijske objekte postavi v notranjosti države, se je nekje leta 1948 porodila pobuda, da bi v Hercegovini zgradili tovarno letal. Na začetku so se dogovorili, da bo v njej delalo približno 6 tisoč delavcev, ki bi izdelali približno dvesto letal enake vrste kot letalo Gloster meteor. Prva leta rasti tovarne Soko so minovala v gradnji nujnih delovnih in drugih prostorov, nakupu in montaži strojev, opreme in ustvarjanju dobre kadrovske osnove, seveda pa so ob tem njeni delavci izdelovali tudi manjše dele za letala.

V tem obdobju je naše vojno letalstvo na podlagi sporazuma med Jugoslavijo, Veliko Britanijo in Združenimi državami Amerike dobilo prva letala thunderbolt in mosquito. Leta 1955 pa smo začeli iz ZDA dobivati reaktivna letala T-33, RT-33, F-84G, F-86E in F-86D, kar je zahtevalo prešolanje pilotov. Letalske tovarne pa so morale obvladati tehnologijo popravila in vzdrževanja nove tehnike. Tovarna Soko je začela s popravili teh ameriških letal in helikopterja S-51. Ta naloga je pomenila tudi preizkus možnosti delavcev in strokovnjakov, saj so morali opraviti tudi določene posodobitve na posameznih delih letal. Izkušnje pa so se kasneje pokazale kot zelo dragocene pri izdelavi domačih reaktivnih letal.

Priprave za izdelavo domačega reaktivnega letala

Reaktivna bojna letala v oborožitvi vojnega letalstva so pomenila problem pri urjenju gojencev-pilotov, saj propellerska šolska in šolsko-bojna letala, ki so letala približno dvesto kilometrov na uro, niso omogočala uspešnega prehoda na nje.

Poveljstvo vojnega letalstva je torej sklenilo preučiti možnosti konstrukcije in proizvodnje domačega šolsko-bojnega letala. Menilo je, da mora imeti domače letalo te značilnosti: mora biti poceni, enostavno pri uporabi in vzdrževanju, da se lahko uporablja tudi za bojna dejstevovanja po oklepnih in motoriziranih enotah sovražnika, njegovem topništvu in podobnih ciljih, imeti mora dobre manevrske sposobnosti, hkrati pa mora biti varen za urjenje pilotov v vseh vremenskih pogojih, poleteti pa mora s travnatih stez.

Sklep o izdelavi prvega domačega reaktivnega letala pa smo čakali precej časa. Tako je Letalski tehnični inštitut iz Žarkova dobil nalogo za pripravo projekta tega letala septembra leta 1957, v začetku naslednjega leta pa so začeli na inštitut prihajati strokovnjaki iz industrije, ki so

sodelovali pri tej zapleteni nalogi.

Domači reaktivec je poletel

Tovarna Soko je dobila prvega avgusta leta 1959 dokumentacijo za prvi prototip domačega reaktivnega letala, ki je dobil ime galeb, tri mesece kasneje pa še za drugega. Prvi prototip galeba se je dvignil v nebo nad Mostarjem junija 1961, prvi uradni polet pa

tehnično sposobne za proizvodnjo dozvočnih reaktivnih letal, sam Soko pa je začel izdelovati, licenčno seveda, tudi helikopterje. Izrednega pomena za uspešno izdelavo domačih letal pa je tesno sodelovanje Letalskega inštituta iz Žarkova in Letalskega preizkusnega centra na Batajnici z letalskimi tovarnami.

Letala galeb in jastreb so požela veliko pozornosti tudi na svetovnih letalskih razstavah v Londonu in Parizu. Kmalu so se pojavili kupci, predvsem iz neuvrčenih držav, za katere izdelujemo verzije z dopolnilno opremo. Tem državam je naše vojno letalstvo

ga dobili ob britanske družbe Rolls Royce. Novo letalo pa je zahtevalo tudi nova bolj učinkovita orožja.

Med proizvodnjo orla so konstruktorji že začeli izdelovati načrte za novo letalo iz družine galeb. Letalo je dobilo oznako G-4, poleg tega pa še ne uradno super galeb. S tem so poudarili nadaljevanje uspešne tradicije galeb-jastreb, čeprav pomeni G-4 popolno novost in ima z ostalima dvema skupne samo izkušnje v proizvodnji. Prototip super galeba je poletel julija leta 1978.

Sredi sedemdesetih let je začel Soko izdelovati tudi

Številni obiskovalci tehničnega zbora, ki so ga lani pripravili ob dnevu zmage v Beogradu, so si lahko ogledali tudi izdelke naše letalske industrije. Od spodaj navzgor so letala galeb, jastreb, G-4 in orel.

je opravil 9. julija istega leta na Batajnici.

Galeb je prelomnica v povojnem razvoju naše letalske industrije. Do njegove izdelave smo skušali ujeti korak s svetovno letalsko industrijo, s tem letalom pa smo bili celo korak pred njo. Rezultati gojencev-pilotov, ki so se urili na galebu, so bili odlični in vojno letalstvo se je odločilo, da bomo na podlagi tega letala zgradili lahko bojni lovec-bombnik z imenom jastreb, ki je poletel leta 1963.

Letala vrste galeb in jastreb se popolnoma vklaplajo v našo zasnovo SLO in DS in so zamenjala vsa letala tistega obdobja za urjenje pilotov na letalski akademiji, izvidniških in lovsko bombniških enotah

pomagalo ustanoviti tudi letalske šole.

Tudi orel je v zraku

Kmalu se je pokazalo, da rabimo tudi letalo, ki bo imelo še boljše manevrske sposobnosti kot galeb in jastreb. To naj bi bilo letalo, ki bi bilo hitrejšo, imelo naj bi večji dolet, hkrati pa bi nosilo več tovora. Tako je začel konec šestdesetih let nastajati v Letalsko tehničnem inštitutu v Žarkovu predprojekt dvomotornega dozvočnega jurišnika s strelastimi krili. Prvi prototip letala, ki ga izdelujemo skupaj z Romunijo, je poletel leta 1975, dobil pa je ime orel. Za izdelavo takšnega letala, kot je orel, moramo imeti izkušen znanstveno raziskovalni kader in takšno tehnologijo.

lahki helikopter gazela, po licenci in v kooperaciji s francosko družbo Aerospatiale. S tem helikopterjem smo rešili problem zvez. Izdelujejo pa tudi verzije za protiolepn boj in za izvidovanje.

Ne spijo na lovorikah

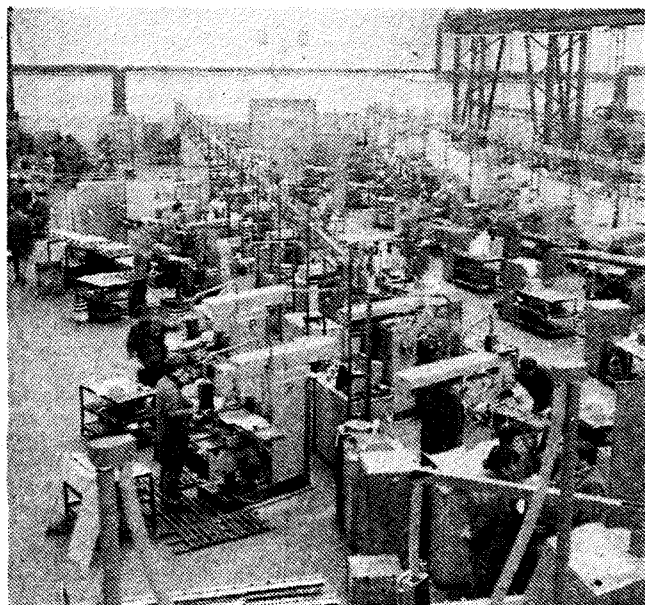
Naša letalska industrija si kljub številnim težavam, ki jo pestijo, tako kot vso našo družbo, prizadeva, da bi šla v korak s časom. Tako so naredili letalo orel, ki je konec lanskega leta prebilo zvočni zid. V začetku tega leta so prišli iz obratov tovarne Soko helikopterji gazela SA 342, ki so precej hitrejši in lahko nosijo več tovora kot gazela SA 341, ki smo ga izdelovali prej.

Naši strokovnjaki pa so že začeli načrtovati novo letalo, ki bo imelo precej boljše karakteristike kot orel. Vendar pa bo prišlo v enote našega vojnega letalstva v drugi polovici prihodnjega desetletja. Glavni problem pri tem letalu je motor, saj bo licenčni motor, ki ga izdelujemo, zdaj za G-14 in orla že zastarel.

Ne samo Soko, tudi še številni drugi

Čeprav smo v tem zapisu omenjali predvsem tovarno Soko iz Mostarja, so v proizvodnjo naših letal vključene še številne druge. To so predvsem Prva petoletka iz Trstenika, Teletoptika iz Zemuna, Rudi Čajavec iz Banja Luke, Iskra in še številne druge. Mostarski Soko pa je samo sestavljal vseh delov in opreme, ki jih izdelajo druge delovne organizacije. Poleg sestavljanja pa izdelujejo v Soku tudi krila, repni stabilizator in nekatere druge dele.

Bojan Kuntarič

Ena izmed proizvodnih hal v mostarskem Soku.

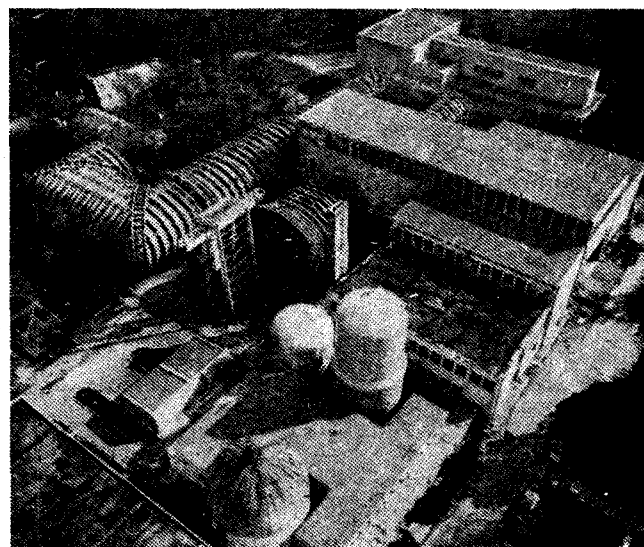
gradnjo letal v domačih tovarnah. To ni bil čisti začetek letalske industrije v Jugoslaviji, saj je že pred vojno delovala dokaj močna letalska industrija, ki je poleg licenčnih izdelovala tudi lastna bojna in šolska letala.

Obnova in razvoj

V začetku leta smo začeli s sistematsko obnovo in razvojem letalske industrije. Na začetku so podjetju Rogožarski in Zmaj pridružili tovarni Ikarus v Pančevu. Tako smo združili desetkano kvalificirano delovno silo in sredstva za proizvodnjo letal. Ikarus je v začetku popravljaval letala, po resoluciji informburoja

V prvih povojnih letih so konstrukcijske skupine izdelale več vrst vadbenih in vadbeno-bojnih letal in najboljše, kot so trojka, aero 2, 212, 213, 214, kurir in aero 3, so vključili tudi v vojno letalstvo. Večina drugih načrtov so bili poskusi, s katerimi so inženirji in tehniki pokazali svojo ustvarjalnost.

Vse večji pomen letalske industrije je pogojeval v koncu štiridesetih in v začetku petdesetih let nastanek programa njenega razvoja. Tako je leta 1949 začela obratovati tovarna hidravlične opreme v Trsteniku, tovarna letalskih motorjev v Rakovici in druge. Leto dni kasneje pa so začeli v

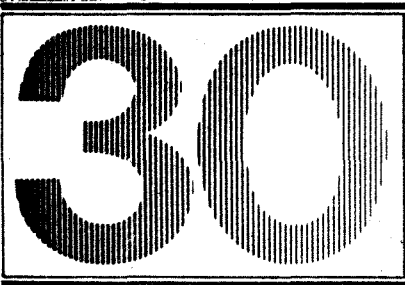
Letalski tehnični inštitut Žarkovo, kjer nastajajo načrti za naša letala.

našega vojnega letalstva. V začetku šestdesetih let pa je Soko začel ob sodelovanju z Veliko Britanijo izdelovati helikopter S-55. Mostarska tovarna in druge letalske tovarne so pokazale, da so kadrovske in

jo, s katero bomo naredili dele letala, ki bodo ustrezali vsem zahtevam in normam poleta.

Posebno pozornost so namenili novi tovarni za izdelavo licenčnega letalskega motorja Viper, ki smo

ljubljanska banka
Temeljna dolenska banka
Novo mesto
1955-1985

»Zapisuj si in zbiraj... Po končani vojni nam bo vse prišlo prav«

Kronika ljubeljske kalvarije

Pogovor z inž. Jankom Tišlerjem-Žaromilom

Dva meseca je tega, kar je iz Zagreba prispelo pismo s podpisom inženirja Janka Tišlerja-Žaromila. Kratko, jasno, zastavljeno v telegramskega stila:

»Po skoraj petletnem delu na zgodovini ljubeljskega predora in koncentracijskega taborišča na Ljubelju sem končno to delo opravil. Obsega 59 poglavij oziroma 996 tipkanih strani.«

V prilogi so bili naslovi vseh devetinpetdesetih poglavij. Nekako takole: 1. Uvod. 2. Dunajska firma Univerzale Hoch und Tiefbau A. G. in začetek gradbenih del na Ljubelju. 3. Glavne osebe in uradniki firme Univerzale. 4. Državno gradbeno vodstvo - Lokalna gradbena uprava »Ortsbanleitene Süd«. 5. Zbiranje civilne delovne sile... in tako prek naslednjih zaporednih števk tja do najbolj dramatičnih, kot so, denimo: 29. poglavje »Puščenje zob in požiranje čebule« ali 30. »Številno ustreljenih, z injekcijami usmrčenih ali umrlih internirancev, katerih trupla so bila sežgana v krematoriju na Ljubelju« ali 31. »Pobegi internirancev« ali kasneje, 42. poglavje »Prihod zadnjega transporta zapornikov«, 43. poglavje »Ukinitve koncentracijskega taborišča na severni strani in preselitev internirancev v Tržič, pa nato 47. poglavje »Umik tržiškega župana in odhod esesovskega vodstva«, 50. poglavje »Sojenje nekaterim vodilnim esesovcem in kapojem pred angleškim vojnim sodiščem v Celovcu septembra 1947« in na koncu, pod zaporedno številko 58, Razni dokumenti: načrti, skice, slike, dnevnik, pisma, sezname, dnevna poročila, izvirni nemški dokumenti itd. (Zadnje, 59. poglavje navaja vire.)

Avtor nam je predlagal objaviti tega seznama, češ da se vedno obstaja možnost dopolnitve. »To naj bi bil zadnji poziv vsem jugoslovanskim internirancem in civilnim delavcem, ki se doslej našim pozivom niso odzvali, imajo pa pri sebi še kak dokument, predmet ali pismo in bi se lahko spomnili kakšnega dogodka iz časov, ko so delali na Ljubelju oziroma živeli v Podljudelju, takratni Sv. Ani.«

Pred štirimi leti, v februarju dvainosemdesetega smo objavili poziv inženirja Janka Tišlerja pod naslovom »Interniranci v ljubeljskem taborišču, oglasite se!« Takrat je bil s pisanjem »Zgodovine izgradnje predora in koncentracijskega taborišča na Ljubelju, podružnice K. L. Mauthausna« pravzaprav šele na začetku.

»Dosedanje zbiranje gradiva«, smo prebrali, »nam odkriva, da so prišli prvi interniranci, takrat predvsem Francozi, na Ljubelj 2. junija 1943. Predor so začeli graditi civilni delavci v marcu 1943, in sicer s koroške in kranjske strani, pozneje pa so ga gradili predvsem interniranci. Prebit je bil 29. novembra 1943 in uradno odprt 4. decembra 1943...«

In nekoliko niže: »Po ohranjenih statističnih podatkih je bilo 19. 4. 1944 na Ljubelju 964 internirancev, od teh 390 na koroški strani.« Ali pa: »V času od 29. 7. 1943 do 23. 11.

1944 je uspelo pobegniti dvajsetim kaznjencem, ki so skoraj vsi bili v partizanih.« In še - v odstavku, ki je navajanje teh nekaj števk sklenil: »7. maja 1945 so esesovci Jugoslovane (največ je bilo Slovencev) izpustili, ostale internirance pa so odpeljali na Koroško do Bistrice v Rožu, kjer so jih osvobodili partizani Kokoškega odreda.«

»To je samo nekaj podatkov, ki bodo dokumentirani v gradivu Koncentracijsko taborišče Mauthausen - podružnica Ljubelj«, je takrat zapisal inž. Tišler in dodal: »Da bi to delo res uspelo in imelo trajno vrednost za poznejše rodove, prosim vse internirance - Slovence, kakor tudi številne civilne delavce na kranjski in koroški strani, da se oglašijo s svojimi spomini. Vsak dogodek, pa če je še tako »nepomemben«, bo olajšal delo s tem gradivom...«

Delo je končano

Skoraj tisoč strani tipkopisane, ki so med pogovorom v njegovem zagrebškem domu ležale na mizici, je že na pogled zajeten sveženj.

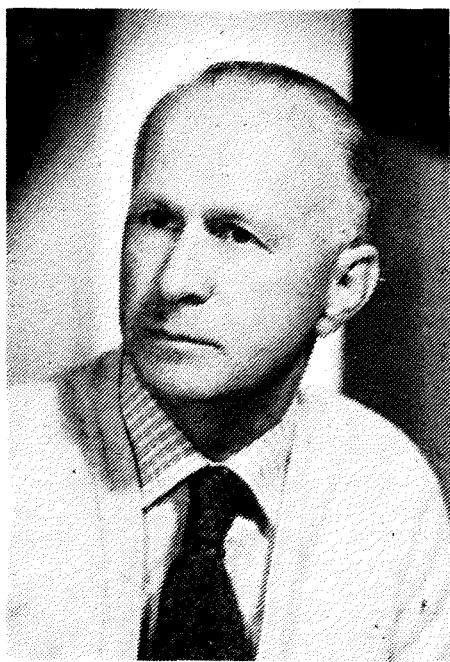
On pa je vanje vložil veliko več kot samo pet let strojepisne obdelave. Živa priča in v dobri meri protagonist ljubeljskih medvojnih dogodkov, je sicer hranil bogato dokumentacijsko gradivo, ki ga je sistematično in načrtno, pa seveda skrivoma zbiral že sproti v tistih mučnih časih, a ga je moral zdaj, po letu enainosemdesetem, ko se je lotil pisanja, spraviti v red, ga na novo sistemizirati in ga, kajpada in povsem, dopolniti, zaokrožiti, izpopolniti.

Poprej, v času od vojne sem, za to pač ni bilo časa. Še ne dvaindvajsetleten je prišel po partizanski demobilizaciji v Beograd delat v takratno Ozno. Bil je v akcijah, poslan tudi na avstrijsko stran, pa spet nazaj; zase, za lastne načrte in hotenja, takrat ni bilo časa; ali pa si ga je moral dobesedno ukrasti - za študij geologije, ki se ga je lotil na skrivaj in ilegalno. Do diplome se je pretolkel, ne da bi bili njegovi predstojniki za njegovo početje sploh vedeli. Ko je prišlo na dan, je imel diplomu že v žepu. Za »prevaro« seveda ni bil kaznovan, temveč nagrajen: poslali so ga na podiplomski študij v Francijo, specializiral se je za nafto, delal nato več let v Zveznem geološkem zavodu, nadaljeval v zagrebški INI na področju raziskovalnih projektov v drugih državah in končal svojo redno delovno dobo kot direktor mešanega konzorcija treh nemških in dveh jugoslovanskih firm za raziskavo nafte v morju s sedežem v afriškem Gabonu.

Ko se je enainosemdesetega vrnil in se po operaciji žil upokojil, ga je pokojni profesor

Janko Liška, urednik zbirke spominskih brošur pri založniški hiši Komunist nagovoril, naj popiše svoje spomine na ljubeljske dni med vojno, ker je pač vedel, da hrani bogato dokumentacijo, napisanega in natisnjega pa je bilo dotlej na to temo prida malo: neka povsem nezanesljiva brošurica tržiškega turističnega dru-

so delo nadaljevali. Proti koncu dvainštiridesetega je dobil, kot vsi fantje njegovega letnika, poziv v Tržič, na občinski urad, na nabor v nemško vojsko. Vendar se mu je, upoštevaje nasvet in navodila svojega gimnazijskega profesorja Štera, vodilnega človeka v tržiški organizaciji OF, spretno izognil: ni se vpisal v Kärntner

Janko Tišler-Žaromil

štva, neka francoska brošura, francoski roman z naslovom »Predor«... in komaj kaj več.

Pa je ugotovil, da si Ljubelj kot tak zasluži precej več kot tistih nekaj skopih petdeset ali šestdeset strani v Komunistovi brošuri. Gradivo, ki ga je vsa ta desetletja hranil on sam, so mu velevala, da kot dejanski poznavalec ljubeljskih dogajanj zastavi pisanje veliko bolj na široko, temeljito in celovito.

Tako se je lotil težakega dela, se z veliko mero potrpežljivosti, zavzetosti in prizadevnosti prebil skozenj in - »zmagal«.

Zdaj je knjiga napisana in čaka na strokovno verifikacijo ter na ustrezno odločitev za nates.

Avtorjeva doživljajska podlaga

Tržičana, šestnajstletnega gimnazijca s šestimi razredi, so Nemci v aprilu enainštiridesetega odpeljali skupaj z vsemi mladimi fanti na gradnjo ceste od Naklega proti Tržiču. Trajalo je tja do junija, vsak dan.

Sredi junija so pripeljali Nemci delavce še od drugod, gradili zanje nad mestom taborišče in zastavili z njimi gradnjo ceste proti Ljubelju.

On sam je delal v ekipi, ki je opravljala topografske meritve in zakoličevala. Nemci so sklenili zgraditi predor pod Ljubeljem.

Spomladi dvainštiridesetega so si v tržiškem kotu sledile pogostejše partizanske akcije, med njimi tudi požig delavskih barak pri Sv. Ani. To je nemško organizacijo Todt pripravilo do tega, da je dela ustavila in delavce v času najtežjih preizkušenj na Gorenjskem odpustila. Njega so z dvajseterico figurantov poslali na avstrijsko stran Ljubelja, kjer

nadzorstvom esesovcev iz Mauthausna. Janko Tišler je bil kot pomožni tehnik v ekipi inženirja Čerina od aprila triinštiridesetega, ko so jih nastanili v dvorec barona Borna na naši strani Ljubelja, živa in neposredna priča vsega, kar se je dogajalo v tamkajšnji »podružnici« zloglasnega Mauthausna. Sledil je prihajanju transportov, kaznenjcev, poslanih »sem dol« po pogodbi, ki jo je mauthausensko taborišče sklenilo z dunajsko firmo Univerzale, kot izvajalko del. Prvi transport 330 kaznjencev je prispel 1. junija, naslednji so si sledili v večtedenskih ali večmesečnih presledkih.

Sprva so pošiljali samo Francoze, kasneje še Ruse in Poljake.

Bolne in onemogle so z Ljubelja spet vračali v Mauthausen - in jih pobijali.

Največje število taboriščnikov so zabeležili na Ljubelju poleti štiriinštiridesetega: bilo jih je 1292.

Janko Tišler je navezal stike s taboriščniki po »uradni dolžnosti«, kot terenski delavec in sodelavec Osvobodilne fronte. Zunaj predora teh možnosti seveda ni bilo, saj so bili neprenehoma pod stražo. V tunelu samem pač. Ker je imel kot sodelavec v strokovni ekipi nalogo nadzirati smer predora, se je na obhodih redno sestajal s predstavniki taboriščnikov, prevzemal njihova pisma ter jih pošiljal njihovim domačim, prenašal njihova sporočila tržiški organizaciji fronte in štabu Kokoškega odreda in narobe, jim poročal, kar je slišal iz radijskih poročil, vse to pa si je iz dneva v dan vestno beležil v svoj dnevnik.

V tej svoji dejavnosti pa je bil naposled izdan. 1. junija štiriinštiridesetega so prišli ponj. Ker ga niso poznali, se je njegov šef inž. Čerin spretno znašel in poslal njega samega, naj poišče in pripelje Janka Tišlerja. Odšel je iz pisarne - in se ni več vrnil. Pot ga je odpeljala naravnost k svojim. Svoj bogat arhiv je na srečo spravil na varno že

prej (na koroško stran, od koder so mu ga po končani vojni vrnili).

Do konca leta je ostal doma, v ilegali, v vlogi terenskega propagandista in agitatorja. In ni sedel prekrižanih rok. Organiziral je, denimo, vse potrebno, da so fantje Kokoškega odreda in terenci 30. septembra pripravili zasedo in odpeljali v partizane štiriinosemdeset delavcev, ki so jih bili Nemci mobilizirali za delo na Ljubelju.

Konec leta - pisalo se je triinštirideseto - je odšel Janko Tišler na Primorsko, najprej v šolo, nato v Vojkovo brigado, ker pa je bil v februarju petinštiridesetega na Goroječkah ranjen, je moral za več tednov v bolnišnico Franjo, iz nje pa so ga poslali v štab Gorenjskega vojnega področja. Z njim je prišel 9. maja, na dan zmage, v Kranj. V komandi mesta so ga imenovali za šefa administrativnega štaba.

Naši na Ljubelju

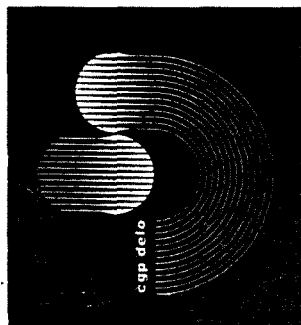
V vsem času obstoja »ljubeljske podružnice« je bilo na Ljubelju 122 Jugoslovancev, večidel Slovencev. Največ naših - 40 - je prispelo iz Mauthausna v julijskem transportu štiriinštiridesetega. Šlo je za ujete partizane, ki so jih poprej iz Begunj odpeljali v Mauthausen.

Nova večja »pošiljka« (56 ujetih partizanov) je prišla na Ljubelj neposredno iz Begunj 31. marca petinštiridesetega, saj jih zaradi zavezniškega bombardiranja Tretjega rajha ni bilo več mogoče spraviti v matično taborišče v Mauthausen.

Ta ali oni izmed preživelih bi avtorju nemara lahko sporočili tudi še kak svoj »neobdelani« spomin ali mu poslal kak shranjeni dokument ljubeljskih dni.

V ta namen sporočamo njegov naslov: Janko Tišler, Zagreb, Benešičeva 7 (tel. 041-530-668).

Pogovarjal se je Viktor Konjar

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35

p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:
Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revijalni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

Padlim soborcem NOV so postavili pomnike

Na Primorskem je med NOV obstajalo in delovalo 34 relednih kurirskih postaj, povezanih v II. reledni sektor Primorske. Na teh postajah je službovalo nekaj nad 600 borcev-kurirjev, od katerih jih je 93 padlo pri opravljanju kurirskih dolžnosti. Še do leta 1982 so imeli v celotni pokrajini Primorske postavljena spominska obeležja padlim kurirjem samo na treh postajah; tako je bilo na Primorskem z ozirom na druge pokrajine v Sloveniji najmanj obeležij padlim kurirjem TV zvez.

Glede na tako stanje so člani odbora IV. brigade VDV partizanskih kurirjev za Južno Primorsko na eni izmed sej leta 1982 sprejeli sklep, da stanje popravijo in pohitijo s postavitvijo obeležij povsod tam, kjer to še ni urejeno.

Tako so v obdobju 1982 do 1985 po vsej Primorski odkrili naslednja spominska obeležja:

– 27. 6. 1982 spominsko obeležje kurirski postaji P 6 in njenim trem padlim kurirjem (Ivanu Kokošarju, Miroslavu Šuligoju in Oskarju Žižmondu) v Mrzli Rupi na Vojskem v idrijski občini;

– 8. 8. 1982 spominsko obeležje kurirski postaji P 1 in njenim trem padlim kurirjem (Ivanu Gregoriču, Vinku Hacetu in Pavlu Smrdelu) na Mašunu v občini Ilirska Bistrica;

– 27. 8. 1982 spominsko obeležje padlemu kurirju postaje P 3 Francu Grželju na upravni stavbi CIMOSA v Senožečah v sežanski občini;

– 22. 5. 1983 spominsko obeležje kurirski postaji P 14 in njenim petim padlim kurirjem (Cvetanu Spacapanu, Stanislavu Benčini, Marju Počkarju, Miroslavu Misleju in Viktorju Pečenkotu) na

Ocinci, KS Štjak, v sežanski občini;

– 20. 6. 1983 so postavili v Mrzli Rupi na Vojskem kačipot z označbo smeri k spominskemu objektu iz NOB; h grobišču Vojsčica, tiskarni Slovenija, bolnici Pavlina spominska obeležja kurirskih postaj P7, P8, P5 in P6;

– 3. 7. 1983 so odkrili spominsko obeležje osrednji primorski kurirski postaji P7 in njenim osmim padlim kurirjem (Edvardu Bagonu, Jožefu Felcu, Cvetu Kovačiču, Štefanu Kumarju, Alojzu Pavšiču, Darku Šuligoju, Viktorju Tratniku in Stanislavu Vovku) v krajevni skupnosti Gorenja Trebuša v tolminski občini;

– 3. 7. 1983 so odkrili spominsko obeležje štabu II. relednega sektorja Primorske, prav tako v Gorenji Trebuši;

– 16. 10. 1983 so odkrili spominsko obeležje kurirski postaji P 2a in padlemu kurirju – spremljevalcu Rajmundu Bajcu v vasi Prelože v Brkinih, v občini Ilirska Bistrica;

– 26. 8. 1984 so odkrili spominsko obeležje kurirski postaji P 4a in padlemu kurirju Miroslavu Čohu v vasi Šmihel pod Nanosom v postojnski občini;

– 29. 9. 1984 so odkrili spominsko obeležje kurirski postaji P 8 pri tiskarni Slovenija na Humu na Vojskem v idrijski občini;

– 21. 7. 1985 so odkrili spominsko obeležje kurirski postaji P 13 in njenim šestim padlim kurirjem (Jožefu in Oskarju Spacapanu, Jožefu Podgajšek, Stanislavu Ravbarju, Slavku Mitiču in Jožefu Jelenu) v Gabrovici pri Komnu v sežanski občini;

– 18. 8. 1985 so odkrili spominsko obeležje kurirski postaji P 5 in njenim šestim padlim kurirjem (Jakobu Mikužu, Ludviku Kogejcu,

Benjaminu Kovaču, Avgustu Rupniku, Jožefu Bizjaku in Anici Cotič) v krajevni skupnosti Predmeja v ajdovski občini.

Pred tem pa so postavili (2. 8. 1959) spominsko obeležje kurirski postaji P 2 na Tumovi koči na Slavniku, v sežanski občini in njenim osmim padlim kurirjem

stavniki družbenopolitičnih organizacij in kurirjev postaje v krajevni skupnosti, kjer so pripravljali odkritje obeležja padlim kurirjem.

Se posebej je bila pri vseh akcijah zastopana in v delo vključena vaška mladina, ki je tudi prevzela v varstvo spominska obeležja.

Tako je članom odbora v

je poleg besedila postaje in padlih kurirjev tudi verz s posvetilom, ki so jih prispevali Rastko Bradaškja, Ciril Zlobec in Alenka Božič, in je tako lepo zaokrožena celota.

Poleg navedenega pa so v tem obdobju zbrali gradivo o delovanju vseh kurirskih postaj s popolnim seznamom kurirjev.

Za vsako proslavo posebej je odbor izdelal spominske

mного potovanj, so opravili z lastnimi sredstvi. Da so lahko plačali postavitev modelov za plošče in odlitje v bron, so si denar zagotovili z lastno aktivnostjo. Natisniti so dali 26 tisoč značk z motivom KURIR NA P JAVKI 1942–1982, KURIR NA PODU 1942–1982 in KURIRČEK 1983 – PO TITTOVI POTI ter jih prodajali na proslavah in po šolah.

Poleg tega so izdelali 480 zlatih značk in priznanj na papirju in na platnu, ki so jih podeljevali na proslavah vsem še živečim pa tudi padlim in po vojni umrlim kurirjem, 60-letnim kurirjem in krajanom krajevnih skupnosti v krajih, kjer so bila odkrita spominska obeležja. Ta način dela je bil zelo odmeven med prebivalstvom na podeželju.

Leta 1983 so si nabavili svoj prapor, s katerim se udeležujejo proslav in srečanj ter pogrebom svojih članov.

Leta 1984 je prevzel pokroviteljstvo nad kurirji kolektiv Gozdnega gospodarstva Postojna, kar pride do izraza ob vsakoletnem srečanju na Mašunu, ki ga prireajo vsako prvo soboto in nedeljo v avgustu.

Za prihodnje imajo v planu še ureditev celotne dokumentacije obeležij na območju svojega delovanja na Primorskem ter izdajo albuma in opreme spominske vitrine za kurirsko postajo P 13 v spominski sobi v domu Južnoprimorskega odreda v Kobjeglavi na Krasu.

Še naprej bodo – kot doslej – sodelovali tudi z Zvezo prijateljev mladine in s Kurirčkov pošto ter z mladino po šolah.

Ena pomembnih dejavnosti odbora je tudi skrb za socialno in zdravstveno varstvo še živečih nekdanjih partizanskih kurirjev in njihovih svojcev.

Franc Rejec

Vipavsko, Kras po dolgem in počez prepredli ste z nevidnimi potmi, se padli ste ostali trdna vez in zveza časa in ljudi.

(Francu Cucku, Solzani Kocjančič, Jožefu Kocjančiču, Marjanu Mahnetu, Petru Markandelu, Mariji Segulin, Avgustinu Vivodi in Borisu Stefančiču) ter kurirski postaji P 15 in njenim šestim padlim kurirjem (Bogomilu Crnigoju, Oskarju Gorupu, Giustu Kodramu, Marčetu Kodriču, Pavlu Možetu in Štefanu Troštu) v Svetem na Krasu v sežanski občini, in sicer 4. julija 1980 ob dnevu borca.

Za vsak obravnavani primer posebej so člani odbora ustanovili pripravljalni odbor, ki je štel od 9 do 15 članov in so ga sestavljali pred-

stiriletnem obdobju uspelo postaviti 12 spominskih obeležij, na katerih je obeleženo 48 padlih kurirjev.

V tem pregledu pa ni prikazano delo, ki ga je opravil odbor IV. brigade VDV partizanskih kurirjev za Severno Primorsko. V obdobju 1982–1985 je odkril 11 plošč – spominskih obeležij, na katerih je obeleženo 34 padlih kurirjev.

Za njihovo postavitev je odbor dobil soglasja področnih zavodov za spomeniško varstvo.

Obeležja so kvalitetna in trajna. Izdelana so iz litinebrona. Na vsakem obeležju

pisemske ovojnice in priložnostne enodnevnne poštne žige. Za kurirsko postajo P 5, P 13, P 8 in tiskarno Slovenija so bile ovojnice izdelane z vložkom zgodovine in seznamom kurirjev teh postaj, medtem ko je bilo za kurirsko postajo P3 in P14 objavljeno zgodovinsko gradivo v reviji »27 vasi«, ki izhaja občasno v KS Senožeče; za to priložnost sta izšli dve brošuri.

Povedati je treba, da so bile vse opisane akcije izpeljane brez vsakršnega obremenjevanja družbenih sredstev.

Člani odbora so vsa dela opravili brezplačno. Tudi

Gustav Ajdič

Junaški podvig pilota Karla Murka v aprilski vojni 1941

(nadaljevanje s prejšnje številke)

– O opravljeni nalogi sem si ustvaril popolnoma jasno sliko, zanimalo pa me je, ali je Karel vedel, če ga spremlja naše lovsko letalo.

Kot sem že rekel, nisem imel z nikomer nobene radijske zveze, tako tudi obvezne zveze s spremljajočim lovcom ne. Ali je bilo tisto letalo nad Aleksandrovcem moj spremljevalec ali ne, tudi kasneje nisem zvedel, pač pa so mi povedali, da me je najbrž spremljal Slovenec kap. II. kl.-pilot lovec Janko Dobnikar. In četudi bi me letalo spremljalo, ne bi bilo kaj dosti koristi zaradi mojega nizkega poleta, ker bi on pač moral leteti na zanj ustrezni, varni višini. Sicer pa en sam lovec, če bi me napadlo več sovražnih letal, ne bi bil kdo ve kakšno zagotovilo za varen polet edinega bombnika.

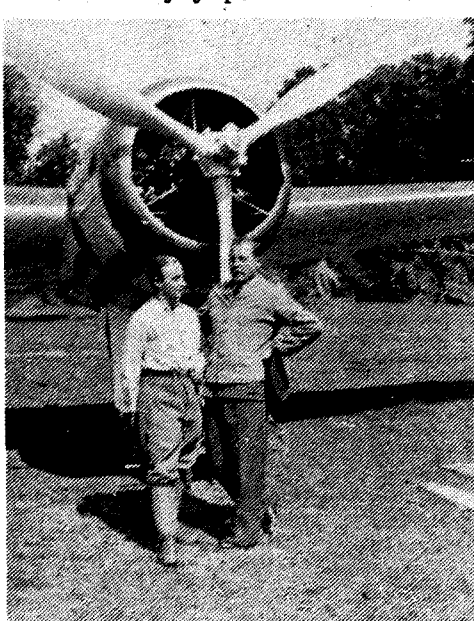
– V objavljeni vesti avstrijskega časopisa je bilo rečeno, je bilo ob napadu na železniško postajo porušeni tudi nekaj hiš v okolici mestne bolnišnice. Kaj meniš o tem?

»Res je, da so v časopisu nekaj dni zatem objavili, kako je bilo bombardiranih tudi nekaj hiš v samem mestu, vendar kaj takega namerno moja posadka ni storila. Tudi sam sem se lahko prepričal o storjeni škodi čez nekaj mesecev, ko so me Nemci kot nezaželenega v Mariboru deportirali v Nemčijo na prisilno delo. Na poti skozi Gradec sem videl rušilni učinek naših bomb, pri čemer je bilo poškodovanih tudi nekaj zgradb v mestu. Ker samega mesta nismo bombardirali, je do tega prišlo le tako, da se nad ciljem niso odpele vse bombe, pa je verjetno ena izmed njih odpadla šele pozneje, pri obveznem mehaničnem praznjenju nosilcev bomb, ko sem se pri

dviganju nad mestom vračal z opravljene naloge proti domu. Sicer pa je bila to edina borbena naloga, ki jo je naša grupa opravila ta dan na ozemlju Avstrije, pa čeprav smo imeli že povsem blizu meje izredno pomembne sovražne cilje.»

– Tako je bil torej končan prvi dan vojne v tvoji enoti. Kako pa je bilo naslednje dni?

»Ko sem noč po opravljenem bombardiranju odšel spat, dolgo nisem mogel zaspati. Razmišljal in razmišljal sem o tem, kako malo zanimanja je pokazal komandant za

Murko z mehanikom pred Bleuheimom

moj predlog, da bi bombardirali letališče pri Lipnici. Kar naprej mi je v ušesih zvenel njegov odgovor, da kaj takega ne pride v poštev. Zanj napad na tako zanimiv objekt tik ob meji ni prišel v poštev, mene pa so lahko samega poslali v oddaljeni Gradec, kar ni bilo daleč od samomora. Očitno je bilo, da odgovornim v nižjih poveljstvih ni bilo posebno pri srcu logično razmišljanje in se zato sami niso zavzemali za določanje nalog, ki bi jim lahko prinesle težave. Z višjo komando, pooblaščen za dajanje ukazov, da se bombardira ta ali oni strateško pomemben objekt, pa že v prvih dneh vojne ni bilo zanesljivega stika zaradi uničenih ali slabih zvez. Poleg tega je neorganiziranost v poveljevanju uspešno izkoristila tudi peta kolona, ki je s svojimi neresničnimi poročili in zakasnelimi ter napačnimi ukazi že na samem začetku vojne vnašala med zveste in borbi naklonjene privrženca letalstva zmedo in malodušnost, kar je negativno vplivalo na naše razpoloženje. Mi pa smo bili željni borbe in maščevanja, zato je med nami naraščala nestrpnost.»

– Kako pa se je odvijala dejavnost vaše borbene enote v naslednjih dneh?

»Oblačno jutro, ki me je naslednji dan po slabo prespani noči že zarana spravilo s konci, ni obljubljalo nič prijetnega. Še skoraj v mraku so v poveljnikov šotor poklicali komandirja eskadrilje, kjer so mu ukazali, naj troje letal bombardira železniško križišče Fering na Avstrijskem, hkrati pa naj ogledujejo teren ob jugoslovansko-avstrijski meji, predvsem zaradi tega, če Nemci niso skoncentrirali svoje vojske ob meji. Komandir kapetan I. kl. Sergej Voinov, ki je bil določen za vodjo formacije, je izbral mene za levega, vojnega uradnika IV. kl.-pilota Joviča pa za desnega spremljevalca. Zaradi precejšnje oblačnosti smo morali leteti proti cilju v zgostitvi formaciji. V predvidenem času, leteč po kursu, je formacija v Avstriji bombardirala neki večji objekt ob progi, vendar nismo mogli ugotoviti, če je bil objekt uničen in ali je bil bombardirani objekt načrtovano križišče. Zanj namreč nismo imeli nobenih natančnejših podat-

kov. Pri vračanju na matično letališče pa bi naša letala kmalu postala žrtev lastnega protiletalskega topništva, ki je na področju Zagreba močno streljalo na nas. Na srečo nismo bili poškodovani in smo srečno, nekoliko presenečeni sicer, pristali na našem letališču.

Isti dan smo z vsemi razpoložljivimi in sposobnimi letali polka, žal tudi tokrat brez tako potrebne lovske zaščite, napadli železniške postaje, letališča in objekte v Segedinu in Pečuju v Madžarski. Po vrnitvi trojke z bombardiranja v Avstriji, je sklical poveljnik 68. »grupe« v svojem šotoru sestanek vseh letalcev in komandirjev, da bi dobili navodila za nove borbene naloge, ki jih bomo opravljali na področju južne Madžarske. Major Donović je ukazal, naj poletijo vsa za let sposobna letala na bombardiranje letališča, oziroma rezervnega cilja – železniške postaje v Segedinu, za kar je odredil dva para in eno trojko letal. Prvi par s spremljevalcem Lazarevičem je vodil sam, za vodjo drugega para je določil komandirja eskadrilje kapetana-pilota Sergeja Voinova, ki si je za svojega spremljevalca izbral mene; imen »trojke« pa se ne spominjam več. Odredil je višino odleta na cilj, ki naj bi znašala 2500 m in smer po maršruti letališče Bosanska Gradiška–Osijek–Segedin.

Ko je major Donović ugotavljal sestave posadke, je ugotovil, da je zaradi odsotnosti ostal brez svojega opazovalca. Zahteval je, da se nekdo priglasi na njegovo mesto, pa za to ni nihče imel interesa. Ko je tretjič ponovil svojo zahtevo, se je pričakovano javil poročnik-opazovalec Panda, ki je bil sicer moj stalni član posadke. Bil sem nezadovoljen s to odločitvijo poročnika Pande, na katerega mesto je komandir odredil rezervnega poročnika-opazovalca Slovenca, ki pa ni želel leteti z menoj. Iz nepredvidene zagate nas je prostovoljno rešil Slovenec rezervni podporočnik-pilot Pino Božič, za katerega sem šele po vojni zvedel, da je bil predvojni komunist in je bil med prvimi kot talec ustreljen pri Miklavžu pri Mariboru.

(se bo nadaljevalo)

Spomenik Tomu Brejcu

V petek, 25. aprila, je Boris Bavdek, sekretar Medobčinskega sveta ZK za Gorenjsko, pred poslopjem kranjske delavske univerze odkril doprni kip revolucionarja in prvoborca Toma Brejca (1904–1964), po katerem nosi ime Delavska univerza Kranj.

Tomo Brejc je bil velik revolucionar in eden pomembnih organizatorjev vstaje na Gorenjskem. Kot mlad fant se je priključil političnemu gibanju Trst – Istra – Gorica – Reka in se boril za vrnitev teh krajev matični domovini. Leta 1927 je pobegnil na Koroško, v Avstrijo, delal kot gozdni in kasneje kot gradbeni delavec in se že v istem letu vključil v avstrijsko socialdemokratsko stranko, naslednje leto pa je postal član komunistične partije. V letu 1931 se je vrnil v Ljubljano, se povezal s komunistično partijo in začel uspešneje organizirati delo v sindikatih in drugih delavskih in izobraževalnih združenjih. Deloval je v rdeči sindikalni opoziciji, organiziral delavske akcije in pridobil simpatizerje in nove člane KPJ. Policija je bila Tomu Brejcu stalno na sledi. Bil je v ječi v Sremski Mitrovici in spoznal mnoge revolucionarje, med njimi

Toneta Tomšiča, Mošo Pijadeja, Ognjena Prico, Otokarja Keršovana in mnoge druge. Po veliki stavki stavbnih delavcev v Ljubljani, Kranju, Celju ter Murski Soboti, ki jo je leta 1936 vodil, ga je policija izgnala iz Jugoslavije. Odšel je v Francijo, kjer je deloval predvsem med našimi delavci – izseljenci. Leta 1939

se je ilegalno vrnil v domovino in nadaljeval svoje politično delo. Po osvoboditvi se je tovariš Brejc z zanosom posvetil naporom za razvoj in uresničitev izročil narodnoosvobodilne borbe, za graditev nove družbene skupnosti ter za vlogo delavstva v oblikovanju novih družbenih odnosov.

Marko Čavlovič

Tomo Brejc-Pavle

Tomo Brejc-Pavle je bil organizator vstaje v Kamniškem okrožju in ustanovitelj prvih odborov Osvobodilne fronte tovarniškega delavstva.

Pred kratkim smo se spomnili njegove 80. obletnice rojstva. Rojen je bil 18. 12. 1904 v Dolenjih Novakih pri Idriji, umrl pa je 3. 2. 1964 v Ljubljani. Ko je bil star šestnajst let, je začel delati v gozdu in na cestah. Član KPJ je postal leta 1928 in sodišče za zaščito države ga je leta 1932 obsodilo na 18 mesecev ječe v Sremski Mitrovici.

Leta 1934 je ustanovil zvezo gradbenih delavcev v Ljubljani, avgusta 1936 pa ga je oblast izgnala, ker je organiziral stavko gradbenih delavcev. Potem je bil v Parizu inštruktor KPJ za izseljence in to do novembra 1939, ko se je vrnil domov in začel neutrudno revolucionarno delovati.

Med številnimi zelo odgovornimi dolžnostmi, ki jih je opravljal v NOB, je bil od julija 1944 do marca 1945

član nadzorne komisije pri SNOS in urednik Delavske enotnosti (ta je bila ustanovljena 20. 9. 1942). Od marca 1945 do septembra 1945 je bil član Pokrajinskega komiteja KPS za Trst in Slovensko primorje ter organizator in sekretar enotnih sindikatov v Trstu. Od septembra 1945 do leta 1947 je bil član GO enotnih sindikatov Jugoslavije za Slovenijo in predsednik federalnega zavoda za socialno zavarovanje Slovenije. Potem je bil minister za delo, načelnik oddelka za

plače in tekmovanje, urednik Ljudske pravice, predsednik komiteja za lokalno industrijo ter zvezni in republiški poslanec. Vse do prezgodnje smrti je vestno opravljal odgovorne dolžnosti v političnih in samoupravnih telesih. Tomo Brejc je bil vesten, prizadeven, skromen in zvest tovariš in prijatelj. Njegova novinarska in publicistična bibliografija iz let 1946–1964 obsega preko 100 tehničnih člankov in razprav. Naj omenimo le nekatere publikacije, v katerih so izšli pomembnejši prispevki Toma Brejca: v Delavski enotnosti (na pr.: Oktobrska revolucija in delavski razred naše dežele, Za zrušenje kapitalistične oblasti stare Jugoslavije, O delu sindikatov na polju socialnega zavarovanja in zdravstvene zaščite delavcev in nametščencev, Spomini na Prežihovega Voranca, Zaostrojni boj za višjo izobrazbo delavcev, Ne izkoriščajmo socialnega varstva na škodo zavarovancev, Etbinu Kristanu v spomin ipd.), v Ljudski pravici (Pravilni odnosi med delavstvom in upravami po-

djetij, Okrepimo zaščito delavstva v tovarnah, Lokalna industrija prerašča lokalni dopolnilni značaj, Družbeno upravljanje in naše časopise, Ob peti obletnici bojev pri Kamniku, S partizanskega shoda v Toplicah, Komunisti in idejnopolitična vzgoja, O delu ljudskih poslancev, Tovariš Tito, Svoboda kritike, Praznik naprednega tiska – in drugo), v Naši ženi (Vloga žena v Enotnih sindikatih Jugoslavije, Mobilizacija žena za izvedbo petletke in dr.), in še v vrsti naših povojnih glasil (Tovariš, Rodna gruda, Slovenski poročevalec, Ljubljanski dnevnik, Borec, Naši razgledi, Socialistična misel in Mladina). Bibliografija del Toma Brejca, ki je pred nami, je vestno urejena, toda preobširna za objavo v našem časopisu. Kazalo pa bi jo objaviti v kakšnem zborniku ali priložnosti o Tomu Brejcu. Pripominjamo, da so v tej bibliografiji navedeni še razni Brejčevi nastopi in govori pred množicami, ki so bili povedani »po domače« in zelo priljubljeni med občinstvom.

Borcem 9. SNOUB – Kočevske

Kot vam je znano iz letne skupščine, je v tem letu ena najpomembnejših naših nalog zbiranje gradiv za monografijo Devete. Kot osnova in spodbuda za takšno delo je bil v preteklih mesecih objavljen izhodiščni tekst o delovanju naše brigade, poziv k sodelovanju pa je bil objavljen tudi v Dolenjskem listu. Narava tega dela pa zahteva med drugim tudi celovitost in avtentičnost, kar je možno doseči samo še z živim pričevanjem. Zato je naš odbor sklenil, da

bo organiziral več srečanj z borci po centrih nekaterih območij. V drugi polovici preteklega meseca sta dve srečanja že opravljena, in sicer na Vrbovskem (Gorski kotar, SRH) in v Črnomlju.

Na vprašanje, ki ga je zastavil Jerko Skok v TV 15 (17. aprila 1986, stran 9) v podnaslovu članka VROČE POLETJE 1944, odgovarjam, da sta na fotografiji komandant 9. SNOUB brigade Mile Čubrić in njegov kurir Alfonz Lenart-Fonzi.

Velimir Kraševac

Srečanja na Vrbovskem so se udeležili z našega odbora člani zgodovinske komisije, z občine Vrbovsko

in KS Srpske Moravice ter KS Gomirje pa predstavniki ZZB, nekaterih družbenopolitičnih organizacij kot tudi nekateri aktivisti, ki so bili vključeni v sodelovanje z Deveto za časa

njenih pohodov po gorskem kotarju. Udeleženci so obravnavali celotno delovanje Devete v sestavi XVIII. divizije, njeno sodelovanje s 13. Primorsko Goransko divizijo in njeno povezavo s civilnim prebivalstvom. Še posebej je bil izpostavljen napad na Vrbovsko in osvoboditev tega mesta. Po srečanju sta delegaciji KS Srpske Moravice in naša položili vence na spomenik padlim borcem hrvaških enot v Srpskih Moravicah in na grobišče, kjer so pokopani borci Devete, padli v bojih za Vrbovsko decembra 1943. Položitve vencev so se udeležili tudi predstav-

niki krajevnih oblasti, žalnno-svečani program pa so izvedli Železniška godba na pihala in dijaki Tehnične srednje šole.

V Črnomlju je organiziral srečanje poverjenik odbora tov. Tone Švajger. Tu seveda ni šlo za povezavo Devete s terenom, saj je leta prišla samo do Poljanskega pogorja in Gorjanec, pač pa zato, ker v Beli krajini živi še približno 150 borcev Devete. Srečanje je bilo v Bistrici, udeležili pa sta se ga delegacija odbora in delegacija belokranjskih borcev Devete. Tu je bilo obravnavanih veliko vprašanj glede odhoda Belokranjcev v Deveto, raznih bitk in pohodov, pa vse do izdelave in uporabe »partopa« (partizanskega topa). Odkrili smo tudi najstarejšega borca Devete tov. Draga Brusa, ki bo to leto napolnil 90 let.

Skratka, na obeh srečanjih smo dobili veliko tehničnih in koristnih informacij, ki potrjujejo ali dopolnjujejo več pomembnih dogodkov iz zgodovine Devete.

Karel Horvat – Karo

Koroško partizansko zdravstvo

Konec lanskega leta je pri založbi Partizanska knjiga izšlo delo Antona Ikovica in Marjana Linasija Koroško partizansko zdravstvo (na Koroškem in Solčavskem). Mnogi ste jo najbrž že dobili v roke in prebrali, drugi pa boste to še storili. Avtorja prosita vse, ki so knjigo prebrali in želijo karkoli pripomniti ali dodati k opisu sanitetne dejavnosti v enotah, k delovanju partizanskih bolnišnic, usode posameznih ranjencev, ter k podatkom v seznamih ranjencev in osebja, da to storijo pisno na naslov KOROŠKI POKRAJINSKI MUZEJ REVOLUCIJE, GLAVNI TRG 24, SLOVENJ GRADEC.

Zelo bova hvaležna za vse dobronamerne pripombe, popravke in dopolnitve, ki jih bova uporabila v drugi, dopolnjeni izdaji knjige.

Avtorja

V teh dneh se spominjamo

16. maja

... leta 1942 je bil pod italijanskim vojaškim sodiščem v Ljubljani obsojen na smrt Tone Tomšič, organizacijski sekretar KPS.

17. maja

... leta 1869 je bil v Vižmarjih pri Ljubljani slovit (sedmi) slovenski tabor, ki se ga je udeležilo 30.000 ljudi.

... leta 1942 je izdal izvršni odbor OF odlok o postavitvi ljudske oblasti ter izvolitvi narodnoosvobodilnih odborov na osvobojenem ozemlju.

... leta 1943 je bil na Kočevskem Rogu ustanovljen glavni iniciativni odbor zveze slovenske mladine.

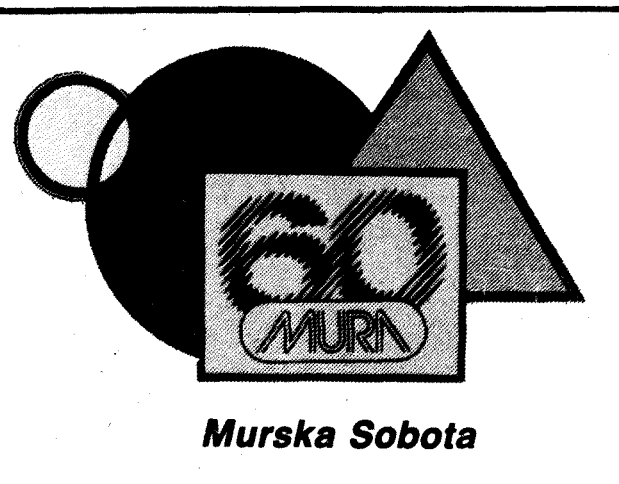
19. maja

... leta 1944 je posadka ladje Tomok kot prva izmed 63 predvojnih jugoslovanskih trgovskih ladij razobesila zastavo NOV Jugoslavije in se tako odzvala pozivu vrhovnega štaba.

21. maja

... leta 1942 sta Franjo Kluz in Rudi Čajavec, ki sta s svojima letalom pobegnila iz Banja Luke in pristala v osvobojenem Prijedoru, napadla ustaško kolono pri Prahovu. Enaindvajseti maj je v spomin na ta dogodek praznik jugoslovanskega letalstva.

... leta 1942 so Italijani v Gramozni jami ustrelili Toneta Tomšiča.

Murska Sobota

Partizanski znaki in medalje /138

Porezen 35 let

V Kranju je bila 26. septembra 1980 proslava, na kateri so nekdanji pripadniki Gorenjskega vojnega področja dobili posebne spominske plakete Porezen 35. Plaketa je dobila ime po vrhu Porezen, kamor se je med veliko nemško ofenzivo proti enotam IX. korpusa v noči med 23. in 24. marcem 1945 umaknilo z drugimi partizani tudi Gorenjsko vojno področje. Porezen nam dandanes pripoveduje o eni hudih partizanskih tragedij. Na Poreznu je bilo ubitih, zajetih in potem ubitih

Plaketa borcev Gorenjskega vojnega področja Porezen – 35 let

veliko število borcev in bork tik na pragu svobode. Življenja je dalo 145 partizanov (verjetno še več), 38 jih je bilo odpeljanih v zapore in taborišča. »Bila cvetna je nedelja, ko je strojnica regljala in mladim ujetim partizanom življenje jemala. Na velikega petka dan je bil pogreb strašen...« Tako je tragedijo večer po pokopu pobitih v verzih predstavila Vika Obid 30. marca 1945 v Jesenici.

Prav bi bilo, da bi namesto plakete nastal prvi spominski znak, do katerega bi bili upravičeni vsi, ki so Porezen preživeli in svojci padlih, pobitih ali že umrlih. Mogoče je zdaj, ko ima večina enot že svoje spominske znake, čas, da začnejo dobivati spominska priznanja udeleženci posameznih zmag, pa tudi velikih tragedij iz NOB. Imamo medalje za pohod XIV. divizije na Štajersko in za zmago v Jelenovem žlebu, prav pa bi bilo, da bi nastal tudi spominski znak v spomin na Porezen, na boj v Dražgošah, za druge velike partizanske zmage, ki jih niso izbrili samo pozneje visoko odlikovani posamezni komandanti, temveč stotine borcev in bork.

Janez J. Švajncar

Janez Lušina-Mali

4

Prvi bataljon Jožeta Gregorčiča

Zasluzna, a pozabljena partizanska enota Gorenjskega odreda

Četrtega junija 1942 so »Ljubljanci« bili pri »loški« četi pod Osolnikom. Bil je lep pomladni dan. »Ljubljanci« pa v 2. četi niso prisrčno sprejeli. Posamezni borci so se obnašali netovariško, zato je 2. četo pozneje pokaral celo komandant 1. grupe odredov Jože Gregorčič. S prihodom »Ljubljancov« je za 2. četo obstajala nevarnost, da jih bodo Nemci odkrili. Prišli so spet in spet poslušali priporočila, naj bodo konspirativni, naj ne zapuščajo taborišča itn. Nemci imajo, so pravili partizani, zelo razvit sistem izvidništva in opazovanja. Iz praznih postojank opazujejo z daljnogledi hribovje in odkrijejo vsak dim.

Petega junija 1942 je šla v prehranjevalno akcijo patrolja »Ljubljanci« v vas Sv. Duh pri Škofji Loki. Dobili so hrane za nekaj dni. Ko so bili na Osolniku, sta jih obiskala politični komisar 1. grupe odredov Lojze Kebe in član štaba Vinko Hafner. Kebe jim je orisal vojne razmere na Gorenjskem ter povedal, da je treba misliti na večje boje z Nemci. Zaželel je borcem uspeh in udarnost v enotah. Priporočeval jim je o dražgoški bitki, o poljanski vstaji in drugih protinemških akcijah. Na Osolniku so »Ljubljanci« razdelili: nekaj več kot 50 mož so dodelili enotam Gorenjskega odreda v Karavankah, kakih 40 pa je bilo dodeljenih enotam Kokrškega odreda, ki je bil na področju Krvavca in Storžiča. Ostale so dodelili 1. četi (»Selški«), 2. četi (»Loški«) in 3. četi (»Poljanski«). 2. četa je taborila v

Drugi dan so na Ožboltu zvedeli, da so Nemci na Osolniku imeli več mrtvih in ranjenih. Baje je 39 mrtvih in 71 ranjenih.

8. junija je skupina, ki je šla v Gorenjski odred, zapustila področje Osolnika in Ožbolta. Po spominih Aleksandra Valiča-Mukija so proti Jelovici hodili v dveh skupinah in v različnih smereh. Misli borcev so se spet vračale v Dolomite, na Ključ in v Ljubljano. Po tej poti se bodo nekoč morda spet vračali nazaj v svoje kraje. Tako so jim obljubili. Daleč pred sabo so videli gorsko planoto Jelovico, za njo pa Stol v Karavankah. To je bil cilj njihovega potovanja. Pot je bila še dolga, saj je bilo na njej polno prež in nevarnih ovir. Prehodi cest, rek, križišč, mostov, grebenov in gozdnih jas so bili hudo nevarni. Na teh mestih so Nemci pogosto imeli zasede in patrolje. Po spominih borcev so takrat do Jelovice hodili dva dni. V bližini Visokega so prešli Poljansko Soro in se vzpeli na Gaberško goro. Spustili so se v Selško dolino, nato pa odšli preko Mohorja do Jelovice. Avgust Mikec se je spominjal, da so se na Gaberški gori zaustavili pri samotnem kmetu. Prosil so za hrano: tam pa so jih slišali, da so banditi in garjavi psi in tega borci niso pozabili. Gospodinja jih je ozmerjala, in to tako hudo, da so se borcem »dvigali lasje na glavi«. Pri hiši je bil nekakšen praznik. Vsa družina se je odpravljala v Škofjo Loko k sorodnikom. Načrt so jim prekrizali partizani. Ob zmerjanju so si sami vzeli hrano. Pri tem je Mičo dražil mamico: nikar tako strogo!

Oddelek 1. četa 1. bataljona »Jože Gregorčič« na Jelovici marca 1943. Srednji v ospredju Jožef Fajfar, pozneje namestnik komandirja čete

bližini kmeta Močeradnika. Stražo so imeli »Ljubljanci« na križišču poti, ki iz doline vodi na območje Osolnika in proti Močeradniku. 5. junija 1942 je zarana prišla do križišča poti nemška patrolja s policijskim psom. Nemci so opazili partizanskega stražarja in takoj streljali nanj. Nemška patrolja je zavzela zaklone in poklicala pomoč iz doline.

Proti križišču poti so partizani poslali patroljo »Ljubljanci«, ki so se udarili z Nemci. Ostali borci so v naglici zaužili pripravljeno hrano in odšli na položaje. Razločno so slišali brnenje vojaških vozil, ki so prihajala iz Škofje Loke in Medvoda. Bile so nemške policijske enote. Pričakovati je bilo, da bodo Nemci v eni uri dosegli Osolnik. Borci so od komandirja »loške« čete slišali, da Nemci hitro premikajo enote iz kraja v kraj. Nemški okupator je imel v tistem času na Gorenjskem okoli 8000 mož. Dobre ceste pa so omogočale, da je obvladoval vso Gorenjsko. Nemci so bili tedaj na višku svoje vojaške moči.

V boju, o katerem pišemo, so se Nemci kmalu približali partizanskim položajem. Pojavile so se nemške uniforme. Brez križanja so se približevali. Že je sledilo povečanje »ogelj« in borci so videli, kako so omahnili prvi trije Nemci. Nemški policiisti gredo naprej, je opozarjal Jože Žirovnik-Mičo. Takoj za tem je zakričal: »Fantje, granate, granate! Bombe bodo tudi njih prisilile, da zarijejo nosove v zemljo!« Nemci so poskušali obkoliti partizane, a so se »Ljubljanci« spretno umaknili. Zelo se je izkazal Franc Jernej-Milčič iz Jarš pri Ljubljani. Avgust Mikec-Ivan je bil lažje ranjen v glavo. »Ljubljanci« so se le izkazali v prvem boju. Tudi borci »loške« čete so prepričali, da niso slabi borci. Vsem je bilo težko za tri padle borce, ki jih niso mogli odnesti in pokopati. Spominsko obeležje pod Osolnikom danes mimoidočim kaže, kje je bila borba in kdo so bili junaki, ki so tam padli.

Ona je še naprej ponavljala: »Bodo že Nemci poskrbeli za vas in vas uničili.« »Tudi tebe bodo, mamica,« je rekel Mičo. Gospodinja pa je govorila: »Rada bi videla vaše mame, kakšne so, ker so rodile bandite.« Mičo ji je odgovoril: »Rajši podprite nas, ko smo domači banditi, nismo pa nemški banditi.« Partizani so bili na eni od redkih kmetij, ki je sodelovala z okupatorjem. Najedli so se in z vodicem nadaljevali pot na Jelovico.

Taborišče na Jelovici so imeli pri »Selški« četi 2. bataljona »Poljanskega« odreda. Taborišče je bilo na vrhu skalnatega griča, imenovanega Antonov rob. Tukaj so ostali nekaj dni. V tem času je skupina »Ljubljancov« z nekaterimi borci Selške čete pri Kropi uničila nemški potujoči avto-kino.

Proti Stolu so »Ljubljanci« spet hodili v dveh kolonah in v dveh različnih smereh. Avgust Mikec se spominja, da so Savo Dolinko prekorčili za Bledom in se nad Potoki dokopali do strmin Stola. Aleksander Valič se spominja, da so Savo prekorčili na mostu v Otočah ali Globokem, nato obhodili Radovljico, šli mimo cerkvice v Vrbi in prišli pod Stol.

O bivanju »Ljubljancov« pod Stolom je pred leti obširno pisal Franc Konobelj-Slovenko v članku Jeseniška četa in Cankarjev bataljon v letu 1942. Ocenil je pomen prihoda »Ljubljancov«, opisal boje in akcije in premike bataljona po Karavankah. Zbral je večje število imen »Ljubljancov« in orisal pogoje bojevanja v tem najtežjem bojevališču na Gorenjskem. Slovenko pravi dalje: »Gozdovi v podnožju Stola, Golice, Hruškega vrha in njih skalnatega pobočja so bili velika neznanica za »Ljubljance«. Ze Jelovica deluje tuje in hladno. Za »Ljubljance« je bil ta svet neznan, ob slabem vremenu pa je deloval celo sovražno. V grapah je tu in tam še ležal sneg. Nad njimi so bili grebeni Karavank, pod njimi pa gorenjske vasi z nemškimi postojankami.«

Kamilu Brešan-Bojan

Deportacija in pobeg iz osrčja Nemčije

Na svoje desetdnevno »posebno ujetništvo« ali »privilegirano hlapčevanje«, kakor je meni bolj všeč, pri družini Georga Pickla v Oedu št. 2 v Hartsmanshofu pri Nürnbergu imam precej spominov, za tiste čase bolj lepih kot grdi. O tem je nekaj napisal tudi v pismu, ki sem ga poslal 30. marca svojim staršem. V njem na kratko opisujem okoliščine, v katerih sem živel in kjer tudi poudarjam, da sem se počutil kar dobro. Vendar v njem berem tudi tole: »... Ne bojte se za mene. Bom že prišel na kakšen način domov... skušal bom na vse načine zdržati do konca...« Pismo je ohranilo moj oče. Danes je ponovno pri meni. Bralce ne želim preveč dolgočasiti z vsemi podrobnostimi iz tistih dni, ki se jih sicer dobro spominjam. Omenil bi le nekatere izmed njih. Moj gospodar, Herr Georg, je imel kakih 70 let. Bil je vdovec in pravi korenjak. Bil je lastnik manjše vaške pekarnice in srednje velike kmetije. Domala ves dan je delal v pekarni s pomočnikom, tudi starejšim Nemcem. Hčerka, ki je imela 25 ali 26 let, je bila omožena z že omenjenim kapetanom, ki je nekaj dni prej prišel na dopust z ruske fronte. Imela sta dva ljubka otročka, deklico in fantka, stara 6 in 4 leta. Sprejeli so me prav vljudno. Že ob prvi večerji sem sedel pri mizi skupaj z vsemi domačimi. Stekel je dokaj odkrit in dolg pogovor. Stari Georg je bil najbolj prijazen. Nazadnje, še isti večer, potem ko so od mene zvedeli, da je bil moj oče, kot Slove-

nec iz Gorice, avstrijski oficir v prvi svetovni vojni in da sem bil doma prav tam, kjer se je gospod Georg nekaj časa zdravil po kobariški bitki (1917), je bilo vzdušje prav dobro. Le jezik mi je delal težave, čeprav sem se ga v šoli učil pet let. Tisti večer so mi tudi dodelili čedno sobico na podstrešju velike hiše. Po dolgem času sem lahko zopet spal na mehki postelji. Naslednjega dne, potem ko sem vstal in zajtrkoval, sem prejel dve poglavitni nalogi: skrb za starega, na eno oko slepega konja Maska in sekanje drv tj. priprava drv za ogrevanje. Na dobrega in mirnega konja sem se takoj privadil. Tudi opravilo z drvmi mi ni bilo povsem novo in mi zato ni delalo posebnih težav. Zato sem bil tudi v tem oziru zadovoljen. Otroka, čigar imen se ne spominjam več, sta se ves dan smukala okoli mene. Odnos vseh domačih do mene je bil ves čas zelo v redu. Ko sem razmišljal pozneje o tem, zakaj tolikšna pozornost in vljudnost, nisem nikoli mogel najti pravega odgovora. Morda zato, ker sem bil še zelo mlad, saj sem imel šele 17 let? Ali zato, ker sem se kar dobro znašel v nemščini in sem jo iz dneva v dan boljše govoril? Mogoče tudi zato, ker sem lepo ravnal z otroki in sem se na splošno tudi jaz, seveda namenoma, zelo vljudno obnašal? Druge razloge bi težko našel. Povsem drugače pa so ravnali s služkinjo, dvajsetletno Poljakinjo, ki je bila, kakor jaz, tudi deportiranka. Morala je opravljati najtežja dela. Spo-

minjam se nič kaj ljubeznivega pogleda g. Georga, ko sem ji nekoč pomagal pri kidanju gnoj izpod živine (imeli so tudi nekaj glav živine). »To ni tvoje delo!« so se glasile besede, ki jih je dokaj ježno izgovoril. Po svojem desetdnevnem bivanju pri Picklovih moram omeniti še nekaj. Že ob prvi večerji mi je kapetan rekel, da bo on skušal urediti na vaški policiji, da se mi ne bo potrebno prijavljati osebno vsak dan, kakor je bilo po predpisih predvideno za takšne primere, marveč, da bodo zato poskrbeli oni sami – po telefonu. Na moje zadovoljstvo je to obveljalo že prvega dne. In še več. Dovolili so mi, da bom lahko ob nedeljah, potem ko oskrbim Maksa, prost. Kljub okoliščinam, ki so mi tedaj omogočale dokaj udobno in mirno življenje v sicer osovraženi Nemčiji in v vojnih razmerah, mi je v glavi nenehno rojila misel o begu. Moja skrb o tem je bila še posebno velika tudi zato, ker sem se čutil odgovornega ne samo zase, temveč tudi za Dana in Feliceta. Oba sta mi namreč zaupala organizacijo bega na podlagi mojega znanja nemščine in še posebej zemljepisa, ki naj bi pomagal pri izdelavi načrta potovanja (itinerarja). Zemljepis je bil že od nekdaj moj konjiček. Da sem ga vzljubil še kot dijak, gre zasluga predvsem mojemu profesorju iz srednje šole v Gorici Alesniju, na katerega sem se tudi tedaj spomnil, še zlasti po srečno opravljenem begu.

(se bo nadaljevalo)

ARCOMURKA

NAPREDEK DOMŽALE

TRGOVSKO GOSTINSKA DO
NAPREDEK N. SOL. O.

Domžale, Ljubljanska 64

OBIŠČITE NAS IN
ZADOVOLJNI BOSTE!

SOZD GOZDARSTVO – KMETIJSTVO

KOČEVJE n. sol. o.

Kočevje, Kolodvorska 25

Komunalno podjetje Grosuplje

Cesta na Krko 7
61290 GROSUPLJE

Telefon: 771-037,
772-311

Opravlja vse komunalne storitve.

Univerza za tretje življenjsko obdobje odpira vrata

O Univerzi za tretje življenjsko obdobje tudi pri nas vse več govorimo in pišemo. Da pa ne bi bilo vse skupaj videti le kod modna muha z onstran naših meja oz. še ena zablouda v našem šolstvu, kajti ime univerza povezuje mo z njim, vam bi radi na kratko predstavili dejavnost Univerze za tretje življenjsko obdobje.

Načelo permanentnosti je eno temeljnih v našem sistemu vzgoje in izobraževanja, kljub temu pa je nekako omejeno na mladost, na zgodnjo odraslost in delno še na srednja leta. Pozna odraslost je izvzeta in tako so upokojenci tudi na tem področju postavljeni ob rob tako, kot se sicer prerado dogaja. Po napovedih bo leta 2000 »sive sile«, torej starejših od 65 let, vsaj toliko kot mladine ali pa še več. Zato je skrajni čas, da se utrdijo položaj v naši družbi.

Prekinitve delovne obveznosti je za marsikoga bridka, saj se počuti nasilno iztrganega iz prejšnjega okolja.

Veliko je takih, ki se v vlogi upokojenca nekako ne znajdejo, tarejo jih občutki nevednosti, nepotrebnosti, osamljenosti. Tudi okolica na upokojenca marsikdaj zmotno gleda, kot da bi človek nehal živeti, čeprav gre le za prenehanje ene njegovih družbenih vlog. Ena prvih nalog v prihodnje bo organizirati pripravo na upokojitev za vse, prav tako, kakor je tudi priprava na poklic nekaj povsem vsakdanjega.

Tretje življenjsko obdobje odpira nove možnosti tudi na področju izobraževanja. Ne gre več za izobraževanje, ki ga zahteva lastno poklicno delo, pač pa gre za odkrivanje še neznanih razsežnosti življenja, za ustvarjalno delo, za obujanje sposobnosti, ki zaradi preobremenjenosti z ostalimi obveznostmi, ki jih nosijo s seboj srednja leta, prej niso bile oz. niso mogle biti razvite. Vidimo torej, da v izobraževanju za tretje živ-

ljenjsko obdobje niso na prvem mestu izobraževalni cilji. Pomembna je ohranitev aktivnosti, pestro in polno življenje do zadnjega trenutka.

To so osnove, iz katerih je izšla Univerza za starejše. Prva nasploh je bila ustanovljena 1973. leta v Toulousu v Franciji, pri nas pa letos februarja. Nekje je treba začeti; tako se je pri nas začelo s tečaji francoščine za upokojence pri Izobraževalnem centru za tuje jezike na Vilharjevi. Zanimanje narašča, upokojenci vztrajajo, vse več jih je, tudi takih, ki se na tečaj vozijo dvakrat tedensko iz Trbovelj, Jesenic in še od dlje. Morda bo kdo oporekal, pa vseeno, povejmo, da so upokojenci uspešni učenci, marsikdaj bolj kot učenci ostalih po letih mlajših skupin. Ne samo, da je njihov krožek francoskega jezika študijske narave, pomembno je to, da so to postala poleg vsega koristnega družabna srečanja, ki se iz učilnic pogosto selijo v naravo, na kako razstavo ali v gledališče. Če bo vse po sreči, bo jeseni začel delovati tudi angleški tečaj.

Sredi aprila so izvedli prvi seminar za mentorje izobraževanja za tretje življenjsko obdobje. Udeležili so se ga strokovni sodelavci iz raznih krajev Slovenije. Junija in še nekajkrat do konca leta se bodo ponovno srečali. Na delovnih srečanjih bodo skušali pridobiti čimveč informacij in znanj, ki jim bodo koristila pri prebujanju podobnih aktivnosti, kakor jih za zdaj organizira edina Univerza za tretje življenjsko obdobje pri nas v Ljubljani, širom po Sloveniji.

Poleg srečanj vrtičkarjev, ki so redno ob četrtkih v Knaflijevem prehodu v Ljubljani, so občasno organizirana še druga predavanja za upokojence, zlasti zdravstvena. V prvi polovici aprila je v avli Filozofske fakultete razstavljal svoje akvarele amaterski slikar, upokojenec Mi- ro Kranjec iz Sežane.

Radi pa vas bi predvsem opozorili na tri nove stvari, ki jih pripravlja Univerza za tretje življenjsko obdobje.

Prvo srečanje za tiste, ki jih zanima slikarstvo, je že bilo 7. 5. 1986.

Tudi študijski krožek za literaturo bo pričel z delom v mesecu maju, in sicer 13. 5. 1986 v Domu starejših občanov v Šiški. Na uvodnem srečanju, na katerega ste vabljeni v čim večjem številu, se boste dogovorili o načinu dela v prihodnje.

Univerza za tretje življenjsko obdobje skupaj s Centrom za razvijanje obveščanja v združenem delu pri Delavski enotnosti organizira tudi seminar za novinarstvo poročanje. Vabljeni ste vsi upokojenci, ki bi tudi sami radi zapisali kaj za Vzajemnost, to je za časopis slovenskih upokojencev, ali za kak drug časopis ali glasilo. Na seminarjih, ki jih Delavska enotnost pripravlja brezplačno, se boste podrobneje seznanili s sistemom informacij pri nas in v svetu, razkrili pa vam bodo tudi osnovne skrivnosti novinarskih veščin. Skratka, obetajo se zanimiva delovna srečanja.

Več informacij o delovanju Univerze za starejše lahko dobite v Domu starejših občanov v Šiški, Bijedičeva 15, kjer Univerza trenutno domuje. Uradne ure so ob četrtkih med 11. in 14. uro.

Upamo, da smo vam vsaj malo približali delo Univerze za tretje življenjsko obdobje, še bolj pa smo veseli, če smo prebudili in navdušili tiste, ki so jim programi namenjeni.

Morda smo vas zasuli s preveč informacijami naenkrat, toda želimo, da boste tudi vi vedeli, da se v zaspani Ljubljani prebujata Univerza za tretje življenjsko obdobje. Morda boste pod njenim okriljem našli tudi kaj zase. O njenem delovanju, o srečanjih in tečajih, ki jih bo še pripravila, vas bomo sproti obveščali.

Lučka Lešnik

Zbornik »Pot kmečkega ljudstva v OF«

Pred nedavnim je knjiga s tem naslovom izšla pri ČZP Kmečki glas v redakciji Draga Košmrlja in Janka Liške. Predvsem so žive priče predvojnih in medvojnih dogajanj napisale za to knjigo avtentične spomine in tako pomagale zaokrožiti podobo dogodkov, ki so bili doslej le malo opisani. Med temi pričami je bilo imen z bolj ali manj veščo pisateljsko roko: od Edvarda Kardelja in Ivana Krefta do Vida Vremca ter od poklicnega publicista Draga Košmrlja od politika Rudija Čačinoviča do pokojnega profesorja Janka Liške in drugih. Če ne več, bodo ti prispevki udeležencev kmečkega gibanja prihodnjim »pravim« zgodovinarjem temelj za povsem znanstveno pisanje. Pisane, ki je pred vami, je, po udarja knjiga, res še komaj pravočasno živo pričevanje (saj priče odhajajo), je pa tudi koristno za povsem nove rodove, ki so jim opisovanja v tej knjigi že davni časi; tudi kmetje kot kmetje izumirajo – kaj šele podobe takratne vasi!

V zavesti predvojne KP so bili kmetje številčno velika in močna sila, ki jo je bilo treba čimprej množično zajeti v ljudsko fronto. To so opravljale predvsem takratne napredne sile, društva kmečkih fantov in deklet, posebno pa KP. Edvard Kardelj je v referatu na četrti pokrajinski konferenci KPJ v Goričanah povedal med drugim tole: »Boj za osvojitve kmečkih množic je pogoj za zmago proletariata, pogoj za uspeh proletarske revolucije, za vzpostavitev sovjetske oblasti... Mislim, da je iz tega referata dovolj razvidno, kako zelo pomembno je kmečko vprašanje za uspeh ali neuspeh proletarske revolucije.«

Trdnost vezi med KP in kmeti se je pokazala že v predvojnih skupnih nastopih (na primer pri volitvah, pri štrajkih, pri dajatvah, davkih in podobnem, predvsem pa v OF med NOB). V naši knjigi vse to najbolj pregledno opisuje Drago Košmrlj v razpravi z naslovom »Društva kmečkih fantov in deklet – nosilci naprednega mladinskega kmečkega gibanja«. Vse to obdobje je trajalo od začetka dvajsetih let, ko so društva začela nastajati, do okupacije. Zajemalo je vsa slovenska območja.

Takšna društva je rodila kontrarevolucija, ki je izhajala iz takratnega režima, saj se pričakovanja kmetov v novi državi niso izpolnila. Društva kmečkih fantov in deklet so bila upor proti hudim razmeram v predvojni Jugoslaviji, obenem pa odprto novemu boju za kmečke pravice. Društva so pozneje dobila celo himno, ki je odlično zrcalila dejavnost kmečkih fantov in deklet. To je pesem, ki jo pojemo še danes: Kossec koso brusi, a žanjica žanje...

Kmalu po vojni so se postavili kmetom ob stran tudi študentje – intelektualci, ki so z ustanovitvijo kluba Njiva širili ideje slovenskega agrarizma predvsem na izkušnjah Čehov, Bolgarov in Hrvatov. Njiva je bila, pravi Košmrlj, »prva šola organizacijskega in idejnega delovanja med kmečko mladino«. Za kmečko mladino je zahtevala, da ji oblast omogoči dopolnilno izobraževanje. Mladi pa so si tudi sami z vsemi razpoložljivimi sredstvi pomagali pri izobraževanju. Društva kmečkih fantov in deklet so prebudila dremavi kmečki sloj in ga začela ozaveščati, da bi vedel za svoje pravice in za bogatinsko izkoriščanje. Društva

so si ustanavljala knjižnice, organizirala razne krožke, tekme koscev in žanjic ter se udeleževala raznih drugih prireditev, kjer so se mladi lahko česa naučili. Bila so središča mladinskega gibanja na vasi, zvesta svojemu narodu, narod (predvsem KP) pa njim – in le tako je treba končno razumeti njihovo večinsko in logično odločitev za OF in NOB. Kmečki fantje in dekleta so imeli dovolj časa za priprave na boj proti fašizmu. Glasilo Gruda pa je na primer že pred Hitlerjevim napadom na Poljsko Slovencem povedalo, da bo boj krut in težak in da drži pot le v odpor. Društva so se zavedala, da morajo vojno dočakati pripravljena, da morajo razmišljati samostojno (brez zatekanja h kakšni meščanski stranki) in poznati predvsem zahteve KP pred končnim bojem. KP je vanje zmagovito prodrila že po letu 1934 in jo je podpirala večina kmečkih fantov in deklet. Brez KP bi bile slovenske vasi pod okupacijo izgubljene in še bolj podvržene klerikalizmu, kot so bile sicer.

Košmrljeva razprava je hrbtnica vse knjige; ob njej pa je vzporedno nastalo še več razprav drugih avtorjev (na primer Ivana Jevca Mladinsko kmečko gibanje na Izanskem, Velkoslava Perperja Kmečka mladina na Dolenjskem, Lojzeta Udeta Nastanek in razvoj kmetijskih fantov in deklet na Notranjskem, Franca Benedika Društva kmečkih fantov in deklet na Gorenjskem) – in še druga povezovalna besedila, ki jih bodo vzeli v roke še maloštevilni živi člani društev kmečkih fantov in deklet – in bi bila lahko branje tudi za mladino.

L. K.

Gledališki umetniki, sodelavci NOB

Janko Rakuša

Ob 85-letnici rojstva

Med slovenskimi gledališkimi umetniki, ki so sodelovali v narodnoosvobodilnem gibanju je bil tudi dramski igralec Janko Rakuša, ki se je rodil 15. maja 1901 v Miha- lovcih pri Ormožu. Obiskoval je igralsko šolo režiserja Rada Pregarca in igralsko šolo ljubljanske Glasbene matice. Leta 1919 je bil sprejet med igralce prvega ansambla Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani, tu je ostal do leta 1921. Nato ga je nemirna igralska kri vodila od enega jugoslovanskega gledališča do drugega: uvrstile so se postaje na njegovi igralski poti: Sarajevo, Osijek, Split, Skopje, Beograd, Maribor v sezoni 1928/1929. V mariborskem gledališču si ga je občinstvo zapomnilo kot nepozabnega Romea v duetu z Julijo, ki jo je igrala Elvira Kraljeva. Končno se je ustalil v Zagrebu, kjer je leta 1934 postal igralec v Drami Hrvatskega

narodnega kazališta. Zagreb- ška leta pomenijo umetniški vrh njegovega umetniškega ustvarjanja.

V mladosti je igral ljubim- ske vloge, v zrelih letih pa je postal odličen karakterni re- pertoarji igrlec s širokim ob- segom žanrskih zmogljivo- sti. Ene od najpomembnej- ših igralskih postav iz njego- vega repertoarja sta vlogi pa- tra Gregorja iz Celjskih gro- fov in Jerman iz Hlapcev; uprizarjal pa je tudi like iz Krleže in ruskih dramatikov.

Pri občinstvu in kritiki je bil izredno priljubljen, saj je bil zanesljiv intepret naj- težjih psihološko karakter- nih vlog, kakršna je na pri- mer izredno komplicirana in zahtevna vloga Razkolniko- va v Zločinu in kazni, ki se je lotevajo le zreli in vrhunski igralci. Tudi med gledališki- mi kolegi je užival nedeljeno zaupanje. To mu je pomaga- lo pri pridobivanju pristašev

Janko Rakuša

osvobodilnega gibanja v gle- dališču. Pri tem ilegalnem delu so ga ujeli ustaši in ga 10. februarja 1945, samo tri mesece pred osvoboditvijo in zmago osvobodilnega gi- banja, javno obesili kot talca v Remetincu pri Zagrebu. Njegov grob je v Sveti Klari pri Zagrebu.

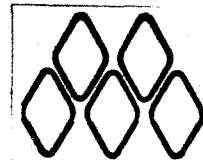

Dušan Mevlja

JELOVICA

ŠKOFJA
LOKA

● Okna s termoizolacijskim ste-
klom ● Furnirana ● Zaščiten s
pigmentiranim premazom

METKA

Tekstilna tovarna
in konfekcija
Celje

LOKAINVEST p. o.

ORGANIZACIJA ZA
INVESTITORSKI INŽENIRING
ŠKOFJA LOKA, TITOV TRG 3 A

OPRAVLJA VSE INVESTITORSKE STORITVE ZA SVOJE
POSLOVNE PARTNERJE IN FINANČNO SODELUJE PRI
REALIZACIJI INVESTICIJSKIH NALOŽB.

Ob 21. maju – dnevu vojnega letalstva in protiletalske obrambe

Želja po letenju je odločilna

Veliko mladih fantov sanjari, da bi bili piloti in da bi se lahko z letalom ali pa helikopterjem dvignili visoko nad oblake. Toda pot do tega je zelo dolga, polna učenja in naporega dela. Eden redkih, ki se mu je ta želja po letenju izpolnila, je tudi Anton Mrlak iz Vrh-nike.

Ko sva se pred nedavnim srečala na enem od heliodromov v naši republiki, se je Anton Mrlak ravno vrnil iz vsakodnevnega poleta. Helikopter je šele dobro pristal in okoli njega so že bili letalskih tehniki in mehaniki, ki so ga takoj pregledali, če je stroj v redu. »Predpisi zahtevajo,« je dejal Anton, »da pred vsakim poletom in po vrnitvi z njega mehaniki natančno pregledajo helikopter. Za varen polet mora biti vse brezhibno.«

Povabil me je v prostorno sobo, kjer so piloti, kadar niso na poletu. »Gotovo vas zanima, zakaj sem se odločil za poklic pilota. Prav gotovo je na mojo odločitev vplivalo dejstvo, da je tudi moj oče pilot, še bolj pa je na to vplivala moja želja po letenju,« je dejal. Tako se je po končani osnovni šoli vpisal na Letalsko gimnazijo v Mostarju.

Anton Mrlak
v kabini heli-
kopterja

Zelo je bil vesel, ko je dobil obvestilo, da je sprejet. Bilo je veliko fantov, ki so želeli postati dijaki te šole, toda zdravniški pregledi so bili tako strogi, da jih je večina odpadla. Šolanje je uspešno zaključil leta 1969 in se takoj

vpisal na letalsko akademijo v Zadru. Že sredi študija se je moral odločiti, seveda je moral tudi na stroge zdravniške preglede, ali bo letel z nadzvočnimi letali ali s helikopterji. Pokazalo se je, da bo moral leteti na dozvočnih

letalih. Ko je končal študij, je bil usposobljen za samostojno letenje z domačim letalom jastreb, hkrati pa je dobil tudi čin podporočnika. Njegovo prvo službeno mesto je bilo Skopje. Tam je bil v zraku približno sto letalnih ur, ko je začutil, da z njim nekaj ni v redu. Prišel je reden letni zdravniški pregled, ki se ga piloti najbolj bojijo. Ugotovili so, da ne more več leteti na letalih. Zdelo se mu je, da se je podrl svet, toda želja po letenju je bila močnejša in odločil se je za prešolanje za letenje na helikopterjih. Odšel je v Mostar in tam uspešno končal šolanje za pilota helikopterja. Bil je dober in v šoli so ga obdržali za pilota-inštruktorja, tako da je več generacij učil praktičnega letenja. Po osmih letih pa se mu je ponudila priložnost in prišel je v Slovenijo.

»Moje delo je zelo zanimivo. Vsak dan se nekaj dogaja in nikoli ni dolgčas. Kljub temu pa moram imeti ta poklic rad, da ga dobro opravljam,« poudarja Anton. »Do zdaj imam že več kot dva tisoč sto letalnih ur s helikopterjem, toda še vedno me vleče v nebo.«

Ko sem ga vprašal, kakšni so njegovi osebni dohodki, je dejal: »So v skladu z možnostmi vse naše družbe. Žena je tudi zaposlena, stanovanje imamo, tako da kar do-

Lahki helikopter gazela SA-341 med pristankom

bro živimo. Vedeti morate, da ni nihče med piloti zaradi denarja, ampak zaradi tega, da lahko leti. Pilotska plača pa je sestavljena iz treh delov. Prvi del je osnovna plača, ki jo dobi vsak. Drugi del je dodatek za minulo delo, tretji del pa je dodatek za čas, ki ga preživi v zraku.«

Helikopterji so se že večkrat pokazali, pri nas in v tujini, za nepogrešljive pri reševanju v najrazličnejših nesrečah v gorah. Zato helikopterska enota, v katerih je tudi Anton Mrlak, tesno sodeluje z enoto JLA, ki ji poveljuje Spiro Niković. V njej je več aktivnih starešin, ki so tudi gorski reševalci in usposobljeni za helikoptersko reševanje v gorah.

»Naš vsakdanji polet je tudi neke vrste tekmovanje. Ko nam določijo, v katero smer bomo leteli, si določimo mesto, ki je neke vrste

kontrolna točka. Tam vidimo ali smo pravilno načrtovali polet in ali smo porabili toliko časa, kot smo predvideli. Jugoslavija je relativno majhna država, zato jo morajo piloti zelo dobro poznati in temu je namenjen doberšen del našega dela in časa. Glede na zahteve in potrebe smo sposobni najti katerokoli naselje ali vas po vsej Jugoslaviji. Naš poklic je torej zanimiv tudi po tej strani, saj poznamo našo domovino veliko bolje kot drugi ljudje,« je ob koncu povedal Anton Mrlak. Odhiti je na prostor, kjer pristajajo helikopterji. Tam se počuti doma, sedenje v pisarni pa mu je nadloga, ki pa se ji ne more izogniti. Toda tudi s tem se bo moral sprijazniti, z višjimi čini prihajajo tudi nove dolžnosti.

Bojan Kuntarič

Uspešno pri
usklajevanju dela
ZRVS v Podravju

Jože Berce, generalmajor v pokoju, novi
predsednik MS ZRVS za Podravje

V domu JLA v Mariboru je bila seja medobčinskega sveta ZRVS za Podravje, na kateri je predsednik Ivan Gradišek spregovoril o dosežanjem delu sveta v zadnjih dveh letih in o problemih, ki so jih v tem organu reševali pri usklajevanju dela občinskih konferenc ZRVS, pri raznih skupnih akcijah in drugod. Med drugim je poudaril, da je bilo uspešno sodelovanje s posameznimi občinskimi konferencami ZRVS, z mestno konferenco ZRVS Maribor, z predstavni ki mariborske garnizije JLA, Teritorialne obrambe in drugimi organi. Dobre stike so vzpostavili tudi z rezervnimi vojaškimi starešinami v obdravskih občinah Slovenije in Hrvatske, ki se vsako leto sestajajo v drugi občini. Tako bo letos občinska konferenca ZRVS Maribor-Pobrežje organizator srečanja ZRVS obdravskih občin Slovenije in Hrvatske, ki bo v prvi polovici junija. Ob tej priložnosti bodo člani delegacij ZRVS iz podravske občine Slovenije in Hrvatske obiskali Muzej narodne osvoboditve Maribor, zadnje bojišče Pohorskega bataljona in muzej na Osankarici, Vinag in druge delovne organizacije. V Mariboru bodo v začetku julija sprejeli tudi delegacije ZRVS iz Srbije, ki se bo udeležila zveznega srečanja ZRVS Bratstvo in enotnost na Brdu pri Kranju. Tudi zanje bodo pripravili poseben program bivanja v Mariboru.

Na seji so pozitivno ocenili delo medobčinskega sveta ZRVS za Podravje in poudarili, da je odigral pomembno vlogo pri povezovanju in us-

klajevanju dela OK ZRVS v Podravju.

Na seji so predlagali, naj bi novo vodstvo MS ZRVS za Podravje v sodelovanju z mariborsko garnizijo JLA organiziralo v letu 1987 taktično-tehnični zbor, na katerem bi rezervnim vojaškim starešinam iz Podravja prikazali najsodobnejšo vojaško opremo. Dogovorili so se tudi za organizacijo množičnih pohodov z vsebino SLO in DS, ki jih bodo pripravili v KS, občinah in regiji. Regijsko tekmovanje bodo organizirali letos septembra. Na teh pohodih bodo poleg rezervnih vojaških starešin sodelovali tudi člani ZSMS, Civilne zaštite in Narodne zaštite. Poudarili so tudi potrebo po izpopolnjevanju rezervnih vojaških starešin po posameznih specialnostih, ki jih imajo v JLA in TO. Nekatere občinske konference ZRVS bodo potrebovale pomoč pri predavateljih za razne strokovne vojaške in idejnopolične teme.

Na seji so razrešili sedanji medobčinski svet ZRVS za Podravje in predsednika Ivana Gradiška, ki so se mu zahvalili za njegovo uspešno delo pri usklajevanju dela ZRVS v Podravju. Za novega predsednika MS ZRVS za Podravje so izvolili Jožeta Berceta, generalmajorja v pokoju, sicer pa tudi predsednika mestnega odbora ZZB NOV Maribor. Le-ta se je zahvalil za izkazano zaupanje in poudaril potrebo po sodelovanju vseh občinskih in krajevnih konferenc ZRVS v Podravju, da bi MS ZRVS lahko opravil vse predvidene programske naloge.

M. K.

Uspešna vaja partizanske enote na Koroškem
Rezerva kot redna vojska

Bilo je nekje sredi aprila, ko je na Koroškem naletaval še zadnji sneg. Vendar okoli deset centimetrov debela snežna odeja ni motila vojakov-rezervistov iz enote Milorada Vujovića. Na mobilizacijskem mestu so se zbrali skorajda vsi, neupravičeno je manjkalo samo en vojak, kar je nedvomno velik uspeh. Kmalu po končani mobilizaciji pa so že pričeli z delom, saj je dva dni za obsežno vajo sorazmerno malo, vendar še vedno dovolj, da se z dobrim delom in organizacijo lahko veliko naredi.

Obiskali smo enoto, ki ji je poveljeval Drago Horjak,

pomočnik komandanta za politično delo pa je bil Stanko Potočnik. Stanko nam je povedal, da je delo potekalo pa zastavljenem načrtu. Enote so imele partizanski marš, nekatere so opravile bojno streljanje in taktične vaje, druge pa so vadile boj proti desantu iz zraka.

»Našo enoto odlikuje mladost,« nam je povedal Stanko Potočnik. »Za to enoto bi kmalu lahko dejali, da je proletarska partizanska enota, saj je v njej največ delavcev. Osnovni smoter te vaje je, da se vojaki seznanijo z novo oborožitvijo, ki jo imamo sedaj. Z njo se je udarna moč še kako povečala. Na tej vaji

Streljanje s tromblonom je bila samo ena od mnogih nalog, ki so jih morali opraviti rezervisti na dvodnevni vaji.

Končali teoretični del usposabljanja

Prejšnji mesec so rezervni vojaški starešine v občini Trbovlje skorajda zaključili s teoretičnim delom strokovnega usposabljanja za letos. Predavanj se je skupno udeležilo 462 članov, kar je brez upravičeno odsotnih 75,14 odstotka od vseh vabljenih.

Ob kratki oceni teh predavanj so se člani predsedstva občinske konference ZRVS dogovorili, da bodo za vse, ki se predavanj niso udeležili, te ponovili meseca junija. Praktične oblike usposabljanja bodo izvajali med letom, sklepni del strokovnega programa, vključno z reševanjem taktične naloge in preverjanje znanja, ki ga bodo opravile krajevne organizacije ZRVS, pa bo predvidoma meseca oktobra. Že prej pa bodo rezervni vojaški starešine organizirano proučevali tudi kongresne dokumente in resolucije. Največ pozornosti pri tem bodo namenili tistim delom, ki obravnavajo področje SLO in DS.

Rudi Matko

pa smo naredili tudi majhen poskus. Za ostrostrelece smo izbrali mlade lovce, za kuharje – imeli smo pravo poljsko kuhinjo – pa kuharje profesionalce. Tarče so bile izrešetane, hrana pa je bila tudi odlična...«

V tej enoti smo srečali tudi Bojana Jelena, ki je v tej enoti zadolžen za splošne zadeve. To je bil tudi njegov ognjeni krst s činom rezervnega mlajšega oficirja, bil pa je zelo presenečen nad resnostjo in prizadevanjem vseh starešin in vojakov.

Tudi poveljnik Drago Horjak po končani vaji ni skril zadovoljstva. Zaradi pijačevanja so odstranili le enega vojaka, kar je v takšni množici zanemarljivo malo. Vsi ostali vojaki pa so se obnašali res vojaško in odgovorno. Drago Horjak pravi: »Lahko bi rekel, da se rezervni starešine že lahko enačimo z aktivnimi starešinami, tako po komandni plati, kakor tudi po odnosu vojakov-rezervistov do nas, starešin. Vaja je izjemno dobro uspela, kar je rezultat dobrega dela tako vojakov kot starešin. Starešine smo se pred to vajo ničlikokrat sestali, saj je bilo potrebno pripraviti precej stvari. Pri organizaciji vaje pa so nam pomagale tudi delovne organizacije s Koroške krajine, največ Lesna, ki nam je posodila avtomobile.«

Podobno kot pred štiridesetimi in več leti so si tudi tokrat vojaki poiskali streho nad glavo pri kmetih. Pri Lešnjaku, Papiju in Vivodu so vojaki našli tople senike, pa tudi topel čaj.

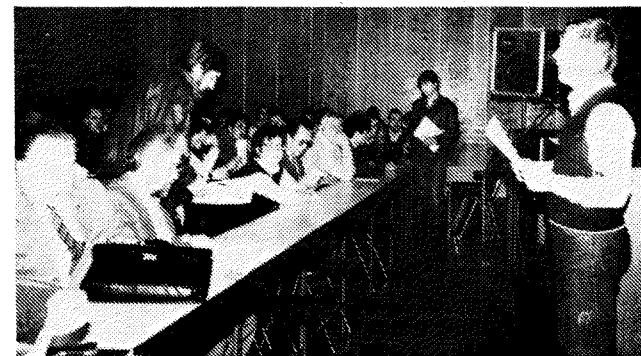

Lojze Mrzel, partizan in kmet iz Golavabuke

Tudi pri kmetu Lojzu Mrzlu so za narodno vojsko vedno odprta vrata. Kako tudi ne, saj se je pri Mrzlu že leta 1942 ustavil Franc Rozman-Stane, Lojze pa je že kot 19-letnik stopil med partizane. Bil je pri partizanski tehniki, vendar je to že zgodba zase. Sicer pa Lojze pravi, da je med vojaki in domačini vzajemni odnos, saj tudi vojaki kmetom priskočijo na pomoč pri delu na polju ali v gozdu.

Po uspešno opravljeni vaji smo se lahko tudi vsi opazovalci prepričali, da je prehodna zastavica za najboljšo enoto v preteklem letu prišla v prave roke. Vojaki in starešine pa so si zadali še en cilj – obdržati to zastavico tudi v letošnjem letu. Ta vaja pa je bila že prvi korak k temu cilju...

Miro Petek

Rezervni vojaški starešine iz krajevne organizacije ZRVS Alojz Šprogar pozorno spremljajo predavanje Jožeta Čibeja o sodelovanju samostojnega voda TO in narodne zaštite pri protiočlepnem oviranju smeri. (Foto: Toni Podbevšek)

LJUBLJANA

Lep uspeh športnikov kluba »Maksa Perca«

V Strunjanu je poteklo 4. tradicionalno srečanje športnikov klubov upokojenih delavcev organov za notranje zadeve mest Zagreba, Reke, Kranja in Ljubljane. Skoraj vsi so bili aktivni borci v NOB. Vse štiri ekipe so se pomerile v streljanju, kegljanju in šahu. V streljanju je zmagala ekipa kluba »Maksa Perca« iz Ljubljane. Keglaške ekipe so štele po 6 članov. Zmagala je ekipa iz Ljubljane s 581 podrtimi keglji. Šahisti so se pomerili na štirih deskah. V četverboju so zmagali ljubljancani. Tekmovalci, ki so osvojili prva, druga ali tretja mesta, so prejeli spominske medalje, prehodni pokal pa je v trajno last osvojila športna ekipa kluba »Maksa Perca« iz Ljubljane. V tem tradicionalnem srečanju je zmagala že v tretje.

JOŽE JENIČ

Zmagovalna ekipa kegljačev kluba »Maksa Perca« iz Ljubljane

CERKLJE NA GORENJSKEM

Kresovanje pod Krvavcem

Na predvečer delavskega praznika prvega maja je športno društvo Krvavec iz Cerklj organiziralo tradicionalni pohod na Ambrož pod Krvavcem, kjer je ob 21. uri zagorel kres v pozdrav prazniku na višini 1100 metrov. Te tradicionalne prireditve se je udeležilo izjemno veliko število ljubiteljev hoje v naravo. Vse navzoče je pozdaril predsednik krajevnih konference SZDL Cerklje Božo Janež. Sledil je kulturni program.

Avto-moto društvo Cerklje je ob prvem maju pripravilo tradicionalno prvomajsko paradno vožjo, ki se je letos udeležilo prek 150 voznikov motornih vozil in 70 motoristov. Po krožni vožnji skozi vasi so v Dvorju na prvomajskem srečanju pred Podjedovo domačijo podelili tudi več priznanj. Prejeli so jih: Janez Globočnik, Franc Bolka, Janez Zupin in drugi zaslužni člani

JANEZ KUHAJ

Vabila

Za 17. maj

Po sklepu Odbora skupnosti borcev brigad NOVJ, ustanovljenih v ZSSR, smo pristopili k postopnemu ustanavljanju območnih odborov naše skupnosti, da bomo na ta način lažje v stiku z borci.

Vabimo na prvi tak sestanek borcev naše skupnosti za ljubljansko območje (Ljubljana, Domžale, Kamnik, notranjske, primorske in dolenske občine), ki bo v soboto, 17. maja 1986 ob 10. uri v Domu JLA v Ljubljani (nasproti železniške in avtobusne postaje) – soba 120

Dnevni red:

1. Poročilo odbora Skupnosti o pripravi na podelitev domicila v Celju,
2. Predlog poslovnika Skupnosti borcev,
3. Volitve pododbora Skupnosti za ljubljansko območje,
4. Razno.

Prosimo borce, da se med seboj obvestite in na sestanek povabite tudi tiste, ki še niso vključeni v našo skupnost. Informacije: Ivan Račnik, sekretar Odbora, telef. 061 647-110

Priljubljeni odbor za ljubljansko območje

Za 23. maj

Turistično društvo Katarina, osnovna šola Janeza Kalana in krajevna konferenca ZSMS Trnovo – Topol prireajo že tradicionalni pohod Po poteh Dolomitskega odreda in srečanje borcev in mladine. Začetek pohoda je dne 23. maja 1986 ob 9. uri pred osnovno šolo Janeza Kalana na Topolu (Katarina).

Mladi in borci bodo obiskali nekatere pomnike NOB in se poklonili spominu padlih borcev, na prizorišču poslednjega boja 1. bataljona pa bo ura zgodovine.

Vabimo pionirje, mladince, borce in druge, da se udeležijo slovesnosti in tako počastijo pomembne jubileje iz NOB, zlasti pa 45. letnico ustanovitve OF in vstaje, dneva mladosti in praznika krajevnih skupnosti.

Vodstva šol, krajevnih konference ZZB, SZDL in ZSMS prosimo, da svojo udeležbo prijavijo po telefonu: 061/611-186. Na svidenje na Katarini!

Za 24. maj

Borke in borce zaščitne enote vojnopolitičnega vodstva NOV in POS vabimo na

volilno programsko konferenco in tovariško srečanje, ki bo v soboto 24. maja 1986 ob 10. uri v domu Maksa Perca, Kotnikova 8 Ljubljana.

Prosimo za zanesljivo udeležbo.

Odbor

Dne 24. maja ob 10. uri bo v domu JLA v Ajdovščini zbor Skupnosti borcev-delegatov 30. divizije 9. korpusa NOVJ. Vabljeni so tudi ostali borci in borke, da se udeležijo tega zbora in sodelujejo v njegovem delu.

Odbor skupnosti borcev 30. divizije

Vse člane skupnosti slovenskih borcev v NOV Makedonije, Grčije in Albanije vabimo na tretje tovariško srečanje, ki bo ob dnevu mladosti v soboto, 24. maja 1986 ob 11. uri v Počitniškem domu upokojencev Slovenije v Izoli, Ulica Pinka Tomažiča 10. Na srečanje so vabljeni tudi svoji padli in po vojni umrli borci osrednjega odbora prekomorcev, ter gostje iz Italije, Grčije in SR Makedonije.

Na srečanju bomo podelili medalje pripadnikom skupnosti in nekaterim zaslužnim ustanovam.

Domicilni odbor skupnosti Slovenskih borcev v NOV Makedonije, Grčije in Albanije

ODBOR SKUPNOSTI BORCEV III. SNOUB »IVANA GRADNIKA« obvešča vse svoje borce in borke ter druge občane po vsej Sloveniji, da bo ZBOR brigade v soboto dne 24. 5. 1986 ob 12. uri v Domu JLA v Vipavi.

Pred ZBOROM bo ob 10. uri proslava brigade in svečana zaprisega novih vojakov JLA.

Borci in borke, pridite s pripetimi spominskimi medaljami naše brigade.

Odbor skupnosti borcev III. SNOUB »Ivana Gradnika«

Za 30. maj

Vabimo na zdaj že tradicionalni Pohod po poti prenosa ranjencev s Primorske na Gorenjsko in Notranjsko.

Pohodniki se zberejo 30. maja dopoldne v Cerknem ob spominski plošči, kjer bo kratka slovesnost, na kateri bo govoril narodni heroj Rudolf Hribnik-Svarun. Prvega dne bodo prispeli pohodniki na Vojsko, kjer bodo prespali, nadaljevali pot naslednjega dne

prek Trnovskega gozda do Otlice in Predmeje, tretjega dne pa bodo potovali z avtobusom. Pohod se bo končal v Starem trgu oziroma Cerknici.

Odbor skupnosti borcev 31. divizije NOV

Za 31. maj

Srečanje borcev 3. prekomorske udarne brigade in borcev Bujštine (Buje, Novigrad in Umag) bo v soboto, 31. maja 1986 v Umagu.

Ce bo najmanj 45 prijavljenih bodo peljali avtobusi na relacijah: Tolmin–Nova Gorica–Ajdovščina–Sežana–Umag; Cerklje–Idrija–Postojna–Umag ter Ilirska Bistrica–Koper–Izola–Portorož–Umag.

Prijave sprejemajo predsedniki pododborov 3. prekomorske udarne brigade do 26. maja 1986, za obalno območje pa tovarišica Ivica Zupanc, vodja prevozov v koprskem Slavniku (tel. 066 22-181), kjer je mogoče dobiti vse potrebne informacije.

Odbor skupnosti borcev 3. prekomorske udarne brigade Ilirska Bistrica

Skupnost kurirjev in Skupnost vezistov NOV Slovenije organizirata skupno srečanje svojih članov v soboto, 31. maja 1986, ob 11. uri v šolskem centru RSNZ v Tacnu pri Ljubljani.

Prevoz iz Ljubljane do Tacna je možen z mestnimi avtobusi št. 8 in 16. Dostop od končne postaje v Tacnu do prireditvenega prostora bo označen.

Vse člane, ki se nameravajo udeležiti srečanja, prosimo, da najkasneje do 25. maja 1986 sporočijo svojo udeležbo. Tako bodo olajšane priprave in zagotovljen nemoten potek prireditve. Z dopisnico, pismom ali po telefonu sporočite: ali pridete sami ali z družinskimi članom in s kakšnim prevozom. Naš naslov je: Odbora skupnosti kurirjev in vezistov NOV Slovenije, 61000 Ljubljana, Čopova ul. 11. Telefon (061) 332-450 in to od 21. maja dalje vsak dan od 10. do 12. ure.

S tem obvestilom vabimo na srečanje tudi vse tiste kurirje in veziste, ki zaradi nepopolnosti evidence morebiti ne bi prejeli obvestil od področnih odborov.

Odbor srečanja

Obvestilo

Krajevna organizacija ZB Čepovan obvešča vse rojake iz čepovanske doline, ki stanujejo izven domačega kraja, borce, ki so se borili na našem področju in druge, ki so kakorkoli povezani z našim krajem, da nameravamo skupno z DO Meblo TOZD Pohištvo iz Čepovana postaviti spomenik 36 žrtvam iz naše doline, partizanskim delavnicam in raznim dejavnostim, ki so pri nas obstajale v času NOB v okviru 9. korpusa.

Z našo odločitvijo soglašajo vse družbenopolitične organizacije v naši krajevni skupnosti, saj je naš kraj znan kot zibelka partizanstva.

Lepo prosimo vse omenjene, da bi to akcijo po svojih možnostih denarno podprli in prispevke čimprej nakazali na žiro račun 52000-645-50449, Za spomenik v Čepovanu, Krajevna skupnost Čepovan.

Za razumevanje in pomoč se vam vnaprej toplo zahvaljujemo.

Odbor za postavitev spomenika KO ZB NOV Čepovan

Poizvedba

Konec leta 1944 in prve mesece 1945 sem bil zaprt v zloglasnem političnem zaporu v Petrinjski ulici v III. nadstropju v Zagrebu.

Nekako prve dni februarja 1945 so privedli v našo celico ujetega partizana v angleški uniformi. Predstavil se je z imenom »Sever«. Rekel je, da je bil komisar neke partizanske enote na Hrvaškem. Bil pa je Slovenec.

Ko so mu zaporniki povedali, da sem tudi jaz Slovenec, se mi je pridružil. V zapor je prinesel kilogramsko konzervno škatlo, polno ocirkov. Ponudil jih je najprej meni, pa tudi drugim, kar je bila takrat tam neizmerena dragocenost, saj smo zelo stradali.

Povedal je še, da je takrat že drugi ujet. Prvič so ga zamenjali s partizani za neke nemške ujetnike.

Na zaslišanjih so ga pretepali, pa tudi drugače zelo mučili.

Zelo rad bi zvedel za njega. Če kdo kaj ve o tem, ali če morda sam bere TV 15, vljudno prosim, da ga obvestite ali mi sporočite na naslov: Miha Švent,

Klanc 27, Dobrna 63204.

Zbirajo prispevke za spomenik generalu Maistru

Slovenskemu junaku, rešitelju in osvoboditelju Maribora in severnih slovenskih krajev, slovenskemu pesniku in rodoljubu generalu Rudolfu Maistru bi radi v Mariboru postavili na vidnem mestu dostojen spomenik. Zato prosimo vse še živeče Maistrove borce, prostovoljce za osvoboditev severnih krajev iz leta 1918/19, koroške borce, svojce že pokojnih prostovoljcev, njihove prijatelje, borce NOV in vso slovensko javnost, da po svojih možnostih prispevajo k postavitvi spomenika. Prispevke pošljite na žiro račun 51800-678-95822 pri SDK Maribor na naslov »ZPBSM – prispevek za Maistrov spomenik Maribor«.

Prepričani smo, da bo prispevkov toliko, da bo sredstev dovolj za postavitev spomenika slovenskemu rodoljubu generalu Maistru.

Zveza prostovoljcev-borcev za severno mejo 1918/19 Maribor

Udeležencem pohoda Po poteh partizanske Ljubljane

Odbor za Pohod želi v jubilejni knjižici o 30. Pohodu objaviti izjave o vtisih tistih udeležencev, ki so se teh prireditev kot pohodniki, praproščaki ali tekmovalci udeležili dvajsetkrat in več. Pisne izjave (s fotografijo) sprejema odbor za Pohod, Ljubljana, Gregorčičeva 15. Ustne izjave lahko udeleženci dajo v pisarni odbora, v torek, 20. maja 1986 dopoldne.

Odbor za Pohod po poteh partizanske Ljubljane

Festival Kurirček opravlja kulturno dejavnost v širšem jugoslovanskem prostoru. Spodbuja umetniško snovanje za otroke in mladino na književnem, glasbenem in likovnem področju, zlasti s tematiko iz revolucije, ter tako prenaša tradicijo NOB in razvija v mladih ljubezen do domovine.

Na XXIV. prireditvi FK bomo vabili kulturne ustvarjalce iz vseh naših republik in pokrajin, kulturni soredi pa se bodo odvijali v Domu JLA, v vojašnicah, po osnovnih in srednjih šolah v Mariboru in širši okolici, Celju, Ljubljani, Pomurju in na Koroškem. Posebnost XXIV. FK bo spet bienalna pevsko revija »Srečanje ob partizanski pesmi« z udeležbo najboljših slovenskih mladinskih in otroških pevskih zborov.

XXIV. Festival Kurirček je tudi letos razpisal nagradni natečaj za pionirje na temo: LEPA SI, DOMOVINA MOJA

Najboljše literarne prispevke in likovne izdelke bomo ob zaključku sklepnih prireditev XXIV. FK nagradili s knjižnimi nagradami.

Vljudno vas prosimo, da nam prispevate nekaj knjig, primernih za otroke in mladino do 15 leta starosti, ki bi jih podelili ob svečani razglasitvi nagrad v imenu vaše organizacije.

Za razumevanje in sodelovanje najlepša hvala. Tovariški pozdrav!

FESTIVAL KURIRČEK

Društvo piscev NOB in revolucije prireja zanimivo predavanje Francija Strleta

UPORABA RAČUNALNIKOV PRI PISANJU KNJIG.

Kratka vsebina: Veliki prihranki časa in truda, izredno čisto in kvalitetno besedilo, napol samostojna izdelava imenskega kazala, Neposredno prelitje besedila v tiskarski stavek.

Predavanje bo v četrtek 22. maja 1986 ob 10. uri v veliki dvorani občine Ljubljana Bežigrad, Linhartova 13.

Na predavanju vabimo člane našega društva, člane zgodovinskih društev, člane društva pisateljev in vse, ki jih zanima pisateljski in novinarski poklic ali poklici znanstvenih smeri.

SLOVENIJALES
lesna
industrija
idrija

tel. (065) 76-080

Obiščite nas!

Tudi letos

Organizira prodajno akcijo
v prodajnem salonu v Spodnji Idriji od
14. do 21. 05. 1986

s popustom od 5 do 50 odstotkov

Salon je odprt vsak dan od 6. do 18. ure,
v soboto od 8. do 18. ure,
v nedeljo pa od 8. do 12. ure

BORUT PERNAT
OŠ Kerenčičevih Pesnica

Milan Pagon

Lani smo se v Naklem poslovali od Milana Pagona, rojenega 1932. leta. Kot 12-letni se je skupaj s svojo materjo vključil v NOV v Jeseniško-bohinjski odred. Družina je bila zaradi aktivnega sodelovanja preganjana. Leta 1952 je končal učiteljske in šole za rezervne oficirje in imel čin rezervnega majorja JLA. Bil je dober vzgojitelj svojih učencev, na družbenopolitičnem področju pa je bil aktiven delavec. Prejel je več priznanj in odlikovanj.

Lojze Kosec

Februarja je umrl član ZB Pirniče Lojze Kosec. Rodil se je pred 66. leti na Verju. Leta 1943 je bil mobiliziran v nemško vojsko. Ko je 1944. prišel na dopust se je priključil partizanski vojski in postal bорец Gorenjskega vojnega področja. Prejel je razna priznanja in odlikovanja. Od njega smo se poslovali v Preski.

Janez Pajnič

Lani je v 62. letu umrl aktivist in bорец NOV, Janez Pajnič. Za NOV je začel delati 1942. leta kot mladinski aktivist. Leta 1943 je odšel v Šerčerjevo brigado. Nato je bil v Notranjskem odredu na sprejemni bazi zavezniške pomoči. Po demobilizaciji je aktivno deloval v političnih organizacijah v Loškem potoku in prejel več vojaških odlikovanj.

Galliano Zancan

Februarja smo se na Ravnah na Koroškem poslovali od Galliana Zancana, rojenega 1921. leta v Italiji. Leta 1943. je bil interniran v Nemčijo, od koder je pobegnil in se 1944. leta priključil diviziji Garibaldi v bataljon Pisane, nato je prišel v 9. korpus, kjer je bil intendant bataljona. Ves povojni čas je delal na Ravnah.

Marija Omejc

Konec preteklega leta smo se na trziškem pokopališču poslovali od Marije Omejc, rojene pred 63. leti. Zelo zgodaj je začela delati za NOG in 1943. leta bila sprejeta v SKOJ. Zaupane so ji bile odgovorne naloge na terenu.

Franciška Pajnič

Pred letom smo se poslovali od najstarejše članice ZB NOV v Loškem potoku od 91-letne Franciške Pajnič. Vsa njena družina je od 1942. leta aktivno sodelovala z NOG. Bila je aktivistka OF in članica AFŽ. Zaradi zasledovanja črne roke se je 1944. leta umaknila na osvobodeno ozemlje in tam politično delovala do konca vojne. V partizanih sta ji padla dva sinova, sama pa je nosilka treh odlikovanj.

Negoslava Udovičič

Na dobavskem pokopališču v Mariboru smo se marca poslovali od borce Negoslave Udovičič, rojene 1920. leta v Valjevu. Od avgusta pa do novembra 1941. je bila borka Kolubarskega odreda, nato pa ujeta in poslana v taborišče. Za zasluge v NOV je prejela medaljo zaslug za narod.

Ivana Ahačič

V Trziču smo se februarja poslovali od 91-letne partizanske vdove Ivane Ahačič. Iz haja iz družine, ki je bila med prvimi organizatorji oziroma sodelavci OF na tem območju. Njen mož je bil obveščevalec Gorenjske čete, aretiran in ustreljen kot talec.

Kristijan Mežnar

Februarja smo se poslovali od Kristijana Mežnarja, borce 18. Bizoviške brigade. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost. Od njega smo se poslovali na trziškem pokopališču.

Franc Knaflič

Lani smo se na blejskem pokopališču poslovali od soborca Franca Knafliča, rojenega pred 62. leti na Bledu. Po prihodu okupatorja se je vključil v delo OF, kasneje pa se je pridružil partizanom. Nazadnje je bil v zaščitnem bataljonu 7. korpusa.

Henrik Žagar

Konec minulega leta smo se na pokopališču v Jurkloštru poslovali od 63-letnega Henrika Žagaja, borce 5. prekomorske brigade in rezervnega podčastnika JLA. V taborišču v Gravini v Italiji se je pridružil borce 5. prekomorske brigade. Dodeljen je bil 1. tankovski brigadi in poslan na tečaj v ZSSR in se kot tankist udeležil zaključnih bojev za osvoboditev naše domovine. Po demobilizaciji 1946. leta se je vključil v obnovo porušene domovine. Opravljal je vrsto pomembnih nalog, med drugim je bil tudi vodja povojnih delovnih akcij. Odlikovan je bil z več državnimi in družbenimi priznanji.

Angela Ranc

Na Prevaljah smo se marca poslovali od Angele Ranc. Bila je predana sodelavka partizanov, pomagala je ranjencem in bila članica domicilnega odbora koroških aktivistov. Njena domaćija nosi plaketo »koroška partizanska domaćija«.

Stanko Rebek

Na pokopališču v Malovšah smo se lani poslovali od Stanka Rebeka, rojenega 1898. leta. Bil je aktivist OF od 1943. leta. Njegov prispevek je bil velik tudi pri povojni izgradnji, vključen je bil v vsa »področja dela in bil tudi odlikovan«.

Peter Bernardi

Lani smo se v Izoli poslovali od Petra Bernardija, rojenega 1917. leta v Maliji. Bil je bорец Istrskega odreda in odlikovan z odredom zaslug za narod.

Terezija Demšar

Februarja smo se v Izoli poslovali od Terezije Demšar. Rodila se je 1902. leta v Zgošah na Gorenjskem. Med NOB je aktivno delovala z NOG.

Franc Šturm

Februarja smo se v Izoli poslovali od Franca Šturma, rojenega 1922. leta v Gradišču. Že 1942. leta je občasno pomagal NOG. Iz italijanske vojske je skušal pobegniti v partizanske enote, vendar mu ni uspelo. Bil je ujet in odpeljan v zapor. Po kapitulaciji Italije je vstopil v 1. brkinsko brigado, kasneje pa se je vključil v 2. odred Gorskega Kotarja. Bil je težko ranjen in se je zdravil v vojaški bolnišnici v Crikvenici. Za zasluge je bila dvakrat odlikovan.

Jože Kosmina

Januarja je umrl bорец za severno mejo Jože Kosmina iz Brinja na Gorenjskem. Ker je bil napreden in zaveden Slovenec, so ga fašisti preganjali. Že v začetku 1942. leta je bil aretiran, zaprt in poslan v tržaške zapore, kjer je bil do razpada Italije. Po vrnitvi domov je bil med prvimi v vasi, ki je začel organizirano delati za NOB. Leta 1944 so mu fašisti požgali domaćijo, sam pa se je izognil aretaciji. Po vojni je obnovil domaćijo in je bil kot družbenopolitični delavec aktiven v vseh organizacijah. Za aktivno delo v NOB in po vojni je prejel številna visoka odlikovanja.

Vinko Car

V Loškem potoku je pred letom umrl Vinko Car. Rodil se je 1928. leta v Srednji vasi. Poleg treh bratov, ki so bili v partizanih, je Vinko deloval v mladinski organizaciji. Leta 1943 je bil aretiran in odpeljan v taborišče Dachau. Po vojni se je vrnil domov in se vključil v družbeno politično življenje.

Alojzij Levstik

Pred enim letom smo se v Loškem potoku poslovali od Alojzija Levstika, rojenega 1927. leta v Travniku. Leta 1942 je deloval v mladinski organizaciji in 1943. stopil med borce Šerčerjeve brigade. V Suhi krajini je bil 1944. leta ujet in odpeljan v taborišče.

Antonija Muženič

Marca smo se v Izoli poslovali do Antonije Muženič. Bila je terenska aktivistka na območju koprskе občine od 1943. leta.

Ivanka Piber

Februarja smo se na Bledu poslovali od Ivanke Piber, rojene pred 83. leti v Gorenji vasi v Poljanski dolini. V začetku okupacije se je vključila v delo OF. Delala je v trafiki in kljub strogi kontroli pošiljala borce cigarete ter sprejemala in oddajala pošto. Bila je prava aktivistka in tudi po vojni je bila aktivna v raznih organizacijah.

Hinko Stepančič-Henrik

Na ljubljanskih Žalah smo se februarja poslovali od Hinka Stepančiča-Henrika, rojenega 1903. leta na Velikem dolu pri Sezani. Bil je bорец Gradnikove, Levstikove in Šerčerjeve brigade. Za zasluge med vojno in po njej je bil večkrat odlikovan.

Janko Troha

V Naklem smo se lani poslovali od Janka Trohe, rojenega 1926. leta v Mežici na Koroškem. Komaj 18-leten se je vključil v NOV. S prekomorsko brigado je stopil na jugoslovanska tla v Splitu 1944. leta, ko je bil voznik tanka v 1. tankovski brigadi. Po vojni se je aktivno vključil v družbenopolitično delo in prejel več priznanj in odlikovanj.

Katarina Perko

Februarja smo se v Križah poslovali od 82-letne Katarine Perko. Bila je partizanska vdova. Njen mož je bil bорец Prešernove brigade. Bil je ujet in ustreljen.

Ljudmila Žerovnik

V Preski pri Medvodah smo se lani poslovali od Ljudmile Žerovnik, rojene 1912. leta. Skupaj z možem je od 1943. leta aktivno delala za NOG. Predvsem je pomagala s hrano in drugim materialom.

Ludvik Šega

Pred letom je umrl član ZB NOV Loški potok Ludvik Šega. Rodil se je pred 79. leti. Za NOV je začel delati 1943. leta kot terenski delavec, leta 1944 pa je bil na okrožnem poverjenstvu za notranje zadeve za kočevsko in ribniško območje. Prejel je več odlikovanj.

Ana Papež

Na pobeškem pokopališču v Mariboru smo se marca poslovali od aktivistke Ane Papež, rojene 1909. leta v Mariboru. Zaradi sodelovanja z OF je bila že 1941. leta aretirana in po 40 dneh izpuščena. Z aktivističnim delom je nadaljevala do konca vojne.

Marica Trbovšek

Na dobavskem pokopališču pri Mariboru smo se marca poslovali od znane partizanke in aktivistke Marice Trbovšek. Zahrbna bolezen jo je v 65. letu iztrgala iz vrst prizadevnih aktivistov. Njena nič kaj lahka pot se je začela v Podgorju pod Uršljo goro. Z OF je aktivno začela delovati v Mariboru 1943. leta, Zidanškovi (Pohorski) brigade pa se je priključila spomladi 1944. Od pogumne borke, politične delegate in sekretarke SKOJ v bataljonu je v številnih pohodih, akcijah, bojih, sovražniških hajkah in ofenzivah temeljito spoznala vse strahote vojne, ki jih je zavestno in pogumno premagovala. Že med vojno se je uveljavila med člani SKOJ in KPS. Po vojni je uspešno delovala na več službenih mestih, zlasti pa je bila dejavna v družbenopolitičnih organizacijah. Prekv dvajset let je uspešno opravljala naloge tajnice in blagajničarke odbora Zidanškove brigade, toliko časa pa je aktivno sodelovala z mladimi v znanem taborniškem odredu 9. SNOUB Miloš Zidanšek.

Apolonija Buhvald

Marca je umrla Apolonija Buhvald, rojena Mak 1899. leta. OD jeseni 1943 je sodelovala z osvobodilnim gibanjem, bila je nosilka medalje za sluz za narod. Njena domaćija nosi »plaketo koroška partizanska domaćija«. Od nje smo se poslovali v njeni domaći Strojini.

Triglav – simbol svobode

V prejšnji številki smo najavili prvi spominski pohod borcev NOV na Triglav in obljubili, da bomo vse do 18. julija, ko bo pohod, objavljali vse potrebne informacije, da bi bili udeleženci kar najbolj seznanjeni s pripravami, zlasti pa s kulturnimi prireditvami, ki bodo pohod spremljale. Predvidoma bomo že v prihodnji številki objavili prijavnico, ki jo boste izpolnili in odposlali Odboru za pohod na Triglav. O sami prijavi torej podrobneje prihodnjič.

Tokrat bi vas radi opozorili na tisto, kar mnogi udeleženci gora najraje puščajo vne-mar. Pohod na Triglav bo, čeprav speljan

po lažji poti, od slehernega udeleženca terjal precej napora. Zato vam že zdaj priporočamo, da se oskrbite z dobro opremo, zlasti obutvijo, pa tudi brez kondicije v hoji ne bo šlo. Tudi pogovor z zdravnikom ne bo odveč.

Pohodi, zlasti v visoko gorje, terjajo tudi precejšnjo mero discipline in reda. Želimo, da bi pohod, kot smo si zamislili, potekal brez neprijetnih prijetljajev in bi vsakemu ostal v prijetnem spominu. Toliko za danes.

Prihodnjič še kaj več...

Jože Čurin

Zavarovanci – upokojeenci!

Področje pokojninskega in invalidskega zavarovanja je v javnosti deležno vse večje pozornosti. Se posebej je to opazno v zadnjem času, ko so zaradi dograjevanja sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja spremembe in dopolnitve predpisov s tega področja relativno pogoste. Strokovna služba skupnosti je dobesedno zasuta z različnimi vprašanji in zahtevami, ki se nanašajo tako na konkretne zadeve v postopku reševanja pri skupnosti, kot tudi na razlago posameznih določil predpisov s področja pokojninsko-invalidskega zavarovanja. Seveda nudijo strokovni delavci zainteresiranim vso strokovno pomoč in nasvete že v rednem delovnem času, vendar pa glede na obseg zanimanja le težko zadostijo vsem zahtevam zavarovancev za takšno pomoč.

Da bi lahko zagotovila čim bolj nemoten potek redne dejavnosti strokovne službe v dopoldanskem času, obenem pa poskrbela tudi za ustrezno in kvalitetno informiranost zavarovancev in upokojeencev, je skupnost sklenila organizirati brezplačno pravno pomoč in svetovanje s tega področja tudi v popoldanskem času, izven svoje redne dejavnosti.

Pravna pomoč se bo nanašala na dajanje informacij v zvezi s pokojninsko-invalidskimi predpisi ter na pomoč zavarovancem in upokojeencem pri sestavljanju vlog in zahtev za uveljavljanje in varstvo pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Pomoč se ne bo nanašala na dajanje informacij o konkretnih zadevah, ki so že v postopku reševanja pri skupnosti, in tudi ne o konkretnih zadevah v zvezi z nakazovanjem in izplačevanjem denarnih dajatev.

Le-te bodo zavarovanci in upokojeenci še vedno lahko dobili ob uradnih urah v dopoldanskem času.

Svetovanje in pomoč bodo zavarovancem in upokojeencem zagotavljali delavci strokovne službe, ki jih je za to delo pooblastila skupnost.

Pravna pomoč deluje od 6. maja dalje vsak torek od 16. do 19. ure v prostorih strokovne službe, Moše Pijadejeva 41, če pa bo zanimanje zavarovancev in upokojeencev večje, pa tudi večkrat tedensko.

Spomenik borcem NOV na Dunaju

Na dan, ki ga praznujemo kot konec druge svetovne vojne v Evropi (in pri nas dan osvoboditve Ljubljane), so na dunajskem centralnem pokopališču odkrili spomenik borcem NOV, padlim in umrlim Jugoslovancem ter žrtvam fašizma v drugi svetovni vojni na avstrijskih tleh. Na kraju odkritja spomenika je 73 posmrtnih ostankov Jugoslovancov, padlih in umrlih v minulih vojni, spomenik pa je bil postavljen simbolično tudi v spomin še več kot tisoč drugim, katerih grobovi so posuti po številnih avstrijskih krajih.

Avstrijski minister Ferdinand Lacina in predstavnik ZIS Jugoslavije Jovko Jovkovski sta v spremstvu delegacije ZZB NOV in drugih položila k spomeniku venec, v svojih govorih pa poudarila, da opozarja spomenik na preteklost, ki je ne smemo pozabiti. Istočasno je spomenik simbol prizadevanja obeh sosednjih držav za sodelovanje, prijateljske odnose in enakopravnost, ki naj prispevajo k širšim prizadevanjem za stabilnost in mir v Evropi.

B. Ž. J.

Kdaj si pripnemo odličja?

Na raznih sestankih je bilo že večkrat slišati o našem odnosu do odličij in priznanj. Dejstvo je, da nošenje ni več v navadi niti ob največjih prireditvah in srečanjih. Nekdo je dejal, da so odličja samo v predalih in pridejo, žal, na dan edino le še ob pogrebu. Včasih je slišati skromno stališče, da se o tem bahajo le častihlepni; ti isti, ki so se s polno zavestjo in nesebično predajali za neko stvar, se ne »kinčijo«...

Kakorkoli že, potrebno se je zamisliti. Je prav, da ostajajo naša odličja skrita pred javnostjo? Družba jih je podelila posameznikom, vendar ne gre za neke vrste za-

sebnost lastnino. Odličja so simbol moralne vrednosti, pripadnosti nekemu gibanju, kar torej ni nikakršno »bahaštvo«, temveč vsebinski poudarek, ki daje prav težo proslavam, srečanjem in tako naprej ter izkazuje spoštovanje do naših družbenih dogajanj.

Te misli je bilo slišati ob letošnji Kurirčkovski pošti v Kranju, ki so jo hkrati s pionirji sprejemali tudi borci. Že lani so pionirji opozarjali, da pri borcih pogrešajo odličja, saj bi se, če bi jih imeli pripeta, bolj počutili kot »Tilovi kurirji«. V tem pa je tudi bistvo vsega.

Karel Makuc

Področno tekmovanje športnikov-upokojeencev

Primorske občine od Tolmina do Pirana bodo letos praznovala trinajsto obletnico športne rekreacije upokojeencev. Znano je, da so bili prav Tolminci iniciatorji športne rekreacije. Na območju Slovenije imamo 335 športnih sekcij v katerih sodeluje 3700 športnikov-upokojeencev. Najbolj priljubljeni šport je balinanje.

V drugi polovici maja bodo v naši republiki področna tekmovanja. Športniki upokojeenci bodo tekmovali v keglanju, balinanju, streljanju in šahu. Primorci pa še v trinskem kolesarstvu in v reševanju križank. Največ tekmovalcev na področnih tekmovanjih bo iz Primorske.

Najboljše ekipe, ki so se uvrstile na občinski tekmovanja, se bodo predstavile na področnem športnem srečanju. Republiško prvenstvo je predvideno v drugi polovici septembra. Zveza društev upokojeencev Slovenije letos regresira le 800 din na športnika. Ostale stroške morajo poravnati društva upokojeencev sama.

Vinko Bovcon

Muzej 15. maj na Poljani

Hrastovo domačijo na Poljani pri Prevaljah bodo do 1990 preuredili v Muzej 15. maj. V njem bo stalna razstava zbirka o sklepnih bojih enot NOVJ leta 1945. Ta razstavna zbirka bo obsegala približno 80 kvadratnih metrov razstavne površine. Za pripravo zbirke in prostora, kjer bo tudi pouk, skrbi poseben odbor, nosilec priprav pa je Koroški pokrajinski muzej revolucije v Slovenj Gradcu. V tem muzeju so doslej zbrali in uredili okrog približno 500 fotografij in drugih dokumentov o sklepnih bojih leta 1945 na našem območju. Pri zbiranju tovrstnega gradiva pomagajo muzeju v Slovenj Gradcu tudi osrednji muzej revolucije naših republik in pokrajin. Muzej 15. maj naj bi odprli na Poljani maja 1990. leta, ob 45. letnici naše osvoboditve.

Adolf Ankon

V spomin našemu prvemu motornemu letalcu

Prihodnji mesec bo minilo sto let od rojstva pionirja slovenskega in jugoslovanskega motornega letalstva Edvarda Rusjana. V Sloveniji bomo to obletnico počastili z vrsto prireditev, osrednji del pa bo sredi meseca septembra. Tako bo 12. septembra zvečer v ljubljanski filharmoniji akademija. Od 12. do 14. septembra bo na brniškem letališču razstava, ki bo obsegala prikaz Rusjanovega življenja in dela kot tudi sodobnega vojaškega, športnega in gospodarskega letalstva ter spremljajoče tehnike in industrije.

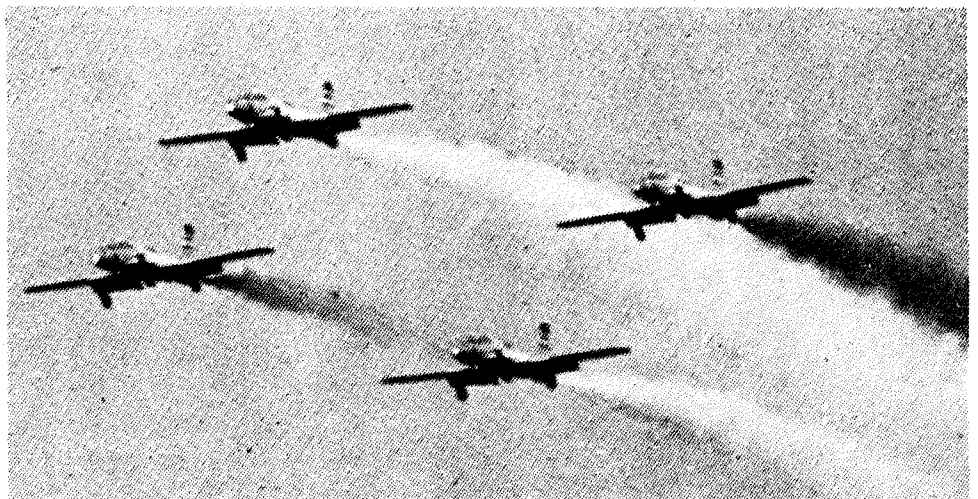
Največ obiskovalcev pa se bo na Brniku prav gotovo

zbralo 13. in 14. septembra, ko bo tam veliki letalski miting. Program bo trajal približno dve uri, v njem pa bo Letalska zveza Slovenije prikazala modelarsko, jadralno in motorno letalsko in padalsko dejavnost svojih društev. Predstavile se bodo naše letalske delovne organizacije Adria, Jat in Genex. Manjkali ne bodo helikopterji milice in drugo specialno letalstvo. Največji del programa pa bo veljal prikazu vojnega letalstva, ki bo predstavilo letala jastreb, galeb, orel in mig. Poseben posladek pa bo nastop akrobatske skupine, v kateri bo prvič šest letal.

Organizatorji pričakujejo, da se bo na Brniku zbralo osemdeset tisoč ljudi. Vsa prireditve pa bo stala 30 milijonov dinarjev, razliko med zbrano vstopnino, ki bo petsto dinarjev in celotnimi stroški pa bodo prispevali delovni kolektivi.

Prav gotovo bodo številne osnovne šole in šole srednjege usmerjenega izobraževanja izkoristile brniško prireditev za športni dan in tako svojim učencem bolj predstavile letalske poklice v naših oboroženih silah, kjer tudi primanjkuje slovenskih starešin.

B. K.

Akrobatska skupina našega vojnega letalstva se bo na mitingu na Brniku predstavila v razširjeni sestavi, saj bo prvič v skupini šest letal.

Sejem Tehnika za okolje '86 na GR v Ljubljani

Letošnji sejem tehnike za okolje spremlja cela vrsta prireditev, ki obeta bolj tehtno vsebinsko poseganje v tematiko varstva človekovega okolja. Tako nam vsaj obljublja prireditelj, ki bodo na sejmu (trajal bo od 13. do 16. maja), prikazali razstavo opreme za male hidroelektrarne, predstavili sistem hidroelektrarn na Savi in Muri, razstavo Naravne danosti - gozd - ekstenziji in razvojni pogoji naše dežele, prečiščevanje pitnih in odpadnih vod, sistem za uporabo povratne toplote, zaščito pred hrupom, sončne kolektorje, solarne bojlerje in toplotno zaščito zgradb. Vse to bodo spremljala posvetovanja o varstvu pred hrupom in vibracijami (13. maja), gozdu in

okolju (14. in 15. maja) ter o racionalni rabi energije (16. maja). Včeraj je potekala okrogla miza o gradnji malih hidroelektrarn, jutri pa bo okrogla miza na temo dostopnosti virov informacij glede na znanstveni in tehnološki razvoj naše družbe.

V tem sklopu je bilo predavanje o razvoju in uporabi naprav za biološko prečiščevanje odpadnih voda do 50.000 ES ter o prečiščevanju odpadnih voda v celulozni industriji, jutri pa bo predavanje o pilotnih poskusih čiščenja odpadnih voda v tovarni organskih kislin po sistemu ANAMET. Razstava vabi na Gospodarsko razstavišče v Ljubljani vsak dan med 9. in 19. uro.

B. Ž. J.

Gozdovi zahtevajo, da ukrepamo

Slaba dva meseca sta potekla, kar je javnost zvedela, da je le še 43,8% slovenskih gozdov zdravih. Umirajo prav vse drevesne vrste: jelka bo kmalu izginila, sledijo ji smreka in bukev. Videti je, da bomo uspešno dokončali delo, ki so ga Benečani pričeli na Krasu, v Dalmaciji in na otokih.

Les je edina surovina, ki jo imamo v Sloveniji (zaenkrat še) v relativno velikih količinah. Gozdovi so eden bistvenih naravnih ekosistemov, ki zagotavljajo reprodukcijo narave in človeka in so najpomembnejša zaščita plodne zemlje in naselij pred naravnimi ujami. Brez njih si je tudi nemogoče predstavljati uresničitev naše koncepcije splošne ljudske obrambne vojne – brez njih smo dejansko nezaščiteni. Grozi nam, da se bo prebivalstvo hribovskih predelov v celoti izselilo, kar v zadnjih 400 letih ni uspelo nobenemu izmed okupatorjev.

Udeleženci 12. kongresa ZSMS so sklenili v svoji resoluciji zahtevati od ZVEZNEGA IZVRŠNEGA SVETA, naj v zvezni skupščini nemudoma sproži postopek za pristop k Ženevski konvenciji o preprečevanju onesnaževanja zraka, izdelava program zmanjševanja emisije SO₂, NO₂ in drugih onesnaževalcev, zagotovi ustrezna finančna sredstva in mehanizme, da bo do uresničitve tega programa res prišlo, ter z zakonom določi, da nobena nova termocentrala, toplotna ali drugi večji potencialni onesnaževalec ne bo zgrajen brez ustreznih čistilnih naprav, že obstoječe pa moramo z njimi opremiti v čim krajšem času.

Od GOSPODARSKE ZBORNICE JUGOSLAVIJE zahtevajo, naj sproži program izdelave ekološko čistih gospodarskih in osebnih vozil, od IZVRŠNEGA SVETA SKUPŠČINE SR SLOVENIJE pa naj nemudoma sproži postopek sanacije največjih onesnaževalcev (TE Šoštanj in Trbovlje, Cinkarna Celje, Tovarna dušika Ruše, TO-TE Ljubljana).

»NE PREDSTAVLJAMO SI ŽIVLJENJA BREZ GOZDOV«, so zapisali udeleženci 12. kongresa ZSMS.

tv-15 naš TOVARIS

TV-15 je oznaka za kurtirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Elkroj

PROIZVODNJA MODNE KONFEKCIJE MOZIRJE n. sol. o.

Najboljše hlače-Elkroj hlače

Izzrebani reševalci

Med prispelimi rešitvami nagradne križanke zdravilišča »KRKA«, so bili izzrebani za nagrade: Betka ŠKUFCA, Klek 31, 61420 Trbovlje Dora TOMADUR, Dolomitskega odreda 18, 66230 Postojna Frida ŠKODLAR, Krimska 9, 61000 Ljubljana. Omenjeni izzrebanci bodo prejeli knjižne nagrade iz programa založbe Borec po pošti.